

Van ‘Kind in gevaar’ naar ‘Kind als gevaar’?

Een kwaliteitsnagaaende, participatieve studie omtrent de pedagogiek binnen de Belgische opvangsettings voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen

Catherine De Bock

Promotor: Prof. Dr. Bruno Vanobbergen

Copromotor: Dr. Ilse Derluyn

Masterproef neergelegd tot het behalen van de graad van master in de pedagogische wetenschappen, afstudeerrichting pedagogiek en onderwijskunde

Academiejaar 2011 - 2012

Abstract

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen vormen – zowel omwille van hun ‘niet-begeleid’-, ‘vluchteling’- en ‘minderjarig’ zijn als omwille van hun kwetsbare positie in de maatschappij – een kwetsbare groep kinderen en jongeren met behoefte aan kwaliteitsvolle omkadering. Begeleiders in de opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen worden echter geconfronteerd met machteloosheid en moeilijkheden in de begeleiding van deze jongeren. Daarnaast bestaan er grote verschillen qua middelen en mogelijkheden in de diverse Belgische opvangsettings. Anders dan in de Bijzondere Jeugdzorg, bestaat er voor de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen geen algemeen kwaliteitskader.

Omwille van dit alles focust dit onderzoek zich op drie zaken: enerzijds worden de verschillen binnen de diverse opvangsettings bekeken door de bril van de jongeren zelf, ten tweede wordt nagegaan hoe volgens hen hun pedagogische omkadering eruit moet zien – meer specifiek binnen federale en gespecialiseerde opvangcentra – en tenslotte heeft dit onderzoek aandacht voor de spanningsvelden die door begeleiders en coördinatoren ervaren worden voor de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in hun zoektocht naar een kwalitatieve begeleiding van deze jongeren.

De waarden die de jongeren aangaven als waardevol voor een goede begeleiding, bleken grotendeels overeenkomstig met deze van andere kinderen en jongeren. Daarnaast werd het separaat opvangsysteem voor deze jongeren – gebaseerd op basis van hun vluchteling zijn – bevestigd en werd aangegeven dat een goede begeleiding vaak in de weg gestaan wordt omwille van praktische knelpunten. Ten slotte beschrijft dit onderzoek het spanningsveld tussen de positie van deze jongeren als kinderen in gevaar en de wantrouwige houding die ze in deze samenleving ervaren.

Van ‘Kind in gevaar’ naar ‘Kind als gevaar’?

Een kwaliteitsnagaaende, participatieve studie omtrent de pedagogiek binnen de Belgische opvangsettings voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen

Catherine De Bock

Promotor: Prof. Dr. Bruno Vanobbergen

Copromotor: Dr. Ilse Derluyn

Masterproef neergelegd tot het behalen van de graad van master in de pedagogische wetenschappen, afstudeerrichting pedagogiek en onderwijskunde

Academiejaar 2011 - 2012

Dankwoord

Na een lange tocht vol denken, schrijven, praten, luisteren, herschrijven en ... nog eens herschrijven, heb ik een laatste punt gezet aan deze masterproef. En hoewel het mijn naam draagt, kan ik niet zeggen dat dit “mijn” scriptie is. Dit is wat ik opgeschreven heb, wat ik ervan onthouden heb en wat mij geraakt heeft. Maar de inhoud van dit alles en de motivatie om dit te schrijven werd me toegestopt door verschillende mensen die een grote “DANK JE WEL” verdienen...

Allereerst verdienen de jongeren zelf een dankwoordje. Ze gaven niet alleen antwoorden op vragen, maar waren ook geïnteresseerd in wat *ik* deed en hielpen me wanneer ik het niet goed begreep. Wat ik gedurende de laatste tien maanden van hen geleerd heb, is niet in een masterproef neer te pennen. Dank je wel, jullie zijn geweldig!

Daarnaast wil ik ook zeker Prof. Dr. Bruno Vanobbergen bedanken. Het enthousiasme waarmee hij zijn job uitoefent en de “onzichtbare” kinderen zichtbaar maakt, vormt een grote inspiratie voor mezelf. Ook het advies en vertrouwen tijdens het begeleiden van zowel mijn stage als mijn masterproef, heeft me veel bijgebracht. Dankzij zijn steun heb ik in dit werk vooral zelf iets geleerd, iets wat ik meeneem in de verdere toekomst. Bedankt daarvoor!

Ook Dr. Ilse Derluyn verdient een dankwoordje aangezien zij jaarlijks tientallen jongeren aan het denken zet over de rechten en de positie van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Haar opbouwende kritiek en tips bij het schrijven van deze thesis, hebben me zeker geholpen!

Het contact met de jongeren was niet mogelijk geweest zonder de warme ontvangst in Minor Ndako. Niet alleen heb ik dankzij hen kennisgemaakt met een geweldige groep jongeren, ik zette er ook mijn eerste stapjes in het werkveld en werd er vele tips toegestopt om dit werk tot een goed einde te brengen. Een enorme dank je wel aan de teams van Minor en Major en ook specifiek aan David om dit alles mogelijk te maken!

Ook de medewerkers van het kinderrechtencommissariaat ben ik een woordje van dank verschuldigd. Ook zij zorgden twee maanden lang voor een enorm boeiende stage en gaven blijk van veel vertrouwen en steun in wat ik deed. Het werk dat zij verrichten, mag gezien worden en verdient respect!

De begeleiders en coördinatoren die meewerkten aan deze scriptie, boden een grote meerwaarde aan dit werk. Zij zetten zich dagelijks in voor deze jongeren en verdienen een dikke pluim. Dank je wel voor jullie tijd en de informatie die jullie me toevertrouwen!

Tijdens deze scriptie werd ik er vaak op gewezen dat ouderlijke steun een enorme luxe is. Mijn ouders verdienen dan ook een gigantische dank je wel, niet alleen om dit mogelijk te maken, maar ook voor de interesse en de manier waarop ze me telkens opnieuw steunen. Dank je!

Dank je wel Karolien, Daria, Jolle, Lies en Tine voor het nalezen, de productieve koffiekletskes, de blijvende interesse en de duwtjes in de rug wanneer dat nodig was!

Last – but zeker not least – verdient Jelle een woordje van dank. Zijn luisterend oor, geruststellende woorden en geduld hebben deze scriptie gemaakt tot wat hij is. Bedankt voor je steun, je aandacht en je liefde!

Om mee te nemen doorheen het lezen...

“Wat hier staat, willen toch alle kinderen?”... Elk kind heeft recht op kwaliteit in leven en ontwikkeling en de staat heeft de plicht dit recht na te komen. Een gevlucht kind is evengoed een kind en heeft dus recht op dezelfde kwaliteit... *Simple comme bonjour!*

Toch bleek kwaliteit in de opvang voor deze doelgroep minder evident. Al snel botste ik op de harde werkelijkheid dat je, om kwaliteitsverbetering te verwezenlijken, jammer genoeg niet enkel kan terugvallen op het pedagogische. Er is een maatschappelijk draagvlak nodig. Zelfs om enkel de pedagogische doelstellingen na te streven, zijn extra middelen noodzakelijk. Of kan je verwachten van een begeleidster dat zij voor elk kind een individuele begeleiding voorziet wanneer zij verantwoordelijk is voor 40 kinderen tegelijk? We kunnen ons de vraag stellen waarom het zo moeilijk is om middelen vrij te maken voor deze kinderen. In België bestaan weinig tot geen normen voor de opvang van alleenstaande minderjarige asielzoekers. De enige drie voorwaarden waarnaar men ijvert, is het kind een bed, een bad en drie maaltijden geven. Dat we hier niet in slagen, is merkbaar aan de tientallen pubers die zich op straat of in hotels moeten redden. Binnen deze groep maken slechts nog de meest kwetsbare jongeren kans op opvang. Maar is het dan verantwoord dat zelfs een jongen van dertien jaar niet binnen het kwetsbaarheidscriterium valt – en dus geen prioriteit krijgt op onderdak of een voogd? Is het dan niet dringend tijd om stil te staan bij de realiteit waarin geen ruimte is voor kwaliteit voor een - volgens ons - te grote kwantiteit aan ‘zulke jongeren’?

Kinderen verhuizen regelmatig naar andere centra met andere reglementen en gewoonten ... en dus ook met andere verwachtingen naar de jongeren toe. Zonder ervoor te kiezen, moeten deze kinderen en jongeren zich telkens opnieuw aanpassen aan de nieuwe setting. Aanpassen... iets wat ze heel hun periode in België verwacht worden te doen. Maar in hoeverre durven, of willen, *wij* de rechten van deze kinderen mogelijk maken? Bhabha (2009) verwijst naar de filosofie van Hannah Arendt en noemt hen *Arendt's children*: kinderen in een zoektocht naar ‘recht op rechten’. Het zijn jongeren zonder papieren, jongeren die buiten onze wetgeving vallen en de hunne verlaten hebben of ervan weggestuurd werden. ‘*Staatloze kinderen*’ noemt Arendt hen. Ze zijn vaak onzichtbaar en weggemoffeld uit onze maatschappij. Theoretisch gezien wordt hun recht op rechten verzekerd: zowel het mensenrechten- als het kinderrechtendiscours geeft hiervoor toon aan. Toch blijkt de praktijk de theorie vaak niet te volgen. Dit kenmerkt de geïndividualiseerde maatschappij waarbij iedereen, inclusief het beleid, de verantwoordelijkheid ontvlucht om zich over deze kinderen te ontfermen. ‘*Want in hoeverre zijn wij verantwoordelijk voor de zorg om kinderen die uit hun land, duizenden kilometers verder, beslist een weg te vluchten?*’

Het zou dan ook veel gemakkelijker zijn om mijn eigen lat even laag te leggen en enkel voor een minimum van een minimum te pleiten. Toch ben ik er – en na deze scriptie nog veel meer – van overtuigd dat het een pedagogische plicht is om – zelfs binnen de harde realiteit – ideologische doelen te durven nastreven... voor alle kinderen en jongeren! Als wij er niet meer in geloven, wie dan wel?

INHOUDSTAFEL

Inleiding: niet-begeleide buitenlandse minderjarigen als gevaar.....	14
Hoofdstuk 1 Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen internationaal geschetst	17
1.1 Situering	17
1.2 Definitie	18
1.3 De positie van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen onderzocht.....	18
Hoofdstuk 2 Het wettelijk kader rond niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België.....	20
2.1 Definiëring	20
2.2 Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen geteld	20
2.3 Procedures.....	21
2.3.1 Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers [AMA's]	21
2.3.2. Slachtoffers van mensenhandel	22
2.3.3 Bijzondere verblijfsprocedure niet-begeleide minderjarige vreemdeling	22
2.3.4. Regularisatie	23
2.4 Voogdij.....	23
2.5 Opvang.....	24
2.5.1 De opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in fasen	24
2.5.2 De opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in de praktijk.....	25
2.6 Sociaal- en welzijnsrechtelijke bescherming.....	26
2.7 Onderwijs	26
Hoofdstuk 3 Over-leven in de Belgische hulpverlening voor NBBM	28
3.1 Kinderen alleen op de vlucht.....	28
3.1.1. Vluchteling	28
3.1.2 Minderjarig	29
3.1.3 Niet-Begeleid.....	30
3.1.4 Gevlucht, niet-begeleid, minderjarig en... uniek!	31
3.2 Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen begeleid.....	31
3.3 Begeleiding met grenzen geconfronteerd.....	35
3.3.1 Universele grenzen	35
3.3.2 Belgische grenzen.....	35
Hoofdstuk 4 Onderzoeksvragen	37
Hoofdstuk 5 Methodologie	38
5.1 Het leven binnen de verschillende opvangsettings voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België	38

5.2 Een participatieve zoektocht naar kwalitatieve opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen	39
Hoofdstuk 6 Resultaten	42
6.1 Een verkennend onderzoek naar het leven binnen de verschillende Belgische opvangsettings	42
6.1.1 Welkom!	42
6.1.2 Toegang tot informatie en communicatie	42
6.1.3 Individuele begeleiding	42
6.1.4 Aangename leefomgeving	43
6.1.5 Toegang tot een eigen netwerk.....	44
6.1.6 Medische opvolging	44
6.1.7 Participatie en inspraak.....	44
6.1.8 De weg naar vrijheid en zelfstandigheid	45
6.1.9 Onderwijs	45
6.1.10 Religieuze tradities	45
6.2 Een participatieve zoektocht naar kwalitatieve opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen	46
6.2.1 Aankomst.....	47
6.2.2 Begeleiding.....	49
6.2.3 Inspraak	54
6.2.4 Samenwerking	55
6.2.5 Medische Hulp.....	56
6.2.6 Onderwijs	58
6.2.7 Rust & Privacy	59
6.2.8 Netwerk & hobby's	60
6.2.9 Religieuze tradities	61
6.2.10 Het laatste woord.....	62
Hoofdstuk 7: Discussie en conclusie Van kind in gevaar ... naar kind als gevaar?	65
Van kind in gevaar...	66
...naar kind als gevaar?	70
Beperkingen en aanbevelingen	71
Bibliografie	72

Inleiding: niet-begeleide buitenlandse minderjarigen als gevaar...

Gemiddeld om de drie uur arriveert er immers een kind zonder ouders in ons land, in totaal zo'n 1.600 in de eerste zes maanden van 2011. Hier begint hun nieuwe leven, maar de start is morsig, de teerling al geworpen. Verkrachting, moord, oorlog, verraad, familiaal geweld, drugs en dakloosheid - geen van de plagen die de menselijke soort teisteren, werd deze jongeren bespaard. Ze brachten het er levend van af, maar de herinneringen die hun dagen overschaduwden, zijn groter dan henzelf (Vuylsteke, 2011, p7).

De laatste jaren is wereldwijd een toename van 'niet-begeleide minderjarige vluchtelingen'¹ zichtbaar (Bhabha, 2001, Montgomery, 2002; Hjern, Brender-Lindqvist & Norredam, 2011; Pede in ODiCe, 2012). Omwille van hun positie als minderjarige, vluchteling en alleenstaande jongere kan deze doelgroep gezien worden als een groep kwetsbare kinderen en jongeren met nood aan bescherming (Dalrymple, 2006; Derluyn & Broeckaert, 2007; Barrie & Mendes, 2011). Toch worden ze vaak getroffen door sociale vijandigheid, angst en uitsluiting, eerder dan een beschermende bezorgdheid (Bhabha, 2004; Dalrymple, 2006). Dit wantrouwen kan gekoppeld worden aan de angst voor het vreemde dat in hen schuilt, alsook voor het mogelijke 'aanzuigeffect'. De Belgische actualiteit kan dit illustreren:

Angst en wantrouwen tegenover "de vreemdeling"

Binnen voor het donker is... Nergens is onveiligheidsgevoel zo groot als in Oostende

"Nee. Ik ken ook niemand die al eens overvallen is geweest", zegt ze. 'Maar in de haven zitten veel illegalen. Via Oostende willen ze naar Engeland oversteken. Ondertussen moeten die mensen aan geld geraken. Waar gaan ze het zoeken? Juist, bij ons.'" (De Standaard, 2011)

Net zoals één op de vijf Oostendenaren voelt deze dame zich onveilig in de stad Oostende. Bij het zoeken naar een verklaring voor deze angstgevoelens, wordt door de geïnterviewde inwoners in dit artikel de link gelegd met illegale vluchtelingen die in de haven de oversteek naar Engeland afwachten (Ibid.). Tussen deze vluchtelingen vertoeven ook verschillende minderjarigen (Van Nieuwenhoven, 2011). Als reactie op de aanwezigheid van illegale vluchtelingen wordt de haven van Oostende voorzien van extra bewaking en afsluitingen om de indringing door illegalen voorkomen (De Morgen, 2011). Daarboven werden strengere politiecontroles en meer aanhoudingen aangekondigd met de bedoeling om elke dag twintig illegalen gedurende twaalf uur aan te houden in het kader van de openbare orde (Ibid.). Deze maatregelen kaderen in het aanpakken van het probleem bij de wortel aldus sommigen: "Zorg ervoor dat illegalen de oversteek hier niet meer kunnen maken. Dan blijven ze vanzelf weg (NVA, 2011)". Tine Wyns, directeur van het CAW in Oostende, ijvert echter voor een meer humanitaire aanpak en vreest dat de maatregelen enkel inspelen op het onveiligheidsgevoel (Sociale dienst voor vreemdelingen, 2011). Lleshi (2011) staat sceptisch tegenover dergelijk repressief beleid dat enkel oog heeft voor controleren en bestraffen: "Enkel het symptoom, de onveiligheid, wordt bestreden en niet de oorzaken". Het investeren in beheersingsmiddelen kan gezien worden als een vicieuze cirkel: angst lokt repressie uit, waardoor de angst nog verder versterkt wordt en strengere maatregelen noodzakelijk geacht worden (Ibid.).

¹ Omwille van stigmatiserende redenen wens ik de jongeren in deze scriptie niet-begeleide buitenlandse minderjarig te noemen.

De *opvangcrisis* werd ook deze winter voorpaginanieuws, Filip De Winter (Vlaams Belang) beklemtoonde in zijn nieuwjaarstoespraak dat de *immigratie-tsunami* voor steeds meer overlast en problemen zorgt (De Winter, 2012) en De Standaard kopte recent nog dat België de *golf aan jonge vluchtelingen* niet kan slikken (De Standaard, 2012). Het regelmatig gebruik van metaforen van invasie, bedreiging en natuurlijke rampen benadrukt een angstig gevoel ten aanzien van deze mensen en draagt bij aan de constructie van een onpersoonlijk, destructief en destabiliserend beeld van mensen op de vlucht waardoor men op een defensieve manier met vluchtelingen en asielzoekers zal omgaan: door niet te focussen op individuele levens en omstandigheden, maar eerder op de massabeweging, is het onmogelijk om de vluchteling als persoon te zien (Johnson et al., 2004; Grove & Zwi, 2006). Ze worden apart van ons geplaatst en wij blijven afkerig om hen te helpen. Ook het Vlaams Minderheden Centrum benadrukt dat “mensen die elkaar niet kennen en mekaar voor ‘vreemd’ aanzien minder geneigd zullen zijn mekaar aan te spreken op gedrag dat hen stoort. Ze zullen zich daar minder veilig bij voelen. (De Cock, 2007)”.

Angst en wantrouwen tegenover de bescherming van de minderjarigheid

Eén op vijf minderjarige vreemdelingen is eigenlijk meerderjarig – Op 13 maart 2012 is dit zowel in De Standaard als De Morgen voorpaginanieuws. Het betreft een kwestie die aangehaald werd door Sarah Smeyers (NVA) in de Kamer. Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zouden vaak zeggen dat ze minderjarig zijn omdat ze dan een andere behandeling en een voogd krijgen. Ook omdat de opvang over heel de asielprocedure gegarandeerd is, zou het aantal minderjarige vreemdelingen dat asiel aanvraagt vergroten (De Morgen, 2012). Uit een reactie van Lowyck en Vangenechten in de Standaard (2012) wordt aangegeven dat uit de volledige stroom van informatie en knelpunten met betrekking tot niet-begeleide buitenlandse minderjarigen slechts één element aangehaald wordt, namelijk dat er mogelijk misbruiken zijn om opvang te krijgen: “Minderjarigen die in andere omstandigheden geen asiel aangevraagd zouden hebben, doen dit nu wel. En erger nog, er zijn meerderjarigen die zich minderjarig verklaren om opvang te krijgen... Afgaand op de leeftijdstesten: 705 op 3.258, dat is één op vijf!”

Doordat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen beschermd worden tot hun meerderjarigheid, wordt – aldus Smeyers – de mogelijkheid gecreëerd om deze bescherming te misbruiken. Meerderjarigen geven zich als minderjarig uit om op die manier meer zekerheid te hebben opgevangen te worden. “Het is niet de eerste keer dat de leeftijdstesten bij ‘minderjarige’ vreemdelingen de pers halen,” geven Lowyck & Vangenechten (2012) aan. Vaak wordt aangegeven dat deze kinderen veel ouder zijn – en dus zoals volwassenen behandeld moeten worden – dat zij niet zoals ‘onze’ kinderen zijn, maar als bedriegers het land binnenkomen (Paveley, 2000 in Bhabha, 2001). Het concept ‘kind’ blijkt niet van toepassing in deze ‘categorie’ kinderen en jongeren, vaak worden ze sceptisch en vijandig bekeken: “het zijn ‘run-aways’, ‘throw-aways’ of criminelen in wording”(Ibid.). Een gevoel van wantrouwen staat centraal waarbij het terugsturen van de niet-begeleide buitenlandse minderjarige als primair voorop gesteld wordt (Bhabha, 2009) alsook mogelijk misbruik van het verbod op de opsluiting van minderjarigen in gesloten centra benadrukt wordt (Smeyers in De Standaard, 2012).

Tenzij in geval van leeftijdswijfel, worden niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België in principe niet meer opgesloten in gesloten centra (Derluyn, 2010, KRC, 2012). Wel bestaat er een apart opvangsysteem van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen op basis van hun statuut (Derluyn &

Broekaert, 2007). Uit angst voor een nog grotere migratiestroom, blijven de kwaliteit en kwantiteit van dit soort opvang beperkt. Zo klaagde Child Focus, tijdens een hoorzitting in de senaat, aan dat

“de typische Belgische bevoegdheidsverdeling het – vanuit zorgoogpunt irrelevante – onderscheid tussen asielzoekers en zij die geen asiel aanvragen, handhaaft waardoor de bereidheid tot capaciteitsuitbreiding en tot ontwikkeling van kwaliteitszorg gehypothekeerd wordt, uit angst voor het aanzuigeffect. (Child Focus in Senaat, 2010)”

Verder in deze zitting beklemtoonde een voogd dat dit chronisch plaatsgebrek in de centra en het schrijnend gebrek aan materiële en menselijke middelen een ernstige verstoring van het evenwicht van de meest kwetsbare jongere betekent en dat dit vervolgens tot weggelopen, delinquent gedrag, druggebruik en schoolverzuim kan leiden (Ibid.).

Wantrouwen tegenover het niet-begeleid zijn van de minderjarige

Strengere regels rond gezinshereniging van kracht

Belgen en niet-Europeanen die een familielid willen laten overkomen, moeten voortaan kunnen bewijzen dat ze over behoorlijke huisvesting en voldoende bestaansmiddelen (120 procent van het leefloon) beschikken. Ouders en grootouders laten overkomen is niet meer mogelijk. Gezinshereniging is voor Belgen enkel mogelijk als ze 21 jaar oud zijn. (De Standaard, 2012)

Op 22 september 2011 gingen de strengere regels met betrekking tot de wet op gezinshereniging van kracht (Ibid.). Zes organisaties - waaronder de Liga voor Mensenrechten - stapten naar het Grondwettelijk Hof tegen deze nieuwe wet en wezen erop dat het Europees Hof van Justitie eerder al stelde dat de "bevordering van het recht op gezinsleven" de primaire focus moet blijven inzake gezinshereniging en dat de nieuwe wet zich aanzienlijk verwijdt aan die primaire focus (Ibid.). Engebrigtsen (2003) linkt dit onder andere aan de problematisering van het toenemend aantal niet-begeleide buitenlandse minderjarigen: enerzijds is er de traumatische ervaring voor de kinderen om alleen, in een vreemd land, zonder familie op te moeten groeien – en vormen ze aldus een groep kinderen in gevaar. Anderzijds worden de kinderen bekeken als een gevaar voor misbruik van het hele systeem van asielprocedures waarbij ze gezien worden als ‘anker-kinderen’ die als middel dienen om ook hun ouders en andere familieleden asiel te laten verkrijgen (Ibid.). Door vooral het belang van de staat in acht te nemen, valt het kind terug op een eenzame stilte waarin het zijn verhalen, missies of geheimen tracht te bewaren. Dit zorgt er op zijn beurt voor dat er een voortdurend wantrouwen tegenover de oprechtheid en eerlijkheid van de jongeren heerst (Ibid.).

Hoofdstuk 1

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen internationaal geschetst

Bovenstaande voorbeelden geven aan dat deze kinderen als bedreiging voor het belang van de staat gezien worden en tonen het spanningsveld tussen het belang van de staat – waar het ‘vluchteling zijn’ geaccentueerd wordt bij het kind – en het belang van het kind – waarbij de niet-begeleide buitenlandse minderjarige in de eerste plaats gezien wordt als kind. Toch is het van belang om te wijzen op de kwetsbare positie waarin deze jongeren verkeren en na te gaan welke implicaties dit kan hebben met betrekking tot hun begeleiding. Alvorens hiertoe te komen, wordt in dit eerste hoofdstuk de positie van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in internationaal onderzoek bekeken: Hoeveel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen bevinden zich in Europa? Wat zijn de mogelijke verklaringen van het stijgend aantal niet-begeleide buitenlandse minderjarigen? Bestaat er een algemene internationale definitie? In welke positie bevinden deze jongeren zich eens aangekomen in het gastland? Hoofdstuk twee en drie zullen daarna vooral focussen op de Belgische situatie waarbinnen allereerst het wettelijk kader rond deze doelgroep theoretisch schetst zal worden (hoofdstuk 2) en vervolgens de hulpverlening rond deze niet-begeleide buitenlandse minderjarigen onder de loep genomen zal worden (hoofdstuk 3).

1.1 Situering

“Kinderen zonder begeleiding of kinderen die van hun familie werden gescheiden, jongeren, jonge moeders en hun kinderen, slachtoffers van mensenhandel en seksueel misbruik, kinderen die te maken kregen met ernstig geweld, kinderen die huwden voor de door het nationale recht voorgeschreven leeftijd of die daartoe werden gedwongen, kinderen die deel uitmaken of uitmaakten van een gewapende bende, kinderen die worden vastgehouden of opgesloten, kinderen die het slachtoffer zijn van maatschappelijke discriminatie,...(UNHCR, 2011)”

Wereldwijd zou er, volgens een schatting van Save the Children, op om het even welk moment, sprake zijn van 100.000 niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (Ruxton, 2000 in Derluyn & Broekaert, 2008). Omdat de beschikbare statistieken tussen verschillende landen niet altijd vergelijkbaar zijn², kunnen de aantallen van niet-begeleide minderjarigen echter hoger oplopen dan officieel wordt aangegeven (Bhabha, 2001; Halvorsen, 2002 en Hunter, 2001 in Derluyn & Broekaert, 2008).

De meeste niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn afkomstig van Afghanistan, Angola, Irak, Sierra Leone, en Somalië en begeven zich binnen Europa voornamelijk naar Zweden of het Verenigd Koninkrijk (Akasereh, 2011). De jongeren worden, naargelang het land, op verschillende manieren opgevangen: zo worden jongere kinderen in het Verenigd Koninkrijk vooral in pleeggezinnen geplaatst en komen oudere adolescenten in hotelopvang terecht (Barrie & Mendes, 2011). In andere landen (bijvoorbeeld Cyprus, België of Nederland) wordt voornamelijk een systeem van collectieve opvang voorzien (Wiese & Burhorst, 2007; Derluyn, 2010; Akasereh, 2011) en in bepaalde landen (zoals bijvoorbeeld Australië of de

² Door een gebrek aan adequate identificatie- en registratiesystemen, de weinige systematische verzameling van data alsook omwille van het gebruik van verschillende definities.

Verenigde Staten) is het nog mogelijk om jongeren in gesloten centra onder te brengen (Bhabha, 2009; Barrie & Mendes, 2011).

Het aantal niet-begeleide buitenlandse minderjarigen is de laatste decennia omwille van verschillende redenen gestegen (Bhabha, 2001). Zo komen steeds meer minderjarigen in Centraal- of West-Europa terecht door mensensmokkel of worden jongeren gelokt door mensenhandelaars en vervolgens gebruikt voor seksuele of andere vormen van exploitatie (Ibid.). Ook economische problemen ten gevolge van de globalisering brengen steeds meer kinderen in erbarmelijke situaties met het zoeken naar een beter leven tot gevolg (Ibid.). Anderzijds maakt de globalisatie het reizen toegankelijker en kan op die manier ook kinderen en jongeren op die manier aanzetten om op eigen houtje te vertrekken (Ibid.).

1.2 Definitie

Het UNHCR (1997 in Barrie & Mendes, 2011) definieert een niet-begeleide buitenlandse minderjarige als een persoon... *'under the age of 18 and who is separated from both parents and is not being cared for by an adult who, by law or custom is responsible to do so.'*

De lidstaten binnen de Europese Unie hanteren een gelijkaardige definitie waarbij de jongeren omschreven worden als *'third-country nationals below the age of 18, who arrive on the territory of the Member-States unaccompanied by an adult responsible for them whether by law or custom, and for as long as they are not effectively in care of such person.'* (The council of the European Union, 1997)

Er bestaan echter significante verschillen tussen de verschillende nationale definities van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (UNHCR, 2004). Binnen de Europese Unie wordt, naargelang de lidstaat, een bredere of beperktere invulling gehanteerd (Akasereh, 2011). Zo wordt deze doelgroep in Finland en Ierland niet expliciet geïmplementeerd in de asiel- of kindwetgeving, bestaat in Nederland de mogelijkheid om dergelijke jongeren ook boven 18 jaar overheidssteun toe te kennen en varieert de toepassing van de definitie van een niet-begeleide buitenlandse minderjarige in Griekenland dan weer naargelang de verschillende agentschappen (Ibid.).

1.3 De positie van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen onderzocht

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen worden internationaal beschermd door bindende rechtsnormen – waaronder het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, het VN-verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens – alsook door niet-bindende rechtsnormen – zoals de UNHCR-Guidelines, de General Comment n°6 en het Europees Netwerk van Kinderombudsdiensten (KRC, 2007). Desondanks wijzen verschillende internationale studies (o.a. Bhabha, 2001; Montgomery, 2002; Nugent, 2006; Bhabha, 2009; Akasereh, 2011) op knelpunten in de bescherming van de rechten van deze jongeren in het land van herkomst.

Zo bleek uit een studie van de European Union Agency For Fundamental Rights (2010, in Akasereh, 2011) dat verschillende rechten van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zelden vervuld worden. In sommige landen is het bijvoorbeeld nog steeds toegestaan deze jongeren in detentie te plaatsen – ook wanneer deze geen misdaad begingen –, is medische zorg niet altijd voorhanden, hebben niet al deze

jongeren toegang tot onderwijs en aangepaste begeleiding of is het niet altijd voorzien om de jongere zijn religieuze tradities te laten opvolgen (Bhabha, 2009; Akasereh, 2011). Deze jongeren zijn ook vaak slachtoffer van discriminatie en krijgen – omwille van een gebrek aan een algemeen voogdijsysteem – niet altijd voldoende informatie met betrekking tot hun procedures en de mogelijkheden die ze hebben en die bepalend zijn voor hun toekomst (Ibid.). Hun mening wordt vaak niet in rekening gebracht bij het nemen van beslissingen die bepalend zijn voor hun toekomst wat langdurige periodes van stress en een gevoel van onveiligheid veroorzaakt (Akasereh, 2011).

Zoals aangehaald in de inleiding, vormen ook kwesties als gezinshereniging en leeftijdswijfel huidige stresssituaties voor deze jongeren. Zo verstrengen ook andere landen de wet op gezinshereniging (Engebriksen, 2003). Bhabha (2009) hekelt de asymmetrie hieromtrent tussen volwassenen en kinderen: ouders kunnen hun kinderen overbrengen, maar kinderen kunnen hun ouders of andere familieleden vaak niet laten overkomen. Anderzijds moeten niet-begeleide buitenlandse minderjarigen kunnen bewijzen dat ze werkelijk minderjarig zijn (Hjern, Brendler-Lindqvist, & Norredam, 2011). De testen voor leeftijdsbepaling die in het Westen gehanteerd worden, blijken echter controversieel: medische tests zouden niet altijd betrouwbaar zijn omwille van een foutmarge van ongeveer twee jaar en aangezien ook andere factoren zoals de socio-economische situatie, etnische of geografische afstamming alsook ziektes de ontwikkeling van een kind kunnen beïnvloeden (Europees Migratienetwerk, 2009; Derluyn, 2010; Fournier, 2011; Hjern, Brendler-Lindqvist, & Norredam, 2011). Een holistische leeftijdstest – zoals in het Verenigd Koninkrijk voorgesteld werd – zou de staat daarentegen verplichten om niet enkel naar het fysieke te kijken, maar ook het gedrag, de bekwaamheid om met volwassenen te communiceren, de culturele achtergrond, het sociaal verleden, de levenservaringen en de opvoedingsgeschiedenis te bekijken en de visie van de zorgdragers, residentiële werkers, leerkrachten en vertalers in acht te nemen (Bhabha, 2009).

Bhabha (2009) benadrukt de rechtenloze positie van deze jongeren in het Westen en verwijst naar de uitdagende vergelijking die Agamben (1998) maakt wanneer hij de positie van deze jongeren vergelijkt met concentratiekampen: binnen beide omstandigheden wordt een extreme situatie van onrechtvaardigheid – “*normalized state of exception*” – gecreëerd (Ibid.). Omwille van detentie of een gebrek aan een wettelijke vertegenwoordiger, verkeren deze jongeren namelijk buiten de wetgeving en kunnen ze geen vat krijgen op de wet of onrechtvaardige praktijken aanklagen (Ibid.). Asiel aanvragen is een basisrecht, al zou het – ondermeer door voorgaande redenen – voor kinderen vaak moeilijker zijn om asiel te verkrijgen: zo zou in het Verenigd Koninkrijk slechts één of twee procent van de alleenstaande minderjarige asielzoekers erkend worden als vluchteling (Bhabha, 2004). Verschillende onderzoeken (Engebriksen, 2003; Dalrymple, 2006; Nugent, 2006; Committee on migration, Refugees and Population, 2011; Newbigging & Thomas, 2011) wijzen erop dat het belang van het kind voor het belang van de staat gesteld zou moeten worden. Zowel hun status als vluchteling als hun minderjarigheid creëren namelijk barrières tot een volle participatie in de samenleving en bevorderen de kwetsbaarheid van deze jongeren (Montgomery, 2002). Daarenboven worden deze kinderen in de eerste plaats als vluchteling én als passief slachtoffer gezien (Nugent, 2006). Dat deze jongeren ook actieve participanten met onafhankelijke rechten zijn, wordt zelden voorop gesteld (Ibid.).

Hoofdstuk 2

Het wettelijk kader rond niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België

In dit hoofdstuk wordt de het wettelijk kader te geschetst dat gehanteerd wordt inzake deze doelgroep. Hierbij worden eerst een definiëring en cijfergegevens meegegeven en zal vervolgens stilgestaan worden bij de Voogdij, de verschillende procedures en de gefaseerde opvangmogelijkheden die theoretisch geboden worden. Ten slotte komen de sociaal- en welzijnsrechtelijke bescherming en het onderwijs van deze jongeren aan bod.

2.1 Definiëring

In België wordt een jongere volgens de wet (art. 61/14, 1° Verblijfwet) gedefinieerd als een ‘niet-begeleide buitenlandse minderjarige’ wanneer deze “**minder dan 18 jaar** oud is, **niet begeleid** wordt door zijn ouders of voogd, onderdaan is van een land dat **geen lid is van de Europese Economische Ruimte** en definitief als niet-begeleide buitenlandse minderjarige geïdentificeerd is door de dienst Voogdij.” (KM, 2012)

Minderjarig – Als grens van de meerderjarigheid wordt hier uitgegaan van de leeftijd van 18 jaar, zoals in de Belgische wetgeving aangegeven staat (Derluyn, 2010). Indien er getwijfeld wordt over de minderjarigheid van de jongere, vindt er een leeftijdsonderzoek plaats dat uit drie medische testen bestaat: een orthopantomogram³, een radiografie van de pols en één van het sleutelbeen (Ibid.).

Niet-begeleid – Dit aspect belicht het gegeven dat de minderjarige alleen, zonder meerderjarige ouder of voogd, in België aankomt of vergezeld is door een volwassene die niet kan aantonen de ouder of voogd te zijn (Derluyn, 2010). Dit betekent dat ook minderjarigen die vergeld zijn van een ander familielid ook als niet-begeleide buitenlandse minderjarigen kunnen worden aanzien (Ibid.).

Afkomstig van een land buiten de Europese Economische Ruimte – concreet betekent dit dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen afkomstig uit een aantal landen die recent toetraden tot de Europese Unie (zoals bijvoorbeeld Roemenië of Bulgarije) niet binnen de definitie van een niet-begeleide minderjarige vreemdeling vallen (Ibid.).

2.2 Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen geteld

In januari 2012 gaf de nieuwe staatssecretaris van Asiel en Migratie, Maggie De Block, aan dat het aantal niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in 2011 verdubbeld was in vergelijking met vorig jaar (Knack, 2012). Uit cijfers van het Commissariaat Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) vroegen in 2011 1649 niet-begeleide buitenlandse minderjarigen asiel aan op Belgisch grondgebied, tegenover 896 het jaar voordien (Ibid.). De Dienst Voogdij (ODiCe, 2012) wijst op een totaal aantal van 3200 niet-begeleide buitenlandse minderjarigen – asiel- en niet-asielzoekers – die zich in 2011 aanmeldden. Volgens dezelfde bron waren dit er in 2010 reeds 2501. De laatste jaren zou de grootste groep niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die asiel aanvragen afkomstig zijn uit Afghanistan, Guinea, DR Congo, Irak

³ Dit is een foto van het hele gebit.

en Rusland⁴ (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). De meerderheid van de niet-begeleide buitenlandse minderjarigen betreffen ook jongens binnen de leeftijdscategorie van 15 tot 18 jaar (Dienst Vreemdelingenzaken in Ryngaert et al., 2011).

Verschillende bronnen (o.a. KRC, 2007; Unicef, 2008; Europees Migratienetwerk, 2009; Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011) benadrukken echter dat het cijfermateriaal over de situatie van de niet-begeleide minderjarige vluchteling problematisch is aangezien in België geen eenvormig systeem voor statistieken over niet-begeleide buitenlandse minderjarigen bestaat: elke dienst die erbij betrokken is, heeft zijn eigen statistieken, maar geen enkele dienst kan zeggen hoeveel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen er op het Belgische grondgebied verblijven. Derluyn (2010) geeft tevens aan dat men kan spreken van een onderschatting van de cijfergegevens aangezien niet alle niet-begeleide buitenlandse minderjarigen gekend zijn bij de Dienst Voogdij of een andere overheidsdienst. Anderzijds worden sommige niet-begeleide minderjarigen ook meerdere malen aangemeld of aangetroffen, wat ertoe leidt dat cijfers ook dubbeltellingen kunnen bevatten (Ibid.). Het is dus uiterst belangrijk is om cijfergegevens omtrent niet-begeleide buitenlandse minderjarigen met de nodige voorzichtigheid te interpreteren (Ibid.).

2.3 Procedures

Omwille van verschillende internationale verdragen verbindt ook België zich ertoe niet-begeleide buitenlandse minderjarigen te beschermen (Derluyn, 2010; KM, 2012). Concreet betekent dit dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen gepaste opvang en bescherming moeten kunnen genieten (Ibid.). Dit houdt in dat ook verblijfsdocumenten voorzien moeten worden tot wanneer de jongere meerderjarig wordt (Derluyn, 2010). Met betrekking tot deze verblijfsdocumenten bestaan er, van zodra de niet-begeleide buitenlandse minderjarige bij de Dienst voogdij geregistreerd is, verschillende mogelijkheden:

De niet-begeleide buitenlandse minderjarige kan

1. asiel aanvragen. Hij mag dan in België verblijven zolang de asielprocedure loopt (KM, 2012).
2. in aanmerking komen om het statuut van slachtoffer mensenhandel aan te vragen (Ibid.).
3. een machtiging tot verblijf aanvragen als niet-begeleide buitenlandse minderjarige. Dit kan enkel voor jongeren die geen asiel hebben aangevraagd of een andere verblijfsprocedure hebben opgestart, of die dat wel hebben gedaan maar uitgeprocedeerd zijn (Ibid.).
4. geregulariseerd worden op basis van humanitaire of medische redenen (Fournier, 2011).

2.3.1 Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers [AMA's]

De niet-begeleide buitenlandse minderjarige kan zelf, zonder tussenkomst van de voogd, asiel aanvragen (KM, 2012). Dit gebeurt wanneer zij een persoonlijke vervolging in hun herkomstland vrezen zoals omschreven in het vluchtelingenverdrag van Genève (1951)⁵ (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). In deze procedure gelden dezelfde erkenningvoorwaarden als bij volwassenen maar wordt er rekening gehouden met de kwetsbaarheid van de jongere (KM, 2012). Zo is de voogd verplicht aanwezig te zijn op

⁴ Cijfers Dienst Vreemdelingenzaken in (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011).

⁵ Volgens Art. 1 Vluchtelingenconventie 1951 is “Een vluchteling elke persoon die, uit een gegronde vrees voor vervolging, zijn land heeft verlaten en dus de bescherming van dat land niet meer kan of wil inroepen. Hij of zij kan vervolgd worden omwille van zijn of haar ras, godsdienst of geloofsovertuiging, nationaliteit, politieke overtuiging of het behoren tot een welbepaalde sociale groep” (in Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011)

het verhoor en moet dit verhoor aangepast zijn aan de mentale ontwikkeling van de minderjarige alsook plaatsvinden in een aangepaste ruimte (Ibid.). Van de dossierbeheerders wordt verwacht dat deze een speciale opleiding genoten hebben. (Ibid.) Derluyn (2010) wijst erop dat deze procedure in twee grote fasen gebeurt. In een eerste fase vindt de registratie van de asielaanvraag plaats bij de Dienst Vreemdelingenzaken en voert deze dienst vervolgens het ‘Dublin-onderzoek’⁶ uit. Wanneer België verantwoordelijk is voor de asielaanvraag, wordt overgegaan naar de tweede fase waarin de aanvraag inhoudelijk geëvalueerd wordt door het CGVS (Ibid.). Leidt dit tot een positief antwoord, dan wordt de jongere als vluchteling erkend (Ibid.). Volgt er een negatieve beslissing na de asielaanvraag, dan moet gezocht worden naar een andere duurzame oplossing (Ibid.). Bij elke fase heeft de alleenstaande minderjarige asielzoeker de mogelijkheid om beroep aan te tekenen bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV)⁷ (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). Het is ook mogelijk dat het CGVS de jongeren een speciaal beschermingsstatuut – ‘de subsidiaire bescherming’ – toewijst nadat de asielaanvraag werd afgewezen waardoor de jongere toch op legale wijze in België kan verblijven (Derluyn, 2010). Deze beschermingsmaatregel is geldig gedurende één jaar, maar is jaarlijks verlengbaar (Ibid.).

2.3.2. Slachtoffers van mensenhandel

Wanneer de niet-begeleide buitenlandse minderjarige een potentieel slachtoffer van mensenhandel betreft, kan deze het statuut van slachtoffer mensenhandel aanvragen. Om verblijfsdocumenten te kunnen krijgen worden drie voorwaarden gesteld aan de jongere: Ten eerste wordt gevraagd om alle contact met vermoedelijke daders te verbreken, verder moet de jongere begeleid worden in één van de erkende opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel en ten slotte wordt vereist van de jongere dat deze met gerechtelijke overheden samenwerkt (KM, 2012; Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). De jongere moet hierbij een aangifte doen of een rechtszaak tegen de daders aanspannen (Europees Migratienetwerk, 2009).

Het aantal jongeren die deze procedure aanvragen ligt zeer laag (Fourier, 2011; Ryngaert et al.,2011). Dit is verwonderlijk aangezien wellicht een aanzienlijke groep niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in aanmerking kan komen voor deze procedure (Derluyn, 2010). De verplichting om verklaringen af te leggen tegen de mogelijke mensenhandelaar(s) maakt deze procedure zeer zwaar en kan de jongere weerhouden om deze procedure aan te vragen (Derluyn, 2010; Delrue & Reynders, 2011). Ook worden veel (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel niet gedetecteerd aangezien elke dienst een ander registratiesysteem heeft waarbij vaak niet vermeld wordt of het al dan niet over (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel gaat (Unicef, 2008).

2.3.3 Bijzondere verblijfsprocedure niet-begeleide minderjarige vreemdeling

Deze procedure werd vanaf 8 december 2011 wettelijk geregeld (Defoer in ODiCe, 2012). De procedure moet door de voogd aangevraagd worden en heeft als doel een duurzame oplossing te vinden voor het

⁶ Hierbij wordt nagegaan of België bevoegd is voor de behandeling van de asielaanvraag. Indien de voogd of de ouder wettig in een andere Dublinstaat verblijft, is die staat verantwoordelijk voor de behandeling van de asielaanvraag van de niet-begeleide buitenlandse minderjarige en worden de gewone Dublincriteria niet toegepast.

⁷ Deze instantie heeft volle rechtsmacht maar geen eigen onderzoeksbevoegdheid. De procedure is formeel en schriftelijk. Er is wel een zitting, maar de rechter kan enkel rekening houden met elementen uit het dossier (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011)

verblijf van de niet-begeleide buitenlandse minderjarige (Ibid.). Deze duurzame oplossing kan drie verschillende vormen aannemen (in volgorde van prioriteit): de gezinshereniging van de jongere en zijn familie, terugkeer naar het land van herkomst of een ander land waar de niet-begeleide buitenlandse minderjarige legaal kan verblijven of een definitief verblijf in België (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011; KM, 2012). De uiteindelijke duurzame oplossing wordt besproken in een verhoor op de Dienst Vreemdelingenzaken (KM, 2012).

2.3.4. Regularisatie

Een laatste mogelijkheid betreft een regularisatie op basis van humanitaire en medische redenen (Fournier, 2011). Mogelijke argumenten voor de regularisatie op basis van humanitaire redenen zijn het kunnen voorleggen van goede schoolresultaten, het goed beheersen van de taal, een succesvolle integratie of geen familie in het land van herkomst meer hebben (Ibid.). Wordt dit goedgekeurd, dan wordt een verblijfsvergunning van beperkte duur toegekend die verlengd kan worden door werk te vinden, de studies te vervolledigen of de bereidheid te tonen om te werken (Europees Migratienetwerk, 2009). Regularisatie omwille van medische redenen – bijvoorbeeld wanneer de jongere ernstig ziek is en kan aantonen dat hij geen aangepaste zorg kan verkrijgen in zijn land van herkomst (Fournier, 2011) – bezorgt de jongere de toestemming om één jaar te blijven (Europees Migratienetwerk, 2009). Dit kan telkens met één jaar verlengd worden en levert na vijf jaar een permanente verblijfsvergunning op (Ibid.).

2.4 Voogdij

Op 1 mei 2004 ging de Wet op de voogdij voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen van kracht (Pede in ODiCe, 2012). Deze kwam er naar aanleiding van de zaak Tabitha⁸ en voorziet dat elke niet-begeleide buitenlandse minderjarige een voogd toegewezen krijgt via de Dienst Voogdij (KRC, 2007; Derluyn, 2010; Pede in ODiCe, 2012). Deze dienst is voornamelijk belast met de algemene coördinatie van de niet-begeleide buitenlandse minderjarige wat onder meer het uitvoeren van een leeftijdsbepaling en het voorzien in de eerste opvang van de minderjarige betekent (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). Na de eerste fase in een observatie- en oriëntatiecentrum wijst de Dienst Voogdij de jongere een voogd⁹ toe die in de eerste plaats op zoek moet gaan naar een duurzame oplossing (Ibid.). Deze heeft als opdracht om de belangen van de jongere in België te behartigen, wat onder meer het vergezellen en bijstaan van de minderjarige tijdens gerechtelijke en administratieve procedures, het aanvragen van de nodige en gepaste documenten, het zoeken naar gepaste opvang en scholing en het bewaken van het medisch en psychologisch welzijn van de jongeren inhoudt (Derluyn, 2010).

⁸ Op 18 Augustus 2002 kwam het vijfjarige Congolese meisje Tabitha vanuit Kinshasa zonder papieren aan in Zaventem. De oom vergezelde het meisje met de bedoeling haar naar Canada brengen, waar haar moeder politiek asiel had verkregen. Omdat het kind niet over de vereiste documenten beschikte, werd het in het transitcentrum 127 in Melsbroek ondergebracht waarna ze zonder voorbereiding, omkaderingsmaatregelen of waarborgen teruggevlogen werd naar Congo. Hier wachtte niemand haar op. Na overleg tussen België en Canada, werd Tabitha in oktober 2002 via Parijs naar Canada gevlogen, waar ze met haar moeder werd herenigd. (KRC, 2007; Vuylsteke, 2011)

⁹ Dit is een persoon en/of instantie die juridisch verantwoordelijk is voor de (continuïteit van de) opvoeding en de ontwikkeling van de niet-begeleide buitenlandse minderjarige en die daarenboven diens wettelijke vertegenwoordiging tijdens het doorlopen van verblijfs- of andere administratieve procedures op zich neemt (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011).

2.5 Opvang

2.5.1 De opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in fasen

Eén van de taken van de voogd is ervoor zorgen dat de bevoegde overheden geschikte huisvesting vinden die aangepast is aan de specifieke behoeften van de jongere (Europees Migratienetwerk, 2009). De Belgische opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen wordt onderverdeeld in drie fasen: een verblijf in een observatie- en oriëntatiecentrum, een overgangsfase en ten slotte stabiele huisvesting of opvang in zelfstandigheid (Europees Migratienetwerk, 2009; Fedasil, 2012; Kwanten in ODiCe, 2012).

Fase 1: Observatie- en oriëntatiecentrum (OOC)

Wanneer een niet-begeleide buitenlandse minderjarige op het grondgebied vastgesteld wordt, neemt de Dienst Voogdij contact op met Fedasil die de jongere doorverwijst naar een observatie- en oriëntatiecentrum¹⁰ (Europees Migratienetwerk, 2009). Deze opname, waar alle jongeren – ongeacht hun administratief statuut – opgevangen worden, duurt in principe 15 dagen en kan één keer verlengd worden (Ibid.). In de praktijk verblijven de jongeren er vaak één tot twee maanden gezien een gebrek aan vervolgoopvang (Child Focus in Senaat, 2010).

De bedoeling van deze eerste fase is enerzijds om de Dienst Voogdij de kans te geven na te gaan of de jongere wel degelijk niet begeleid en minderjarig is (Fedasil, 2012). Anderzijds wordt er een eerste medische, psychologische en sociale profielschets van de minderjarige gemaakt (observatie) (Ibid.). Dit gebeurt via gesprekken en activiteiten binnen het dagelijks functioneren van de niet-begeleide buitenlandse minderjarige (Europees Migratienetwerk, 2009). Op basis van de noden en behoeften van de jongere kan men bepalen naar welke opvangstructuur de minderjarige doorverwezen kan worden (oriëntatie) (Europees Migratienetwerk, 2009; Fedasil, 2012). De meest kwetsbare jongeren¹¹ kunnen sneller naar gespecialiseerde centra overgebracht worden (Europees Migratienetwerk, 2009).

Fase 2: Overgangsfase

Kenmerkend voor de opvang die momenteel geboden wordt, is de tweedeling binnen de groep niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (Derluyn, 2010). Na de eerste opvang in een OOC wordt een opdeling gemaakt tussen de alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) en de minderjarigen die geen asiel aanvragen (Ibid.). Deze opdeling naargelang het statuut van de jongere heeft een gevolg voor de opvangfaciliteit waar de jongere in terecht komt (Europees Migratienetwerk, 2009). Zo is Fedasil¹² verantwoordelijk voor de alleenstaande minderjarige asielzoekers, terwijl de Dienst Jeugdwelzijn binnen de (Vlaamse en Franstalige) Gemeenschappen de opvang van de niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die geen asiel aanvragen op zich kan nemen (Ibid.).

Opvang AMA's

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die asiel aanvragen, worden doorverwezen naar een collectieve opvang georganiseerd door Fedasil (Fedasil, 2012). Hierbij kan het gaan om een federaal opvangcentrum,

¹⁰ Momenteel bevinden zich twee OOC's in België: één in Steenokkerzeel (Nederlandstalig – 50 plaatsen) en één in Neder-over-Heembeek (Franstalig – 50 plaatsen)

¹¹ Zoals bijvoorbeeld zwangere niet-begeleide buitenlandse minderjarige moeders, kleine kinderen, kinderen met zware psychologische problemen of mogelijke slachtoffers van mensenhandel

¹² Federale agentschap voor de opvang van asielzoekers

een Rode Kruiscentrum of een lokaal opvanginitiatief (Ibid.). De jongeren worden er opgevangen in speciale afdelingen voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen – gescheiden van volwassenen – (Europees Migratienetwerk, 2009) en verblijven in een afzonderlijke leefgroep met een eigen team van begeleiders en opvoeders (Fedasil, 2012). Het gaat om open structuren wat betekent dat de jongere het centrum overdag kan verlaten (Europees Migratienetwerk, 2009). Het verblijf binnen dergelijke collectieve structuur bedraagt normaal vier maanden tot uiterlijk één jaar maar in de praktijk houdt men zich vaak niet aan deze maximumtermijn (Ibid.). De jongere kan van de materiële opvang genieten tot wanneer hij/zij erkend wordt als vluchteling (Kwanten in ODiCe, 2012). Eens erkend vluchteling, wordt de minderjarige gevraagd de collectieve opvangstructuur te verlaten binnen bepaalde tijdsperiode (Ibid.).

Opvang niet-begeleide minderjarigen die geen asiel aanvragen

De opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die geen asiel aanvragen of wiens asielaanvraag afgewezen werd, kan onder de bevoegdheid van de gemeenschappen vallen wanneer de jongere gezien wordt als zijnde in een ‘problematische opvoedingssituatie’ (Europees Migratienetwerk, 2009). Omwille van het kleine aantal plaatsen vallen enkel degenen die niet alleen materiële steun, maar ook extra bijstand, nodig hebben onder deze noemer (Ibid.). De plaatsen binnen de Bijzondere Jeugdzorg zijn schaars aangezien deze faciliteiten zich richten tot ‘minderjarigen’ in het algemeen en zich aldus niet specifiek tot de doelgroep ‘niet-begeleide buitenlandse minderjarigen’ (Ibid.). Er bestaan binnen de Bijzondere Jeugdzorg ook enkele categoriale, meer gespecialiseerde initiatieven voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (Ibid.). In Vlaanderen gaat het om Juna (Aalst), Minor-Ndako (Brussel), de Oever (Genk) en Joba (Wilrijk) (Bonny in ODiCe, 2012).

Fase 3: Stabiele huisvesting of opvang in zelfstandigheid

Het doel van de derde fase is om een meer ‘duurzame oplossing’ voor de jongere te zoeken (Europees Migratienetwerk, 2009). Aangezien de jongere relatief lang in de opvangfaciliteit zal verblijven, moet deze idealiter aansluiten bij zijn/haar specifieke profiel (Ibid.). Het is de plaats waar de minderjarigen hun ‘levensproject’ kunnen verwezenlijken en op een zelfstandig leven worden voorbereid (Ibid.) Bedoeling is dat, mits samenwerking tussen de federale en gewestelijke overheden, een systeem op poten gezet wordt waarbij elke niet-begeleide buitenlandse minderjarige, ongeacht zijn statuut, door de meest geschikte instantie gehuisvest wordt (Ibid.). Momenteel bestaan er verschillende vormen van opvang binnen deze fase. Zo kan deze bijvoorbeeld plaatsvinden binnen een lokaal opvanginitiatief, waar een individuele opvang van begeleid zelfstandig wonen aangeboden wordt (Fedasil, 2012), of binnen het reguliere aanbod van de Bijzondere Jeugdzorg van de bevoegde Vlaamse en Waalse gemeenschappen (Derluyn, 2010). De jongeren kunnen zich ten slotte ook alleen vestigen en zelfstandig wonen (Europees Migratienetwerk, 2009).

2.5.2 De opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in de praktijk

Bovenstaand drievoudig traject wordt in de huidige ‘opvangcrisis’ zelden stelselmatig gevolgd (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhoele, 2011). De enige bekommernis lijkt op dit moment dat elke niet-begeleide buitenlandse minderjarige wordt opgevangen, waar en onder welke omstandigheden ook (Ibid.). Zo is er ten eerste een continu tekort aan opvangplaatsen voor asielaanvragers in het algemeen en bijgevolg dus ook voor niet-begeleide minderjarige asielaanvragers (Kwanten in ODiCe, 2012) Derluyn, 2010). Een gevolg hiervan is dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in opvangstructuren voor volwassen asielaanvragers terecht komen en dat voor veel jongeren zelfs geen onmiddellijke opvang geboden kan

worden (Ibid.). Fedasil gaf recent aan dat de opvangcentra in april 2012 een gemiddelde bezetting van 105% hadden en dat een 160-tal jongeren zonder opvangplaats in hotels opgevangen werden (Kwanten in ODiCe, 2012). Bij deze (nood)opvang op hotel wordt enkel een maaltijdcheque van zes euro voorzien en krijgen de minderjarigen quasi geen begeleiding (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011).

In de praktijk worden de niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in de tweede fase nauwelijks opgevangen door de Gemeenschappen (Europees Migratienetwerk, 2009). Hoewel Fedasil uitiem verantwoordelijk is voor de opvang van zowel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die asiel aanvragen, als voor deze die geen asiel aanvragen of van wie de asielaanvraag afgewezen werd (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011), worden de toelatingscriteria voor voorzieningen binnen het aanbod van Fedasil steeds strikter gemaakt wat ervoor zorgt dat heel wat jongeren op straat komen te staan (Derluyn, 2010). Zo gaf Fedasil (in ODiCe, 2012) aan dat de OOC's – die oorspronkelijk voor elke niet-begeleide buitenlandse minderjarige toegankelijk waren – momenteel enkel de asielzoekende jongeren opvangen. Voldoende kwetsbare niet-asielzoekende jongeren, zoals jongeren jonger dan 14 jaar, zwangere niet-begeleide minderjarige meisjes of andere jongeren die extra kwetsbaar zijn, kunnen als uitzondering gezien worden en ook opgevangen worden binnen een OOC (Kwanten in ODiCe, 2012; Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). De overige minderjarigen worden doorverwezen naar noodhulp (Europees Migratienetwerk, 2009) of komen op straat terecht (Derluyn, 2010).

Ten slotte werden ook voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen binnen het gemeenschapsaanbod heel wat hiaten vastgesteld (Derluyn, 2010). Zo zijn er grote verschillen tussen de diverse Comités voor Bijzondere Jeugdzorg (CBJ) inzake omgang met aanmeldingsvragen van voogden voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen en wordt ook hier een gebrek aan opvang en begeleiding opgemerkt (Derluyn, 2010; Bonny in ODiCe, 2012).

2.6 Sociaal- en welzijnsrechtelijke bescherming

Tijdens de materiële opvang wordt ook voorzien in de sociaal- en welzijnsrechtelijke bescherming van de niet-begeleide buitenlandse minderjarige (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). Dit wil zeggen dat de jongeren recht hebben op sociale bijstand (eerder materieel dan financieel), toegang hebben tot onderwijs en recht op medische verzorging (Ibid.). Verder wordt de jongere bijgestaan door zijn voogd en door het personeel dat hem/haar, afhankelijk van zijn/haar specifieke situatie en in de mate van het mogelijke, psychologisch ondersteunt (Ibid.).

2.7 Onderwijs

Elke niet-begeleide buitenlandse minderjarige heeft recht op toegang tot het onderwijssysteem. Net zoals alle minderjarigen die in België verblijven, vallen ook deze jongeren onder de leerplicht, zelfs wanneer ze geen wettige verblijfsdocumenten hebben (KM, 2012). Ze worden binnen de onderwijscontext meestal in het kader van de 'anderstalige (minderjarige) nieuwkomers' gesteld wat betekent dat ze, omwille van het tekort aan kennis in één van de landstalen binnen hun onderwijstraject, eerst een speciaal taalaanbod krijgen om zich één van de landstalen eigen te maken (Derluyn, 2010). In het lager onderwijs wordt dit meestal toegepast door een extra taalaanbod binnen een beperkt aantal klasuren, jongeren in het secundair onderwijs komen terecht in onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers. (KM, 2012; Derluyn, 2010). De jongere leert er Nederlands en andere schoolse vaardigheden en kan een jaar later de overstap maken

naar het reguliere onderwijs (Ibid.). Derluyn (2010) geeft aan dat deze overstap naar het reguliere onderwijs vaak geen gemakkelijke opdracht is omwille van de blijvende taalachterstand. Hierdoor komen velen van hen in een lager jaar terecht dan hun leeftijdsgenoten alsook in een lagere richting dan ze volgens hun intellectuele mogelijkheden bij onderwijs in eigen moedertaal zouden aankunnen (ibid.).

Hoofdstuk 3

Over-leven in de Belgische hulpverlening voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen

In dit derde hoofdstuk wordt de positie van de begeleiding rondom niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België bekeken. Om hiertoe te komen, is het van belang stil te staan bij de verschillende eigenschappen van de jongeren zelf en de sleutelementen voor een goede begeleiding: Wie zijn deze jongeren? Wat dragen ze met zich mee? Hoe kan de begeleiding in het gastland optimaal aansluiten bij hun noden? Vervolgens wordt bekeken op welke grenzen zowel de jongeren als hun begeleiders botsen binnen de Belgische opvang- en begeleidingcontext voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen.

3.1 Kinderen alleen op de vlucht

Het is een eeuwenoude realiteit dat mensen vluchten en over de landsgrenzen trekken. Politieke, religieuze, ecologische, economische, demografische, raciale factoren, oorlog en geweld brengen mensen ertoe om naar betere oorden te trekken. Bij deze mensen horen ook kinderen. Ze komen in België aan met hun ouders, familie of verwanten, broer of zus of zijn alleen. Eenmaal in België worden ze 'kinderen in procedure', 'kinderen zonder papieren', 'Dublin kinderen', 'kinderen in gesloten centra', 'gerepatrieerde kinderen',... genoemd. Dat ze kinderen zijn, wordt al snel uit het oog verloren. (KRC,2007, p8)

Omwille van hun vluchteling, kind en niet-begeleid zijn, bevinden de niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zich op de doorsnede van drie kwetsbare criteria die internationale zorg en aandacht verdienen (Bhabha, 2001). Derluyn en Broekaert (2007) wijzen erop dat de combinatie van deze drie kenmerken het emotionele welzijn van deze groep alleenstaande kinderen en jongeren kan belemmeren.

3.1.1. Vluchteling

Net zoals bij volwassenen, migreren deze kinderen omwille van 'push- en pullfactoren': zo vertrekken sommige kinderen om op zoek te gaan naar een beter leven (omwille van economische of onderwijskundige mogelijkheden) of om aan de armoede in hun land te ontsnappen (Ibid.) Anderen vinden een reden om hun land te verlaten in slechte familieomstandigheden of proberen op die manier een conflict, een natuurlijke ramp of het voedseltekort in hun land te ontlopen (ARC, 2002; Unicef, 2012). Gevluchte kinderen en jongeren botsen in de eerste plaats op ervaringen van 'verlies': verlies van hun vertrouwde omgeving, hun bezittingen, vrienden, familie, school, culturele identiteit, waarden en gewoonten, status of perspectieven (Berman, 2001 in Derluyn en Broekaert, 2007). Onderzoeken (Ajdukovic & Ajducovic, 1998; Weine et al., 1998; Barret et al., 2000 in Derluyn en Broekaert, 2007) toonden aan dat velen tijdens hun vlucht geconfronteerd worden met oorlog, fysieke en mentale mishandeling, brutale moorden van geliefden of een verblijf in een vluchtelingenkamp (Derluyn & Broekaert, 2007). Daarenboven komt een grote groep van hen terecht in gevaarlijke reis- en leefomstandigheden, waarbij ze maandenlang doorbrengen in vrachtwagens, treinen of containers, zonder aangepast voedsel, voldoende slaap of hygiënische faciliteiten en worden ze voortdurend geconfronteerd met het illegale karakter van hun tocht, de afhankelijkheid van mensensmokkelaars en politiecontroles (Derluyn & Broekaert, 2005). Andere studies (o.a. Sam, 1994; Lavik et al., 1996; Davies&Mc Kelvey,

1998; Allwood et al., 2002 in Derluyn & Broekaert, 2007) toonden hoe migratie het ontwikkelen van verschillende emotionele en gedragsproblemen, zoals posttraumatische stress, depressie, angst, schuldgevoelens, separatieangsten, eet- en slaapproblemen, identiteitsverwarring en delinquent gedrag, tot gevolg kan hebben (Derluyn & Broekaert, 2007). De verplaatsingen hebben vaak een fysieke, emotionele en psychologische impact op kinderen en vergroot bijgevolg hun kwetsbaarheid (ARC, 2002).

Eens aangekomen in het gastland ervaren veel vluchtelingen opnieuw dat ze de controle over hun eigen leven niet kunnen hervatten (Derluyn & Broekaert, 2007). Ze blijven afhankelijk van allerhande instanties, diensten, voorzieningen en mensen (Ibid.). Zo zijn ze niet alleen met betrekking tot het verkrijgen van een verblijfsstatus in het gastland, maar ook gedurende het alledaagse leven, meestal volledig afhankelijk van anderen (Ibid.). De onbekendheid met de taal, cultuur, gebruiken en gewoontes vergroot deze afhankelijkheid nog meer en bij veel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen wordt ook, na verloop van tijd, een ‘aangeleerde hulpeloosheid’ – waarbij ze zich volledig afhankelijk gaan opstellen ten aanzien van onder andere begeleiders, beslissingen van overheidsdiensten of voogden – waargenomen (Ibid.). Op deze manier lijkt de onafhankelijkheid en het doorzettingsvermogen, die velen onder hen zo typeert, helemaal uitgevlakt te zijn door herhaalde ervaringen van zo goed als volledig controleverlies over hun eigen leven (Ibid.) Dit controleverlies staat haaks op de hoop die de jongeren met zich meebrachten en de missie die ze in het gastland voor ogen hadden (Ibid.). Ook is het voor de jongeren niet altijd gemakkelijk om op een relatief comfortabele manier te leven in het gastland, terwijl ouders of andere familieleden in erbarmelijke omstandigheden moeten leven (Ibid.).

Derluyn & Broekaert (2007) wijzen erop dat de zoektocht naar een nieuwe toekomst niet evident is en dat het leven in het opvangcentrum en een onzeker toekomstperspectief dit vaak nog moeilijker maken. Ook de ‘acculturatie’ – waarbij de jongeren de complexiteit van een andere samenleving en cultuur moeten leren kennen en waarbij ze zichzelf een plaats, rol en positie moeten proberen te geven – brengt veel stress mee voor de jongeren (Ibid.). Daarnaast zorgt de mogelijke taalbarrière vaak voor een moeizame communicatie wat dit hele proces ook kan verzwaren. Ook dragen veel jongeren geheimen mee met betrekking tot de asielprocedure die ze hier moeten doorlopen en die opgelegd werden wanneer ze uit het land vertrokken wat een diepe, echte relatie met begeleiders of voogd verhindert en ertoe leidt dat jongeren niet alles vertellen omdat ze vastgebonden leven aan dit geheim (Ibid.).

3.1.2 Minderjarig

Zowel het Hoger Commissariaat voor de Vluchtelingen (UNHCR, 2011) als Unicef (2012) benadrukken dat kinderen in bovenstaande situaties meer kans hebben om blootgesteld te worden aan geweld, uitbuiting, misbruik en verwaarlozing. De kinderen kunnen gescheiden worden van hun families of komen in arme condities terecht die een gevaar vormen voor hun gezondheid en ontwikkeling (Unicef, 2006). Omdat ze afhankelijk zijn van volwassenen om te kunnen overleven, bijzonder gevoelig zijn voor lichamelijke en psychologische trauma's en specifieke noden hebben om zich normaal te kunnen ontwikkelen en op te groeien, zijn kinderen uitermate kwetsbaar en verdienen ze bijzondere aandacht (UNHCR, 2011).

Unicef (2012) gaf in zijn recentste jaarrapport aan dat de meeste jongeren die hun thuis verlaten tussen 13 en 17 jaar oud zijn. Deze jongeren bevinden zich aldus midden in de adolescentieperiode waar identiteitsvorming centraal staat die gekarakteriseerd wordt door belangrijke fysiologische, emotionele en cognitieve veranderingen (Derluyn & Broekaert, 2008). Binnen de adolescentie worden jongeren immers

bewust van zichzelf als sociaal wezen en dienen ze ingeleid te worden in het ontwikkelen van een volwassen identiteit (Ajdukovic, 1998 in Derluyn & Broekaert, 2008). Door oorlog of migratie, echter, worden traditionele ethische kwesties in vraag gesteld en kunnen de basisprocessen die kenmerkend zijn voor de adolescentieperiode – zijnde het zich afscheiden van ouders, het kiezen van een sociale rol of het zoeken naar een volwassen identiteit – niet normaal verlopen (Ibid.). Dit is vaak nog problematischer voor niet-begeleide minderjarigen: het missen van ouders zorgt voor een gebrek aan een rolmodel of het ontbreken van typische kwesties met betrekking tot afhankelijk- en onafhankelijkheid (Ajdukovic, 1998 en Van der Veer, 2002 in Derluyn & Broekaert, 2008).

Vaak komt het streven naar onafhankelijkheid in scherp contrast te staan met de afhankelijke positie waarin de jongeren terecht komen eens in het gastland aangekomen (Derluyn & Broekaert, 2005). Het verlies van de (culturele) identiteit, gepaard met het verlies van vrienden en peers als rolmodellen en het ontbreken van ouders als identificatie- én losmakingsfiguren, maakt hun ontwikkelingsproces ook hier extra moeilijk (Derluyn & Broekaert, 2007). Eens de jongere enkele maanden of jaren in het gastland verblijft en zich goed aangepast heeft, kan zich, ten slotte, ook een ernstig identiteitsprobleem ontwikkelen. (Baker, 1982 in Derluyn & Broekaert, 2008). Dit is onder meer mogelijk aangezien de identiteitsontwikkeling een meer complex proces vormt onder migrantenjongeren die terugvallen op meerdere referentiemodellen dan andere adolescenten (Hicks et al., 1993 in Derluyn & Broekaert, 2008).

3.1.3 Niet-Begeleid

Twee tot vijf procent van de ongeveer 20 miljoen kinderen op de vlucht betreft jongeren die zonder begeleiding van hun ouders op de vlucht zijn (Bhabha, 2004; Derluyn & Broekaert, 2008). Deze niet-begeleide buitenlandse minderjarigen vormen de meest kwetsbare populatie vluchtelingen: niet alleen zijn ze kind en vluchteling, ook zijn ze niet vergezeld door een primaire zorgdrager (Seugling, 2004 in Dalrymple, 2006). Mels (2010) haalt aan dat verschillende onderzoeken (Barenbaum et al., 2004; Derluyn et al., 2008; Ehntholt & Yule, 2006; Kovacev & Shute, 2004) familie aanwezen als belangrijkste sociale steun voor kinderen tijdens het vluchten. Bijgevolg kunnen kinderen die hun ouders verloren of ervan gescheiden werden, gezien worden als een grote risicogroep (Boothby, 2008; UNHCR, 2006; Hasanovic et al., 2005 in Mels, 2010).

Derluyn en Broekaert (2007) wijzen op studies die aantoonen dat scheiding van familie tijdens of na het migreren een belangrijke bedreiging kan vormen met betrekking tot het welzijn en de gezondheid van het kind (Jensen & Schaw 1993; Mc Closkey & Southwick 1996; Hinton et al. 1997; Laor et al. 1997; Ajdukovic & Ajdukovic 1998; Servan Schreiber et al. 1998; Thabet & Vostanis 2000; Derluyn et al. 2004). Zo ervaren veel jongeren een gevoel van enorme eenzaamheid (Ibid.). De afwezigheid van een gezinscontext en van de ouders zorgt er tevens voor dat veel jongeren op zoek zijn naar houvast en veiligheid en dat er vaak niemand is die ze volledig vertrouwen (Derluyn & Broekaert, 2007). Tegelijkertijd willen ze loyaal blijven tegenover hun ouders en de verwachtingen nakomen die de meesten onder hen meekregen bij hun vertrek zoals bijvoorbeeld het uitoefenen van een goede job om geld naar huis te kunnen zenden of zich bekommeren om de zorg van een familielid (Ibid.). Ten slotte lopen deze jongeren, door de scheiding met hun ouders, ook een grote kans om hun volledige sociale omgeving te verliezen: dit betreft niet enkel hun ouders en andere naasten, maar tevens de nabijheid van grootouders, burens, leerkrachten en dergelijke (Derluyn & Broekaert, 2008)

3.1.4 Gevlucht, niet-begeleid, minderjarig en... uniek!

Derluyn & Broekaert (2005) beklemtonen dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, naast hun *vluchteling, niet-begeleid* en *adolescent* zijn, vooral ‘*gewone jongeren in ongewone situaties*’ zijn en benadrukken de enorme wilskracht en zelfstandigheid van de jongere (Derluyn & Broekaert, 2007). Etiemble (2002) (in Fournier, 2011) en Cloet (2006) trachtten de groep niet-begeleide buitenlandse minderjarigen te verdelen in verscheidene subgroepen. Omwille van de heterogeniteit binnen deze groep, is het echter zeer moeilijk om een precies beeld van ‘de’ niet-begeleide buitenlandse minderjarige op te stellen: het zijn allemaal verschillende jongeren met een eigen identiteit: ze zijn afkomstig uit diverse landen en groeiden op in heel verschillende gezinnen en opvoedingscontexten (Europees migratienetwerk, 2009; Derluyn, 2010).

Naast deze heterogeniteit, dragen deze jongeren echter ook gelijkenissen mee: zo sleuren ze allemaal een zware rugzak mee tijdens hun migratietraject met daarin...

... moeilijke of zelfs traumatische ervaringen voor of tijdens de vlucht, gescheiden worden en leven van ouders en familie, met een onbreekbare loyaliteit en een bijzonder diep gemis en eenzaamheid tot gevolg, onzekerheid over de toekomst, een massa dromen en verwachtingen, onbekendheid met nieuwe levenswijzen, verschillende culturele waarden en normen, taalbarrières, confrontatie met racisme en discriminatie, geheimen over de eigen achtergrond en familiale context die ze niet kunnen – mogen of willen doorbreken (Derluyn, 2010, p 117-118).

Desondanks wijst Derluyn (2010) erop dat, hoewel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen via een vrij eenduidige definiering relatief gemakkelijk als groep gevat kunnen worden, de homogeniteit van deze – juridisch afgebakende – groep slechts schijn blijkt te zijn, eens verder ingezoomd wordt op de specifieke kenmerken, achtergronden, verwachtingen en noden van deze kinderen en jongeren.

3.2 Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen begeleid...

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen hebben recht op opvang tot hun meerderjarigheid. Het zoeken naar een thuis is echter veel meer dan onderdak en politieke bescherming zoeken (Kohli, 2006). Het betreft een zoeken naar een veilige en stabiele plaats waar de jongere zichzelf kan zijn en verder kan leven zonder verdere zorgen (Ibid.). Om dit te bekomen, hebben de jongeren nood aan mensen die hen thuis doen voelen (Ibid.). Verscheidene onderzoeken (o.a. Kohli, 2006; Raghallaigh & Gilligan, 2010; Barrie & Mendes, 2011; Kohli, 2011; Newbigging & Thomas, 2011; Pearce, 2011;) begingen een zoektocht naar essentiële kenmerken van een goede begeleiding voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Hierbij kwamen verschillende – vaak overlappende – houdingen en waarden aan bod.

Bij het schetsen van deze waarden wens ik gebruik te maken van twee kaders: enerzijds een combinatie van enkele belangrijke waarden die bleken uit resultaten van het onderzoek van Newbigging & Thomas (2011) en Kohli (2011) aangevuld met resultaten uit andere onderzoeken. Anderzijds wordt ook de focus op het veerkrachthuis, aangehaald door Derluyn, Wille, De Smet & Broekaert (2005), besproken.

Newbigging & Thomas (2011) en Kohli (2011)

1. Een veilige en ondersteunende plaats om te wonen met respect voor culturele identiteit en ervaringen van migratie (Kohli, 2011; Newbigging & Thomas; 2011)
2. Continuïteit met voorbije banden, afkomst en culturen en mogelijkheden om nieuwe te creëren (Kohli, 2011)
3. Transparantie en betrokkenheid bij het maken van beslissingen (Newbigging & Thomas; 2011)
4. Promotie van sociale inclusie en onafhankelijkheid (Newbigging & Thomas; 2011)
5. Mogelijkheden uit problematische ervaringen te stappen en nieuwe doelen te vinden in hun dagelijkse routines en activiteiten. (Kohli, 2011)
6. Een holistische benadering door partnerschap over verschillende organisatorische grenzen. (Newbigging & Thomas; 2011)

1. Een veilige en ondersteunende plaats om te wonen met respect voor culturele identiteit en ervaringen van migratie

Het blijkt belangrijk om de jongere onder te brengen in een veilige en ondersteunende woonomgeving waar orde, rust en ritme opnieuw een plaats krijgt in het dagelijkse leven (Kohli, 2006; Kohli, 2011). Een goede ondersteuning kan namelijk stress en psychologische moeilijkheden beperken (Hodes et al., 2008; Hollins et al., 2003 in Barrie & Mendes, 2011). De jongere in de eerste plaats een goed onthaal geven en zorgen dat deze voldoende tijd krijgt om tot rust te komen en zich aan te passen aan de nieuwe omgeving, vormen hierbij onmisbare elementen (Cloet, 2007; Barrie & Mendes, 2011). Daarnaast is het noodzakelijk om op zoek te gaan naar manieren om te communiceren – eventueel in de moedertaal van de jongere – zodat de individuele noden van de jongeren begrepen kunnen worden (Cloet, 2007; Newbigging & Thomas, 2011)

Het gevoelig zijn voor de moeilijkheden waar de jongeren elke dag mee geconfronteerd worden in hun zoektocht naar zich thuis te voelen, maar ook vertrouwen en toewijding tonen en praktisch hulp bieden, vormen sleutelementen voor praktijkwerkers (Kohli, 2006; Kohli, 2011; Newbigging & Thomas, 2011). Deze jongeren moeten zichzelf terug kunnen zien als actoren in hun eigen leven waarbij hun eigen talenten en capaciteiten gebruikt worden om netwerken uit te bouwen en hun geloof en tradities een centrale rol blijven spelen (Kohli, 2006).

Kohli (2006) herkent drie domeinen in het zoeken naar een vertrouwensband tussen de jongere en de hulpverlener. Allereerst is er het ‘domein van cohesie’. Hierbij worden vooral de praktische noden van de jongere vooropgesteld. Het heden komt er op de eerste plaats, dan de toekomst en als laatste pas het verleden. Vaak is er in deze fase een wantrouwig gevoel van de jongere merkbaar, maar is het vooral belangrijk de jongere duidelijk te kaderen wat, met wie en waarom iets gedaan wordt en deze mee inspraak en informatie te geven. Binnen een volgende fase wordt gewezen op het ‘domein van de connectie’ waarin meer aandacht gaat naar het begrijpen van de emotionele wereld van de jongere. Waarden als luisteren, praten en ‘er zijn’ staan centraal. Ook het maken van connecties tussen het verleden

en het heden wordt mogelijk. Hoewel deze begeleiders zichzelf vaak niet zien als therapeuten vormen ze toch een bron van therapeutische steun aan de jongere. Als derde haalt Kohli het ‘domein van de coherentie’ aan waarbij een duurzame relatie tussen de sociaal werker en de jongere vooropgesteld wordt. Dit domein vormt de fase waarbinnen het trauma gekaderd kan worden, waarin gefocust wordt op sterktes en capaciteiten, waarbij samenwerking met de jongere centraal staat en asielverhalen en trauma’s gedeconstrueerd en gereconstrueerd kunnen worden. Dit zorgt voor bredere en eerlijkere verhalen dan de ‘dunne verklaringen’ die voorgelegd werden aan de migratiediensten.

De jongeren zien de begeleiders in deze derde fase voornamelijk veilige, vertrouwbare en bekwame personen die als vuurtorens in hun leven fungeren en zelfs vergeleken worden met hun ‘ouders’ (Kohli, 2006). Belangrijk is het om hierbij te beseffen dat de meesten onder deze jongeren binnen hun cultuur geen frame van sociaal werkers hebben. De begeleider zou erin moeten slagen om in de rol van familie, vriend, kameraad of mentor te kruipen en zo het vertrouwen te winnen van de jongere (Ibid.).

2. Continuïteit met voorbije banden, afkomst en culturen en mogelijkheden om nieuwe te creëren

Veel jongeren hechten er belang aan om gewoonten en rituelen van het verleden – zoals maaltijden uit hun thuisland en het volgen van religieuze tradities – verder te kunnen zetten in het gastland (Unicef, 2004; Kohli, 2006; Raghallaigh & Gilligan, 2010). Daarom is het belangrijk om de begeleiding van de jongere ook aan te passen aan diens culturele, religieuze en talige afkomst (Barrie & Mendes, 2011). Religie fungeert vaak als brug tussen nieuwe en oude werelden en bezorgt veel jongeren energie om door te zetten (Raghallaigh & Gilligan, 2010). Ook de mogelijkheid om contact te onderhouden met mensen van hun eigen cultuur creëert culturele continuïteit: door te praten met deze mensen wordt het mogelijk om gezamenlijke herinneringen over plaatsen of gebeurtenissen op te halen (Ibid.).

3. Transparantie en betrokkenheid bij het maken van beslissingen

In een onderzoek (Unicef, 2004) gaven jongeren aan dat zich vaak een communicatieprobleem voordoet tussen de jongeren en het personeel van centra, wat een gebrek aan vertrouwen tot gevolg heeft. Dit wordt geïllustreerd door de vragen die ze hebben bij het dossier dat over hen wordt bijgehouden: “*We weten niet waar het toe dient en we vinden het vervelend dat er dingen over ons worden geschreven in een dossier waar we niet in mogen kijken. We willen weten wat er over ons geschreven wordt en waar die rapporten voor dienen*” (Ibid.). Om de jongeren de controle over hun eigen leven terug te geven, is het belangrijk om hen mee te laten participeren en te betrekken wanneer beslissingen genomen worden (Newbigging & Thomas, 2011). Ook transparant zijn bij het geven van informatie, realistische inschattingen maken, verschillende scenario’s – inclusief de terugkeer naar het land – inplannen en communiceren naar de jongere toe, spelen een belangrijke rol in de begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (Kohli, 2006; Newbigging & Thomas, 2011). Een eerlijke relatie – waarin wederkerigheid tussen jongere en hulpverlener centraal staat – zorgt ervoor dat de begeleiders minder als controleorganen en meer als bewaker van het welzijn van de jongere gezien worden (Kohli, 2006).

4. Promotie van sociale inclusie en onafhankelijkheid

Tijdens het verblijf in een opvangsetting, is het tevens van belang om de jongere voor te bereiden op het leven na de opvang (Unicef, 2004; Raghallaigh & Gilligan, 2010). Dit vraagt om een extra focus op het streven naar onafhankelijkheid en zelfstandigheid en kan binnen de begeleiding van de jongere een plaats

krijgen door specifieke projecten – zoals leren koken of budget beheren – te ontwikkelen om de jongere op het volwassen leven voor te bereiden (Europees Migratienetwerk, 2009; Raghallaigh & Gilligan, 2010).

5. *Mogelijkheden uit problematische ervaringen te stappen en nieuwe doelen te vinden in hun dagelijkse routines en activiteiten.*

Kohli (2011) wijst op het belang van toegang tot goed onderwijs zodat de jongeren de kans krijgen om succesvol te zijn in wat ze willen bereiken. Jongeren hebben vaak doorzettingsvermogen om te slagen en zich succesvol aan te passen wanneer ze goed onderwijs verkrijgen. (Ibid.) Daarnaast vormen ook activiteiten waarbij vriendschappen opgebouwd worden belangrijke zaken om de jongere zich thuis te doen voelen (Raghallaigh & Gilligan, 2010; Newbigging & Thomas; 2011). Het opbouwen van een netwerk bezorgt deze jongeren tevens leuke momenten waarbij ze even niet geconfronteerd worden met het verleden (Ibid.). Ten slotte kan de jongere zijn identiteit beter ontwikkelen wanneer deze ruimte en middelen krijgt om zijn talenten te ontwikkelen en de kans krijgt om sociaal contact op te zoeken alsook te ontvangen (Unicef, 2004).

6. *Een holistische benadering door partnerschap over verschillende organisatorische grenzen.*

Het ondersteunen van de jongeren gebeurt niet enkel door de begeleiders binnen het opvangcentrum. Ook psychologen, migratiediensten, voogden en advocaten komen met de jongeren in contact (Cloet, 2007). Cloet (2007) wijst hierbij op het belang van het beroepsgeheim. Ook een goede afstemming tussen sociale voorzieningen, andere hulpverleners en de asielsectoren en het toegankelijk maken van informatie tussen verschillende organisaties vormen belangrijke issues in een goede begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (Barrie & Mendes, 2011; Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011).

Het veerkrachthuis

Binnen wetenschappelijk onderzoek is een stijgende aandacht voor het belang van de focus op de veerkracht van de jongeren op te merken (Barrie & Mendes, 2011). Derluyn et al. (2005) plaatsen het veerkrachthuis centraal als kader voor de begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Het betreft een positief model dat aanknopingspunten biedt om binnen de begeleiding op een positieve manier te kijken naar deze jongeren alsook mogelijkheden zoekt om op die manier met hen aan de slag te gaan. Binnen dit model wordt de ‘begeleiding’ van de jongeren benadrukt en niet de ‘hulp-verlening’ of het ‘zorgen-voor’ (Ibid.). Door de jongere mee de weg te tonen, af en toe richtingaanwijzers te zetten, te wijzen op gevaarlijke knooppunten, maar vooral door naast of achter de jongere te lopen, gaan begeleiders met de jongere mee op weg en geven ze terug verantwoordelijkheid aan de jongere zodat hij terug controle kan verwerven over zijn eigen leven en uit de verlamme afhangendheidspositie kan stappen (Ibid.).

Hulpverlening wordt vaak geassocieerd met macht en afhankelijkheid – zaken waar de jongeren al zo vaak ingeduwd worden (Ibid.). Het veerkrachtmodel wil daarentegen de competenties, sterktes en krachten van de jongeren in de verf zetten en zich niet focussen op hun problemen en tekorten: elke jongere draagt zijn eigen ‘schat’ met zich mee en die moet ook ten volle naar waarde geschat worden (Ibid.).

3.3 Begeleiding met grenzen geconfronteerd

3.3.1 Universele grenzen

Vaak stoten begeleiders van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen echter op verscheidene barrières: een gebrek aan achtergrondinformatie over de jongere, taal- en culturele barrières die de communicatie bemoeilijken, onduidelijkheid over het concrete toekomstperspectief van de jongere, de nood aan het verstrekken van info over de totaal nieuwe omgeving waarin ze terecht komen en een beperkt sociaal netwerk (Derluyn, 2010). Ook vijandige confrontaties, ongekwalificeerd personeel, vertraging en onduidelijkheid bij hun asielprocedure, een tekort aan opvangplaatsen, een verschillend begrip van welzijn, culturele drempels bij het vragen om hulp en een aanbodsgestuurde benadering in plaats van nodengebaseerde begeleiding kunnen een optimale begeleiding van de jongere verhinderen (Newbigging & Thomas, 2011). In veel gevallen worden begeleiders geconfronteerd met de druk naar het “bijna-meerderjarig-worden” met de bijhorende gedwongen zelfstandigheid – leren (over)leven (Derluyn, 2010; Newbigging & Thomas, 2011). Ook de stiltes die veel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen met zich meedragen – omwille van het verleden van de jongere, maar evenwel als kenmerk van de adolescentieperiode – verhogen de moeilijkheidsgraad in de begeleiding van de jongere (Kohli, 2006; Pearce, 2011).

Daarnaast is het van belang in te zien dat ook de huidige procedures en de knelpunten in het beschermings-, opvang-, en begeleidingssysteem voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, de kwetsbaarheid van deze jongeren in de hand werken (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011).

3.3.2 Belgische grenzen

“Er bestaan enorme verschillen tussen de verschillende centra in België. Het is niet normaal dat de opvang verschilt van centrum tot centrum. In sommige opvangcentra doen de opvoeders en de sociaal assistenten echt alles om de situatie van de jongeren zo goed mogelijk op te vangen en leefbaar te maken. In andere centra is dat helemaal niet het geval. We vragen dus een beleid dat voor alle centra die instaan voor de opvang van minderjarigen, dezelfde regels toepast.” (Unicef, 2004, p13-14)

Hiermee doen enkele niet-begeleide buitenlandse jongeren een oproep naar het beleid om de verschillen in kwaliteit tussen verschillende opvangcentra aan te klagen (Unicef, 2004). In diverse onderzoeken (Unicef, 2004; Europees Migratienetwerk, 2009; Cloet, 2007) wordt aangehaald dat grote verschillen merkbaar zijn tussen de verschillende opvangsettings waarin de jongeren terechtkomen. Verschillende organisaties (KRC, 2007; Unicef, 2008; Charlier in Senaat, 2010; Delrue & Reynders, 2011) benadrukken de nood aan gemeenschappelijke kwaliteitsnormen en veiligheidsmaatregelen omtrent de opvang van deze niet-begeleide buitenlandse minderjarigen aangezien voor de opvang van deze doelgroep – in tegenstelling tot de voorzieningen binnen de opvang voor kinderen in de Bijzondere Jeugdzorg¹³ – geen kwaliteitskader voor handen is. Het Europees Migratienetwerk (2009) geeft bijvoorbeeld het verschil weer tussen de Belgische centra voor niet-asielzoekende niet-begeleide buitenlandse minderjarigen en deze voor asielzoekende niet-begeleide buitenlandse minderjarigen:

¹³ Quality 4 Children Standards for Out-of-Home Child Care in Europe (2002) geraadpleegd op <http://www.quality4children.info>

“De centra voor niet-asielzoekende niet-begeleide buitenlandse minderjarigen worden als relatief goed beschouwd en vergelijkbaar met de zorg voor Belgische jongeren in het gewone Jeugdwezijnssysteem. Maar de beschikbare plaatsen in dergelijke centra zijn zeer beperkt zodat de centra zich alleen over een zeer klein aantal van de hele groep kunnen ontfermen (...) Een ander beeld is te zien in de opvangcentra voor asielzoekers: deze centra hebben voldoende capaciteit om de adolescenten op te vangen, maar de kwaliteit van de opvang in deze centra wordt als minder gezien dan die in ‘niet-asiel’- opvangfaciliteiten: te weinig en vaak onvoldoende opgeleid personeel, grote aantallen kinderen en jongeren, beperkte infrastructuur, minder goed uitgebouwde psychologische verzorging, enz.”

Dergelijke verschillen gaan samen met de migratielogica die de hoofdrol speelt in het Belgische beleid met betrekking tot de opvang en procedures voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (Derluyn, 2010). Zoals in 2.5 aangegeven, hangt de opvangsetting waar de jongeren terecht komen af van hun verblijfsstatus en niet van hun noden: asielzoekende minderjarigen komen in grote federale centra terecht, niet-asielzoekers kunnen in kleinschaligere leefgroepen binnen de Bijzondere Jeugdzorg ondergebracht worden. Omwille van de opvangcrisis komen veel jongeren echter ook in noodopvang in hotels terecht of moeten ze op straat overleven (Ibid.). Lowyck & Vangenechten (2012) benadrukken dat in België theoretisch alles mogelijk is, maar in de praktijk krijgt de minderjarige alleen opvang als hij of zij asiel aanvraagt. Newbigging & Thomas (2011) benadrukken echter dat een gebrek aan opvang een goede begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in de weg kan staan.

Ook het VN-Kinderrechtencomité bekritiseerde het Belgische onthaalbeleid voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in 2010 omdat

“de (mensen)rechten van deze minderjarigen niet genoeg gewaarborgd worden omwille van het gebrek aan opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die geen asiel aanvragen en ouder zijn dan 13 jaar, omdat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen soms in structuren voor volwassen asielaanvragers worden opgevangen en tot slot ook omwille van het gebrek aan een voogdijsysteem voor niet-begeleide kinderen uit Europa”¹⁴.

Enkel wie asiel aanvraagt en voldoende kwetsbaar is, wordt verzekerd van een opvangplaats (Derluyn, 2010; Lowyck & Vangenechten, 2012). Dit impliceert ondermeer dat deze jongeren hun kwetsbaarheid moeten koesteren omdat het hun toegangsticket betekent tot (een zekere vorm van) opvang (Ibid.). In plaats van gezien te worden als jonge, opgroeiende personen riskeren niet-begeleide buitenlandse minderjarige gereduceerd te worden tot hun kwetsbaarheid (Ibid.). Dit toont de relatieve homogene benadering van deze doelgroep waarbij de ‘vreemdeling’ alsook de ‘kwetsbaarheid’ in de niet-begeleide minderjarige vooropgesteld wordt (Ibid.). Het zorgt bijgevolg voor belangrijke tekortkomingen om op diepgaande en geïndividualiseerde wijze tegemoet te komen aan de heterogeniteit van alle niet-begeleide buitenlandse minderjarigen wat de hulpverleners vaak in een machteloze positie brengt (Ibid.).

¹⁴ CRC Committee, 2010 (Belgium): paras. 74-75 in Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011

Hoofdstuk 4

Onderzoeksvragen

Uit de literatuurstudie werd duidelijk dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen – zowel omwille van hun ‘niet-begeleid’, ‘vluchteling’ en ‘minderjarig’ zijn als omwille van hun kwetsbare positie in de maatschappij – een kwetsbare groep kinderen en jongeren vormen met behoefte aan kwaliteitsvolle omkadering. Ook begeleiders lijken geconfronteerd te worden met machteloosheid en moeilijkheden in de begeleiding van deze jongeren.

Verschillende onderzoeken (Unicef, 2004; Europees Migratienetwerk, 2009; Cloet, 2007) wijzen op grote verschillen qua middelen en mogelijkheden in de diverse Belgische opvangsettings voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Anders dan in de Bijzondere Jeugdzorg, bestaat er voor de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen geen algemeen kwaliteitskader (KRC, 2007; Unicef, 2008; Europees Migratienetwerk, 2009).

Omwille van bovenstaande gegevens wil dit onderzoek zich focussen op drie centrale onderzoeksvragen:

1. Welke verschillen binnen de verschillende opvangsettings vallen niet-begeleide buitenlandse minderjarigen op?
2. Hoe moet de pedagogische omkadering er volgens niet-begeleide buitenlandse minderjarigen uitzien – meer specifiek binnen federale en gespecialiseerde opvangcentra?
3. Welke spanningsvelden ervaren begeleiders en coördinatoren voor de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in hun zoektocht naar een kwalitatieve begeleiding van deze jongeren?

De doelstellingen van dit onderzoek zijn pluriform: zo wil het – door de verschillen tussen opvangsettings in kaart te brengen – bijdragen aan kennis over de opvangpraktijk van deze niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Anderzijds beklemtoont het – net zoals andere onderzoeken (o.a. Unicef, 2004; Derluyn & Broekaert, 2007; KRC, 2007; Raghallaigh & Gilligan, 2010; Vuylsteke, 2011) – de stem van de jongeren en tracht hen op die manier te betrekken in de kwaliteit van hun eigen opvang. Het samen nagaan van pedagogische omkaderingsnormen kan waardevol zijn voor de hulpverleners die de jongeren opvangen, voor de algemene coördinatie binnen opvangcentra alsook voor voogden die de jongeren in hun opvangtraject begeleiden. Dit kan bijgevolg fungeren als kwaliteitskader voor een beter welbevinden van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in diverse opvangsettings. Door, ten slotte, ook de begeleiders en coördinatoren aan het woord te laten, is het mogelijk om knelpunten en spanningsvelden tussen het wettelijk kader en de praktijk te schetsen en op die manier de positie van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen te schetsen.

Hoofdstuk 5

Methodologie

Om de verschillen tussen de diverse opvangsettings te verkennen, werd in het eerste deel van het onderzoek kennis genomen van de ervaringen van enkele jongeren binnen de verscheidene opvangsettings. Dit alles gebeurde binnen de context van mijn stage op het Kinderrechtencommissariaat gedurende september, oktober en november 2011.

In het tweede deel van het onderzoek werd, op basis van de gesprekken in het eerste deel, met andere jongeren overlegd welke kwaliteit zij verwachten binnen het geheel van gemeenschaps- en federale opvangcentra. Dit werd ook met de begeleiders en coördinatoren van verscheidene opvangsettings overlopen, aanvullingen of opmerkingen werden genoteerd. Op die manier werd getracht een eerste kader van minimumcriteria voor de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in kaart te brengen en werden spanningsvelden zichtbaar.

Dit onderzoek streeft over de hele lijn naar participatie. Het doelt erop de stem van de jongere binnen de opvangsetting een centrale plaats te geven. De gesprekken met de begeleiders en coördinatoren vormen een aanvullend participatief luik. Deze hulpverleners spelen immers een hoofdrol in de pedagogische begeleiding van de minderjarige.

5.1 Het leven binnen de verschillende opvangsettings voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België

Interviews

Het eerste deel van dit onderzoek betreft een verkennende studie naar de verschillen binnen de verscheidene opvangsettings voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Binnen dit eerste onderzoek werden in totaal zeven informele gesprekken georganiseerd met twaalf jongeren uit verscheidene opvangsettings. De meesten onder hen hadden ook een verblijfsgeschiedenis binnen andere centra voor het centrum, LOI of sociaal huis waarbinnen ze nu verbleven, waardoor deze in staat waren om vergelijkingen te maken tussen verschillende opvangsettings. Drie gesprekken vonden plaats in groep: één gesprek verliep met twee participanten en twee gesprekken met drie participanten. De overige vier gesprekken verliepen individueel. De interviews duurden gemiddeld ongeveer 45 minuten en vonden plaats in een – voor de jongere – vertrouwde omgeving: zo ging één groepsgesprek door in de stad, buiten het centrum waarin de jongeren (hadden) verbleven, een ander gesprek vond plaats in één van de studio's van het LOI waar de jongeren verbleven en een derde gesprek ging door in de bezoekerskamer van het opvangcentrum. De individuele gesprekken gingen telkens door op een vertrouwde plaats binnen het centrum waar de jongere woonde. De jongeren begrepen Nederlands en waren bekwaam om de gesprekken in deze taal te voeren. Wanneer iemand toch iets niet goed begreep, vertaalden de jongeren in de groepsgesprekken dit voor elkaar.

De selectie van de jongeren gebeurde door een LOI en een gespecialiseerd centrum te contacteren. Hiervan waren enkele jongeren bereid mee te werken. Binnen het gespecialiseerd centrum stelde één jongere voor om een gesprek te hebben met vrienden die op dat moment in andere opvangsettings (sociale woningen, federale centra, LOI's, ...) woonden.

In totaal deden negen jongens en drie meisjes mee aan dit onderzoek. Ze verbleven in verschillende opvangsettings: in een categoriale leefgroep binnen de gespecialiseerde opvang (n=5), in een niet-categoriale leefgroep binnen de gespecialiseerde opvang (n=2), in een LOI (n=2), in een sociale woning (n=2) of alleen wonend mits begeleiding door de dienst Begeleid Zelfstandig Wonen (n=1). Hun afkomst varieerde, enkelen waren afkomstig van Afghanistan (n=7), Mongolië (n=1), Iran (n=1), Irak (n=1), Angola (n=1) en Syrië (n=1). De jongste deelnemer was 5 jaar, anderen waren 11 jaar (n=1), 12 jaar (n=1), 15 jaar (n=3) of 17 jaar (n=6).

De interviews baseerden zich op basis van twee dossiers – de ‘Quality for Children Standards’¹⁵ (2002) en ‘Binnenste Buiten’ (2010)¹⁶ – en hadden tot doel de jongeren aan het woord te laten over ervaringen met betrekking tot verscheidene thema’s.

Transcriptie en analyse

Van alle interviews in beide onderzoeken werden – mits instemming van de jongeren zelf – audio-opnames gemaakt. Enkel de fragmenten waaruit opvallende verschillen met betrekking tot de opvangsettings bleken, werden letterlijk uitgetypt zodat deze in de analyse geciteerd konden worden. Aan de hand daarvan konden thema’s opgesteld worden die de jongeren als belangrijk bleken aan te geven en waarbinnen zich duidelijke verschillen voordeden binnen verschillende opvangsettings. Binnen elk thema werd gebundeld welke gelijkenissen en verschillen opvielen en deze werden waar waardevol geïllustreerd met citaten uit verschillende gesprekken.

5.2 Een participatieve zoektocht naar kwalitatieve opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen

Interviews

In een tweede luik van dit onderzoek werd nagegaan in hoeverre andere jongeren, begeleiders en coördinatoren uit diverse opvangsettings, stellingen opgesteld op basis van de resultaten uit het eerste luik van het onderzoek ondersteunden.

Bij het selecteren van de jongeren voor het tweede luik van het onderzoek, werden drie selectiecriteria vooropgesteld. Allereerst was het de bedoeling om jongeren uit drie diverse opvangsettings te spreken, waarvan ook bedoeld werd op één gesprek met jongeren die zich reeds in de derde opvangfase bevonden. Zij keken terug op de eerste en tweede opvangfase, wat ook een ander perspectief biedt op de verwachtingen met betrekking tot de pedagogische begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in opvangcentra. Hiervoor werd de directie van een federaal centrum, een gespecialiseerd centrum en een lokaal opvanginitiatief gecontacteerd. Deze legden de vraag voor aan de jongeren en

¹⁵ Europese kwaliteitsstandaarden voor pedagogische centra die opgesteld werden door kinderen en jongeren

¹⁶ het dossier van het Kinderrechtencommissariaat over de rechtswaarborgen voor minderjarigen in detentie

stemden alle drie in om mee te werken aan dit onderzoek. Ten tweede mocht de leeftijd van de jongeren maximaal 18 jaar bedragen op het moment van het interview. Ten slotte werd ook gestreefd naar een evenwichtige verhouding tussen jongens en meisjes. Desondanks kwamen over de gesprekken heen – onder andere omwille van de grotere aanwezigheid binnen opvangcentra – vooral jongens (n=9) aan het woord. Slechts twee meisjes namen aan dit onderzoek deel.

De gesprekken met de jongeren verliepen in vijf groepen waarvan één binnen de categoriale gemeenschapsopvang in een zelfregulerende leefgroep, drie binnen de federale opvang en één binnen een lokaal opvang initiatief. De meeste jongeren (n=8) waren afkomstig van Afghanistan, daarnaast kwamen ook jongeren uit India (n=1), Marokko (n=1), Mongolië (n=1) aan het woord. De leeftijden schommelden tussen 14 jaar (n=1), 15 jaar (n=3), 16 jaar (n=2) en 17 jaar (n=5). De gesprekken vonden plaats in een rustige ruimte binnen de opvangcentra waar de jongeren woonden en duurden gemiddeld 45 minuten. Er werd telkens Nederlands gesproken en dit was meestal voldoende om een gesprek te voeren, op één gesprek na waarbij één jongere zijn vriend hielp door de stellingen af en toe naar de moedertaal te vertalen. Om de anonimiteit van de jongeren te verzekeren, werd een informed consent opgesteld en ondertekend.

Als voorbereiding op de gesprekken werd gekeken naar de verwachtingen met betrekking tot de kwaliteit in opvangsettings die tijdens het eerste luik van het onderzoek aan bod kwamen. Omdat dit tweede luik van het onderzoek zich wil focussen op de eerste en tweede opvangfase – aangezien de jongere dan residentieel begeleid worden – werd hierbij specifiek gekeken naar de verschillen tussen federale en gemeenschapscentra. De verwachtingen van de jongeren werden in negen verschillende thema's gegoten met bij elk thema een aantal samenvattende stellingen. Op deze manier werd getracht tot een consensus te komen over wat gezien kan worden als een minimum aan pedagogische begeleiding binnen de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in alle opvangcentra.

De gesprekken verliepen volgens een semi-structureel interview, waarbij de stellingen overlopen werden en aanvullend gevraagd werd wat de jongere zelf bij de betreffende stelling als belangrijk beschouwde. Dezelfde stellingen werden ook overlopen met verschillende begeleiders en coördinatoren van de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Net zoals bij de jongeren, werden de stellingen overlopen en werd gevraagd wat hieronder begrepen werd en welke knelpunten zich in de praktijk voordeden.

Hierbij werd getracht een vertegenwoordiger te hebben van de diverse opvangsettings op verschillende niveaus. De coördinerende functie werd vertegenwoordigd door de coördinator van de federale werking rond niet-begeleide buitenlandse minderjarigen en de directeur van een gespecialiseerd opvangcentrum binnen de Bijzondere Jeugdzorg. Wat de begeleiding zelf betreft, werd de mening gevraagd van een begeleider met (recente) ervaring in een OOC die op het moment van het interview in een categoriale zelfregulerende leefgroep binnen een gespecialiseerd centrum werkzaam was als hoofdbegeleider, alsook van een begeleider van een federaal centrum en van de hoofdbegeleider van een leefgroep in een gespecialiseerd centrum voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Ook deze gesprekken hadden een gemiddelde duur van 45 minuten, verliepen in het Nederlands en vonden plaats in de bureauruimte van de begeleider of coördinator in kwestie.

Transcriptie en analyse

Alle gesprekken binnen dit tweede luik werden opgenomen, herbeluisterd en volledig letterlijk uitgeschreven. Daarna werden de interviews per stelling geanalyseerd en werd overlopen of de stellingen over de hele lijn onderstreept werden door deze jongeren. Aanmerkingen werden genoteerd en meegenomen in het verdere onderzoek. Indien het grootste deel van de jongeren een stelling niet bevestigde, werd deze aangepast. Bij elk thema werden ook de gesprekken met de begeleiding en coördinatie van de verschillende centra geanalyseerd. Ook hier werd nagegaan of de participanten met alle stellingen akkoord gingen en werden aanmerkingen en knelpunten in kaart gebracht. Op die manier werden ten slotte ook spanningsvelden met de praktijk zichtbaar.

Hoofdstuk 6

Resultaten

6.1 Een verkennend onderzoek naar het leven binnen de verschillende Belgische opvangsettings

Uit de gesprekken met niet-begeleide buitenlandse minderjarigen uit verschillende opvangsettings in Vlaanderen, kwamen verschillende thema's naar voor. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de resultaten binnen deze thema's.

6.1.1 Welkom!

Hoewel een eerste verblijf in een observatie- en oriëntatiecentrum een psychologische en sociale profielschets van de minderjarige tot doel heeft, zien de jongeren dit verblijf als een onzekere wachtperiode tot er plaats vrijkomt in een volgend centrum. Eens een volgend centrum gevonden is, wordt weinig tijd voorzien om het centrum te verlaten. Uit de interviews bleek verder dat de meeste jongeren zich zeer onzeker voelden bij het binnenstappen van het centrum. Vaak komen de jongeren in de eerste plaats in contact met de regels van de opvangsituatie waarin ze zich bevinden. Deze worden, naargelang het centrum, anders geïntroduceerd aan de jongere: sommige centra overlopen het uitgeschreven reglement samen met een tolk, anderen gebruiken icoontjes om de jongere vertrouwd te maken met de verschillende regels. Nog anderen kaderden de regels binnen het doel van de opvang. Voor de ene jongere is het reglement duidelijk, voor de andere minder.

In elk centrum bestaat een dossier over de jongere dat samengesteld wordt door verschillende actoren die met de jongere in contact komen. De jongere zelf betrekken wordt echter vaak vergeten...

“Ik weet niets van wat erin staat. Misschien hoe ik hier woon, hoe ik was in het vorig centrum, hoe ik ben op school, ... denk ik. Ik zou wel willen weten wat daarin staat.” (Jongen, 17 jaar)

De jongeren vonden het ook belangrijk om inspraak en begeleiding te krijgen in de overgang naar de derde opvangfase.

6.1.2 Toegang tot informatie en communicatie

Met betrekking tot de toegang tot informatie- en communicatiemiddelen zijn grote verschillen op te merken tussen de verschillende opvangsettings. Zo kunnen sommige jongeren regelmatig tot dagelijks internet gebruiken en contact opnemen met familie in het land van herkomst of met hun voogd, consulent en sociaal netwerk terwijl anderen geen tot zeer weinig toegang hebben tot deze communicatiemiddelen.

6.1.3 Individuele begeleiding

Veel opvangsettings werken met het systeem van een individuele begeleider. Of het klikt tussen de jongere en zijn persoonlijke begeleider kan naargelang de jongere, de begeleider of de opvangsetting verschillen. Zo wil de ene jongere liever geen man als begeleider, of is er binnen bepaalde centra één begeleider voor tien jongeren terwijl andere centra één begeleider per twee jongeren kunnen voorzien.

In het algemeen verwachten de jongeren op alle begeleiders in de opvangsetting te kunnen rekenen en dat er ook naar hen toe respect getoond wordt. Over alle settings heen, vroegen jongeren er vooral om dat alle begeleiders – naast aandacht te hebben voor de vele huisregels – aandachtig kunnen zijn voor hun eigen persoonlijkheid en situatie. Wederzijds respect en vertrouwen vormt een belangrijk punt:

“Ik heb goede en slechte begeleiders. Slechte begeleiders, zij luisteren nooit naar ons, die luisteren naar de regels. Als je iets nodig hebt, die luisteren niet naar ons. Die komen nooit met ons praten, vragen niet ‘wat wil jij’ enkel ‘wat centrum wil’. De goede begeleider volgt regels, maar hij geeft kansen en praat met ons. Die weet als jij een beetje boos bent, die komt praten. Die helpt ons. De slechte begeleiders luisteren niet naar ons. Je moet soms de regels beetje afdoen.” (Jongen, 15 jaar)

Soms kunnen ook personen buiten de opvangsetting – zoals bijvoorbeeld een leerkracht of een goede vriend – gezien worden als belangrijke vertrouwenspersoon.

6.1.4 Aangename leefomgeving

De manier waarop deze jongeren met elkaar samenwonen, is afhankelijk van de opvangsetting waarin de jongeren terechtkomen. In kleinere centra staat vaak een leefgroepwerking met bijhorende leefgroepregels centraal, grootschalige centra werken dan weer met andere regels en meestal minder met een leefgroepsysteem. Kamertraining helpt de jongere in het zoeken van zijn weg naar zelfstandigheid, terwijl er in LOI's en bij Begeleid zelfstandig wonen (BZW) van uitgegaan wordt dat de jongere zelfstandig genoeg is. Met betrekking tot het ‘bed-bad-brood principe’ – dat in de federale centra centraal staat – werden volgende zaken aangegeven:

Bed – De kamerindeling gaat in de verschillende centra gepaard met de opvangcapaciteit van de opvangsetting. Slechts een minderheid aan jongeren heeft zijn eigen kamer, de anderen moeten hun kamer delen met andere jongeren. Vooral slapen in een gebouw waar veel andere jongeren slapen, vinden de jongeren niet altijd gemakkelijk.

Bad - De jongeren geven aan dat de sanitaire omstandigheden in grote centra vaak niet volstaan om zich optimaal te kunnen verzorgen. Sommigen vinden de wc's en douches vuil en geven aan dat er maar weinig douches werken. In LOI's en sociale woningen valt dit meestal beter mee aangezien de jongeren deze douches met minder mensen moeten delen en ze zich hierdoor ook zelf verantwoordelijk voelen voor de staat van het sanitair.

Brood - Sommige centra werken bij de maaltijden met een strak uurschema. Mist de jongere het avondmaal, dan is het in sommige centra niet mogelijk de jongere nog van eten te voorzien diezelfde avond. Andere centra zorgen er dan weer wel voor dat er steeds een portie opzij gezet wordt of dat er een boterham kan aangeboden worden wanneer de jongere honger heeft.

Naast deze basisprincipes, vonden de jongeren veel andere zaken noodzakelijk om zich ‘thuis’ te voelen:

Rust – Veel jongeren vinden het belangrijk dat ze het centrum kunnen zien als een plaats waar ze tot rust kunnen komen. Naast het belang van een goede nachtrust, vonden ze ook gezellig tafelen belangrijk. Binnen federale centra werd aangegeven dat maaltijden doorgaan in grote eetzaal met honderden mensen, kleinere leefgroepen hechten dan weer belang aan een gezamenlijk tafelmoment.

Wassen – In veel opvangsettings hebben de jongeren hun vaste wasdag om hun kledij of lakens te wassen, andere jongeren doen hun was zelf en wanneer ze dat zelf kiezen. In sommige opvangsettings is dit gratis, in andere betalend.

Samenleven met volwassenen – Ongeveer alle jongeren vonden het belangrijk dat minderjarigen niet samenwonen met meerderjarigen aangezien zij extra aandacht verdienen.

Broers en zussen - Alle jongeren waren het erover eens dat broers en zussen samen opgevangen moeten kunnen worden.

Materiële ondersteuning – Ten slotte blijkt uit de verschillende gesprekken dat, naargelang het soort opvangsetting, er enorme verschillen bestaan in het krijgen van materiële bijstand (zoals bus-, tram- of treintickets, kledij, schoolgerief, ...) en zakgeld zeer verschillend is naargelang de opvangsetting.

6.1.5 Toegang tot een eigen netwerk

Veel jongeren benadrukten het belang om binnen hun nieuw centrum vrienden uit vorige centra te ontvangen. Dit is echter niet altijd gemakkelijk omwille van praktische redenen. Zo willen veel jongeren vrienden uitnodigen uit andere centra, vaak uit verschillende plaatsen in België. De bezoeken zijn echter beperkt en blijven slapen is niet mogelijk.

Het opbouwen van een netwerk gebeurt niet alleen op school. Ook wanneer jongeren aan sport doen of naar de kerk, moskee of tempels gaan, ontstaan vriendschappen. Veel jongeren geven aan het belangrijk te vinden om een hobby te mogen uitoefenen, al is hier niet altijd budget voor voorzien in het centrum waar ze zich bevinden. Het praktiseren van hun religie is in veel centra wel mogelijk. Hier wordt volgens de jongeren rekening mee gehouden

6.1.6 Medische opvolging

Ook de mogelijkheid tot een doktersbezoek verschilt naarmate de opvangsetting: in sommige centra is het een hele rompslomp om een doktersbezoek te regelen, andere centra sturen hun jongeren dan weer heel snel naar de dokter.

Sommige centra werken met een interne psycholoog of roepen de hulp van een afdeling geestelijke gezondheidszorg in een ziekenhuis in. In andere settings blijkt er geen psychologische hulp beschikbaar.

6.1.7 Participatie en inspraak

Bepaalde jongeren geven aan in de werking van hun centra te participeren door verantwoordelijkheid op te nemen binnen huishoudelijke taken (koken, poetsen, naar de winkel gaan,...). Participatie van de jongeren aan de werking van het centrum gaat echter verder dan meehelpen in huis. De jongere benadrukten dat hun stem een plaats moest krijgen in het centrum. Sommige centra werken hiervoor met wekelijkse bewonersvergaderingen waar actieve participatie van de jongere over de afspraken en regels die binnen de opvang gelden, besproken worden. Tijdens deze vergaderingen kunnen ook activiteiten voorgesteld worden door de jongeren. Dat deze mogelijkheid er is, is echter niet voldoende, er moet ook constructief mee omgegaan worden.

Betrokken worden in de werking van het centrum, houdt ook in dat de jongere betrokken moet worden in beslissingen die rond hem gemaakt worden. De jongeren vinden het vaak niet leuk dat over – en niet met – hen gepraat wordt:

“Mijn begeleider gaat naar oudercontact op school, maar ze gaan daar praten, beslissen, zonder dat ik dat aan mij vragen of ik erbij ben. Ik wil dat ook weten wat zij gaan beslissen, niet zonder mij, dat is niet goed.” (Jongen, 17 jaar)

6.1.8 De weg naar vrijheid en zelfstandigheid

“Ik ben vier maanden onderweg geweest naar België, ik heb vier maanden voor mezelf kunnen zorgen. Waarom doen de begeleiders hier dan altijd alsof ik niets kan? Ik weet wel hoe ik voor mezelf kan zorgen.” (Jongen, 17 jaar)

Hoewel veel jongeren aangaven veel dingen al in hun eentje doorstaan te hebben, worden ze in de opvangsetting vaak geconfronteerd met een gevoel van hulpeloosheid. Belangrijk voor hen is dat begeleiders in hen geloven en hen ondersteunen, maar ook dat ze weten dat de begeleiding hen vertrouwt.

6.1.9 Onderwijs

Binnen verschillende settings wordt ook verschillend omgegaan met de begeleiding in de schoolloopbaan van de jongere. Niet in elk centrum zijn begeleiders op de hoogte van hoe de jongeren het stellen.

6.1.10 Religieuze tradities

Alle jongeren vonden dat ze de kans kregen hun eigen religieuze tradities te blijven volgen. Indien er, omwille van hun geloof, bepaalde zaken niet gegeten morgen worden, moet het centrum hier rekening mee houden en dit respecteren. Alle centra houden bij het koken, elk op hun eigen manier, rekening met de religie van de jongeren. In sommige centra kunnen de jongeren de Ramadan volgen, al zijn ook hier varianten in. Sommige jongeren geven aan zelf te mogen koken tijdens de Ramadan, anderen krijgen elke ramadannacht een lunchpakket in de plaats.

6.2 Een participatieve zoektocht naar kwalitatieve opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen

Binnen dit deel werden de stellingen die voortkwamen uit de thema's van het verkennend onderzoek overlopen met jongeren, begeleiders en coördinatoren:

Jongeren: hierbij wordt verwezen naar de verschillende groepen:

Gesprek 1 werd afgenomen binnen een categoriale zelfregulerende leefgroep

Gesprek 2 werd afgenomen in een Lokaal Opvang Initiatief (LOI)

Gesprekken 3,4 en 5 gingen door binnen een federaal centrum

Begeleiders: hierbij komt één begeleider binnen de categoriale gespecialiseerde opvang (gemeenschapsopvang), één begeleider binnen de categoriale zelfregulerende gespecialiseerde opvang (gemeenschapsopvang) en één begeleidster binnen de federale opvang (Fedasil) aan het woord.

Coördinatoren: hierbij worden de opmerkingen weergegeven van de coördinator van de federale opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen en deze van de directeur van een gespecialiseerde opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Deze laatste werd onder de noemer 'coördinatoren' gebracht omwille van zijn coördinerende functie tussen de verschillende afdelingen binnen het gespecialiseerd centrum.

Bij de begeleiders en coördinatoren wordt verwezen naar de verschillende interviews:

Interview 1: Directeur gespecialiseerde (gemeenschaps-)opvang en voormalig voogd

Interview 2: Coördinator federale opvang niet-begeleide buitenlandse minderjarigen

Interview 3: Hoofdbegeleider categoriale zelfregulerende gespecialiseerde (gemeenschaps-) opvang en voormalig begeleider binnen een OOC

Interview 4: Hoofdbegeleider categoriale gespecialiseerde (gemeenschaps-) opvang

Interview 5: Begeleidster (federaal) asielcentrum

In dit onderdeel wordt een overzicht gegeven van de standpunten van de verschillende jongeren, begeleiders en coördinatoren.

6.2.1 Aankomst

Jongeren

Deze drie eerste stellingen werden door de jongeren bevestigd. Alle jongeren vonden het belangrijk dat ze welkom geheten werden in het centrum, al was het niet nodig om hier telkens iets speciaal voor te organiseren. Wel is het belangrijk was dat de begeleider zichzelf voorstelt, dat de jongere voorgesteld wordt aan de andere bewoners, dat de regels uitgelegd worden en dat er een kleine rondleiding gegeven wordt in het centrum.

Regels – zoals op tijd gaan slapen, naar school gaan, niet vechten en geen drugs nemen – zijn belangrijk in het centrum om het leven er minder chaotisch te laten verlopen. Jongeren associeerden deze regels ook aan structuur in hun eigen leven.

“De begeleiders toonden mij alles wat ik moet doen. Nu woon ik alleen en moet ik doen wat de assistent ons geleerd heeft: “Opstaan, naar school gaan,...”, ik heb daar alles geleerd.” (Gesprek 2)

De nadruk werd ook gelegd op het belang van informatie over het waarom van de bestaande (huis)regels.

Begeleiders

Ook begeleiders erkennen het belang in van de jongere welkom te heten in het centrum. Dit werd extra benadrukt wanneer de jongere in een OOC aankomt, aangezien dit, naast het contact met de Dienst Vreemdelingenzaken, het eerste contact betreft met de hulpverlening. Ook is het belangrijk dat, bij aankomst van de jongere, prioriteiten gesteld worden zoals hem eerst op zijn gemak te stellen door bijvoorbeeld te vragen of de jongere niets wil eten of naar wc moet gaan. *“Meestal is de jongere lang onderweg geweest en op Dienst Vreemdelingenzaken zitten wachten. Dus dat is toch wel heel belangrijk” (Interview 3)*

Een algemene uitleg over het huishoudelijk reglement en het centrum zelf, het geven van een basispakket (schoolgerief, kledij en toiletgerief) en het aantonen van de verschillende plaatsen binnen het centrum (slaapkamer, douches, leefruimte,...) maken, zowel binnen het federale als het gespecialiseerde centrum, deel uit van de verwelkoming van de jongere. Binnen het federale centrum gebeurt dit door de begeleiders die op dat moment aanwezig zijn en wordt binnen de week een individuele begeleider aangeduid die het huisreglement gedetailleerd met de jongere zal overlopen bij wijze van eerste contact. De hoofdbegeleider binnen de categoriale gespecialiseerde opvang probeert zelf steeds aanwezig te zijn wanneer een nieuwe jongere aankomt: *“Ik denk dat dat wel belangrijk is als je gasten opvangt dat je hen wel die indruk geeft van ‘Kijk, je bent hier zeer welkom’” (Interview 4)*

Deze begeleider verwees tevens naar het belang van de jongere voor te stellen aan de groep reeds voor hij/zij intrekt in het opvangcentrum.

In een OOC ligt de nadruk vooral op structuur en worden de jongeren met veel regels geconfronteerd waarbij bijna telkens ook een standaardsanctie past. Het huisreglement wordt aan de jongere uitgelegd met

***Ik vind het belangrijk
dat ik me welkom voel in
het centrum***

***Ik vind het belangrijk
dat er regels in het
centrum zijn***

***Ik weet dat ik bij iemand
terecht kan als ik vragen
heb***

de motivering dat veiligheid en de acclimatisatie voorop staan. Ook de begeleiding van zowel de federale als de categoriale gespecialiseerde opvang gaf aan dat het niet alleen belangrijk was dat er regels zijn, maar dat problemen vermeden worden wanneer jongeren weten waarom de regels er zijn.

Dat de jongeren ten slotte ook weten naar wie ze kunnen gaan wanneer ze vragen hebben, werd gezien als vanzelfsprekend. Verder werd aangehaald dat het binnen de gespecialiseerde opvang evidentier is om van bij het begin één op één te werken dan in de federale centra omwille van de grootte van de groep. Opvallend is dat bij deze stelling telkens het belang van de individuele begeleider ter sprake kwam.

Coördinatoren

De directeur van de gespecialiseerde opvang benadrukte dat de verwelkoming van de jongeren cruciaal is voor het eerste welbevinden van de jongeren in het centrum. De jongeren moeten een welkomstgevoel krijgen en dus niet zonder meer *in de groep gegooid* worden. Het voorstellen van de jongere aan de rest van de bewonersgroep speelt hierin een belangrijke rol.

De federale centra krijgen algemene richtlijnen bij de intake van nieuwe jongeren. Bij de aankomst van een nieuwe jongere wordt allereerst aandacht besteed aan de administratie. Daarnaast is het ook hier van belang om de jongere welkom te heten en eventueel die avond al een aantal belangrijke praktische dingen uit te leggen. Hoewel richtlijnen opgelegd worden, kunnen de verschillende centra hier ook persoonlijke verschillen in leggen: iemand die 's avonds laat nog toekomt – en dus vaak een hele dag op de Dienst Vreemdelingen Zaken heeft gezeten – moet niet meer lastig gevallen worden met praktische zaken, maar moet vooral de kans krijgen om zich te wassen en te rusten. Wel werd aangegeven dat het van groot belang is dat de jongere zich op zijn gemak voelt bij het aankomen van het centrum. Het aspect 'veiligheid' moet hier speciale aandacht krijgen.

Hoewel regels in beide gesprekken gezien werden als een essentieel onderdeel binnen de opvangsetting, is het belangrijk om de regels niet teveel te benadrukken:

“Ik vind dat je, als je deze doelgroep ook wil onthalen, dat je dan ook heel bewust met je regelbeleid moet bezig zijn. Regels zijn zeker nodig, maar ik denk dat té veel regels ook heel verstikkend kan werken.”(Interview 1)

Regels staan daarentegen vooral voor structuur, veiligheid en voorspelbaarheid. Tegelijk impliceert een huisreglement ook een sanctiebeleid. Opvallend is dat hierin verschillen bestaan naargelang het soort centrum waarin de jongere zich bevindt. De directeur van het gespecialiseerde centrum beklemtoonde dat binnen kleinere gespecialiseerde centra het afnemen van bijvoorbeeld zakgeld of op weekend gaan minder voorkomt dan in federale centra of OOC waar men te maken krijgt met grote groepen jongeren. In alle federale centra wordt een gelijk huishoudelijk reglement toegepast dat aangepast kan worden aan de eigenheid van het centrum of naarmate er meer of minder gasten in het centrum wonen. Ook het sanctiebeleid wordt binnen alle federale rechtlijnig nagevolgd, al doen zich tussen de federale centra onderling nog enkele verschillen voor.

De context waarin de jongeren leren omgaan met regels is van groot belang:

“Het zijn al pubers en tegelijk ook jongeren die al heel veel vrijheid gewoon geweest zijn. Eigenlijk hebben ze alle risicofactoren mee. Het zijn minderjarigen, het zijn gasten die aan het puberen zijn. Het zijn vreemdelingen, dus ze moeten puberen in een context die hen eigenlijk niet gekend is en als derde zijn

ze niet-begeleid. Hoe goed de gasten het hier eigenlijk doen, verbaast me. Het slecht doen zou me minder verbazen dan hoe goed ze het hier eigenlijk hier doen.” (Interview 1)

6.2.2 Begeleiding

Individuele begeleider

Jongeren

Bovenstaande afbeelding stelt de individuele begeleider van de jongeren voor met bijhorende verwachtingen die de jongeren zelf formuleerden. Vooral het ‘helpen’ staat centraal: helpen bij het interview, bij het verhuizen, met huiswerk maken,... Dit wordt van alle begeleiders verwacht, maar van de individuele begeleider nog net iets meer. Ook de mogelijkheid tot het opbouwen van een vertrouwensband, waarbij goed nadenken, luisteren, goede raad geven alsook het toevertrouwen van geheimen centraal staan, is voor de jongeren bepalend of ze een goede of minder goede individuele begeleider hebben. Deze begeleider is ook de gesprekspartner bij uitstek om te spreken over dingen die fout gaan in het centrum. Opvallend is dat enkele jongeren in het federale centrum niet meteen wisten wie hun persoonlijke begeleider was. De meesten onder hen verwarden hun individuele begeleider met de sociaal werker die hen met de procedure en interviews helpt of gaven aan dat hun individuele begeleider in het federale centrum vaak weinig tijd had om te praten en minder meerwaarde bood dan andere begeleiders.

Begeleiders en coördinatoren

Binnen het federale centrum speelt de individuele begeleider vooral een belangrijke rol bij het overlopen van het huishoudelijk reglement, het inleiden van de jongere binnen het centrum alsook wanneer er problemen zijn met de jongere. Zijn taak bestaat er dan voornamelijk uit om de jongere op te vangen en

met hem te praten. Zowel binnen de federale als gespecialiseerde opvang werd het onderhouden van contact met de voogd van de jongere gezien als een taak van deze begeleider. Verder waren er tussen de begeleiders verschillen op te merken over de verwachting van de jongeren om hen aan te spreken wanneer ze iets verkeerd gedaan hebben. Dit werd enerzijds gezien als een taak van de individueel begeleider aangezien dit ook een deelaspect van de opvoeding van de jongere is. Anderzijds werd dit gezien als de taak van de hoofdbegeleider omdat op die manier de relatie tussen de jongere en zijn individueel begeleider bewaakt wordt en hun vertrouwensband niet gehypothekeerd wordt.

Eén van deze begeleiders beklemtoonde vooral de ondersteunende rol:

“De jongere moet eigenlijk weten dat je als IB weet hoe het allemaal rond hem speelt: ‘hoe het met hem gaat, hoe het op school gaat,...’ En als er zaken zijn die niet goed lopen, hen daarop aanspreken. Ik bedoel niet altijd met sanctie, maar gewoon van ‘kijk hoe komt dat?’ ‘Wat kunnen we eraan doen dat dat beter gaat?’ Weet je, zo voorkom je ook verdere problemen. Meestal als de individuele begeleider er dicht bij zit en kort op de bal speelt, dan voorkom je ook escalaties.” (Interview 4)

Ten slotte werd van een individueel begeleider verwacht dat deze zijn algemene houding van openheid, oprechtheid en duidelijkheid – aanwezig in de begeleiding van alle jongere – nog meer in de verf zet naar een select groepje jongeren waar hij een grotere bereikbaarheid toe heeft.

Stellingen Individuele Begeleiding

Nadien werden de stellingen met betrekking tot de individuele begeleider – opgesteld op basis van het verkennend onderzoek – overlopen met de jongeren, begeleiders en coördinatoren.

Jongeren

Het hebben van een individueel begeleider, werd door alle jongeren heel belangrijk gevonden. Eén jongere associeerde deze assistent zelfs met de ouderlijke rol. Verder werd de klemtoon gelegd op het belang van dingen te kunnen zeggen tegen hun begeleider zonder dat dit doorverteld wordt. Hun dossier is van belang omwille van uiteenlopende redenen: papieren veilig kunnen opbergen in de map, schoolrapporten bij te houden of de begeleiding op de hoogte houden van hoe ze het in het centrum stellen. Desondanks gaven veel jongeren aan niet te weten wat er precies in deze map zat en werd benadrukt dat, naast de begeleiders en de voogd, ook zij zelf hier toegang toe moeten kunnen krijgen.

Begeleiders en coördinatoren

Binnen alle gesprekken met de begeleiders en coördinatoren werden bovenstaande stellingen onderschreven. Het vertrouwen tussen de jongere en de individueel begeleider werd als zeer belangrijk aanzien, maar met het besef dat een gedeeld beroepsgeheim dit vertrouwen kan hypothekeken. Om dit op te vangen, is het noodzakelijk dat de jongere weet dat belangrijke zaken doorverteld zullen worden binnen

**Ik vind het belangrijk dat ik
een persoonlijke begeleider
heb**

**Ik vind het belangrijk dat er
een dossier over mij bestaat
zodat alles goed opgevolgd
wordt**

**Dit dossier mag enkel
ingekeken worden door mij
en door de mensen die
belangrijk zijn voor mijn
begeleiding**

het team en dat de jongere ook weet waarom dit gebeurt. Enkele participanten gaven aan dat dit uiteraard niet van toepassing is bij minder relevante zaken. Eén begeleider benadrukte dat, als er een goede communicatie is, de relatie tussen jongere en individueel begeleider hier niet automatisch onder lijdt:

“Soms, als de relatie met de IB echt goed is, gaan ze u echt dingen vertellen waarvan ze weten van ‘er is een risico dat dat rondgaat’ maar ze vertellen het toch. Maar ik denk dat het wel belangrijk is dat je ze op dat moment gerust kan stellen.”(Interview 4)

Met betrekking tot de dossiers van de jongeren, werd aangegeven dat een eerste dossier opgesteld wordt in het OOC waar de jongere terecht komt dat mee verhuist naar de volgende opvangsetting. Ook hier werd het dossier gezien als veilige opbergplaats waar papieren en schoolrapporten een plaats vinden. Op de vraag wie toegang moest kunnen krijgen tot het dossier, kwamen het team en de jongere zelf ter sprake. Opvallend is dat de voogd hier enkel inzagerecht, en geen kopieerrecht, in heeft.

Alle begeleiders

Jongeren

Wanneer aan de jongeren gevraagd werd wat ze van alle begeleiders verwachten, werd door sommige jongeren ‘Alles!’ geantwoord. Dit betrof verschillende praktische zaken, zoals afspraken maken, de jongeren helpen verhuizen, vergaderen met alle bewoners van het centrum, activiteiten organiseren in de vakantie, helpen bij problemen met procedures, kamercontrole uitvoeren of bus- of treintickets voorzien. Maar ook emotionele waarden werden benadrukt: vragen beantwoorden, een beetje ‘mama of papa zijn’, grapjes maken of praten met jongeren die zich alleen voelen. Jongeren binnen federale centra betreurden echter dat binnen een groot centrum weinig ruimte is voor deze emotionele waarden aangezien er te weinig begeleiders zijn om iedereen te helpen. De jongere intensief individueel begeleiden blijkt binnen grote centra vaak niet mogelijk.

Begeleiders en coördinatoren:

De verwachtingen die de jongeren aangaven tegenover hun begeleiding, werd overlopen met de begeleiders. Alles werd door de begeleiders en coördinatoren herkend:

“Ja, dat zijn dingen die je herkent. Ik denk dat een begeleider in de leefgroep, die doet vanalles denk ik zoals je zegt van bijvoorbeeld mama zijn, wat een ouder eigenlijk doet voor zijn kinderen, zoals afspraken maken voor de dokter, als er iets is met hem praten, raad geven, zorgen voor dingen, helpen, praten. Dat zijn zaken die ze wel allemaal doen. Ik denk ook als begeleider zijn er twee dingen: je moet de groep gaan bewaken: hoe het in de groep is, de veiligheid en de regels respecteren, maar aan de andere kant moet je ook de kleine dingen zien. Die jongere zit daar in een hoekje en die voelt zich niet zo goed en dat je daar dan mee gaat praten en dat je dat ook terugkoppelt naar team van ‘kijk, het gaat er precies niet zo goed mee.’ Die zaken die je opsomt, die herken ik zeker.” (Interview 4)

Het vaak afwisselen van de begeleiders in het federale centrum werd aangekaart. Deze werken met een groot team in 12-urenshiften. De frequente afwisselingen tussen de begeleiders maken dat de jongeren heel wat verschillende assistenten zien op een week.

Stellingen algemene begeleiding:

Jongeren

Deze drie stellingen werden bevestigd door alle jongeren. Dat de begeleiding de (belangrijke) regels volgen, vormt voor de jongeren vooral een houvast aangezien zij de regels zelf niet altijd kennen. Het tonen van respect moet ook van twee kanten komen: vertrouwen en respect moet niet alleen van de begeleider naar de jongere getoond worden, maar ook van de jongere naar de begeleider. Het luisteren naar het verhaal van de jongere en voldoende tijd maken voor de jongere, speelt hierbij een belangrijke rol.

Begeleiders

De begeleiders bevestigden de stellingen en gaven aan dat vooral vertrouwen en respect tonen naar de jongere van groot belang is. Binnen een OOC blijkt deze vertrouwensband moeilijker op te bouwen omwille van de complexiteit van de verschillende rollen van de hulpverleners:

“Ze zijn pas aangekomen. Ze weten nog niet helemaal van ‘hoe zit dat hier allemaal?’ en wat ze tegen wie kunnen vertellen. Je moet je eens inbeelden als je ergens aankomt en je bent op commissariaat geweest en dan komt er nog een assistent dan nog een psycholoog, dan krijg je nog een voogd, een advocaat, geraak er maar eens aan uit.” (Interview 3)

Ik vind het belangrijk dat ik alle begeleiders kan vertrouwen en ook hulp van hen kan vragen

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders mij vertrouwen en respecteren en dat ze luisteren naar wat ik nodig heb

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders de regels van het centrum volgen

Ook het tonen van respect is vanzelfsprekend, al worden soms uitspraken gedaan die gevoelig liggen bij de jongeren wanneer dit initieel niet de bedoeling was. Binnen een ander gesprek werd de wederkerigheid van respect en vertrouwen aangehaald.

Hoewel het consequent toepassen van de regels belangrijk is aangezien dit voor een aangename en rustige sfeer binnen de groep kan zorgen en het voor jongeren zeer verwarrend kan zijn wanneer regels niet altijd toegepast worden, bleek het niet voor alle begeleiders evident om dit telkens toe te passen.

Coördinatoren

De directeur van de gespecialiseerde opvang gaf aan dat het tonen van respect gekaderd moet worden binnen de verschillende culturele tradities van de jongeren. Zo zijn jongeren zeer gevoelig voor bijvoorbeeld de manier waarop ze aangesproken worden of voor de positie van de vrouw in de hulpverlening. Jongeren blijken ook hyperalert te zijn voor verschillen tussen begeleiders met betrekking tot het toepassen van de regels. Het toepassen van de regels vormt een manier om structuur en voorspelbaarheid mee te geven en zijn daarom zeer belangrijk. Toch is het wel belangrijk dat er ook van deze regels afgeweken kan worden, mits een goede argumentatie.

Zelfstandigheid

Jongeren

De jongeren leren veel dingen binnen het centrum: koken, naar de winkel gaan, hun kamer poetsen, kleren wassen, naar de dokter gaan... Binnen de gespecialiseerde opvang wordt hier meer aandacht aan gegeven dan in federale centra. Eén jongere gaf een alternatief om dit ook binnen grote centra aan te pakken:

“Soms kunnen ze, als zij naar winkel gaan, vragen of iemand mee wil. De ene week kunnen dat drie jongens zijn, volgende week dan andere jongens, ... Dat was niet zo wanneer ik in een groot centrum woonde, maar ik denk dat als je het zo zou doen, dat dat wel kan lukken.”
(Gesprek 1)

Begeleiders

Binnen een OOC blijkt zeer weinig ruimte te zijn om te focussen op zelfstandigheid:

“... daar werd letterlijk alles uit handen genomen. (...) In principe moesten ze gewoon opstaan en dan was het de rest van de dag bijna niet nadenken. (...)”
(Interview 3)

Anderzijds vormt de voorbereiding op zelfstandigheid een belangrijk aandachtspunt binnen de tweede opvangfase omdat deze jongeren vroeg of laat alleen zullen gaan wonen. Afhankelijkheid van de hulpverlening moet zoveel mogelijk vermeden worden. Hoewel hier vooral aandacht naar gaat in de gespecialiseerde centra, werd in het federaal centrum getracht om deze zelfstandigheid na te streven aan

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders leren om zelf te kunnen leven als ik ouder word

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders geloven in wat ik zelf kan. Ik weet ook dat ik hen om hulp kan vragen wanneer ik iets niet alleen kan

de hand van kleine hulpmiddelen. Vooral het geloof in de jongere is van groot belang wanneer deze zelf iets doet: *“Het mag ook eens mislukken, dat is ook geen probleem natuurlijk!”*(Interview 3)

Coördinatoren

De directeur van de gespecialiseerde opvang bevestigde deze stellingen en hekelde de creatie van afhankelijkheid binnen grootschalige opvang:

“De grootste kritiek op grootschalige opvang en collectieve opvang is dat het mensen afhankelijk maakt. En eigenlijk de waardigheid om dingen zelf te doen hen afneemt. Dat is ook de uitkomst van verscheidene onderzoeken die gedaan werden: dat zij geen actor meer zijn van hun eigen leven. Dat lijkt me ook een nachtmerrie als je dat ook allemaal voorkomt. Ik denk dat dat ook het grote verschil is tussen hier en grote centra. Als je daar het etensmoment gaat bekijken, dat is zo onpersoonlijk.”(Interview 1)

Opvallend is de checklist die binnen de federale centra gehanteerd wordt wanneer gefocust wordt om de ‘maturiteit’ van de jongere in te schatten op basis van verschillende items en op die manier te bekijken in hoeverre de jongere klaar is om naar een lokaal opvang initiatief door te stromen.

6.2.3 Inspraak

Jongeren

Alle jongeren vonden het belangrijk dat er geluisterd wordt naar hun mening over welke opvang zij verkiezen na de collectieve opvang. Het hebben van vrienden in de buurt van de volgende opvangfase of zich klaar voelen om alleen te gaan wonen, zijn hierbij zeer belangrijk. Dat iedereen alleen wil gaan wonen, is normaal voor de meeste jongeren omdat een verblijf in een opvangcentrum niet gemakkelijk is. Lange wachtlijsten zorgen er echter voor dat ze lang moeten wachten voor ze naar een lokaal opvang initiatief kunnen doorstromen. De voogd werd in dit proces als een belangrijke actor naar voor geschoven aangezien van hem/haar verwacht wordt dat deze de jongere kan helpen door uitleg te geven. De uiteindelijke keuze, echter, moet door de jongeren gemaakt kunnen worden.

Alle jongeren vonden het ook belangrijk dat er naar hun stem geluisterd wordt binnen hun verblijf in de collectieve opvang. Zo is het belangrijk om de assistenten te kunnen aanspreken wanneer ze een probleem hebben met een kamergenoot. Bij ruzies of vechtpartijen moet eerst geluisterd worden naar de reden achter de ruzie alvorens een sanctie gegeven wordt. Enkele jongeren hadden het gevoel dat binnen een opvangcentrum te weinig naar de stem van de jongere geluisterd werd.

Ik vind het belangrijk dat ik zelf mee kan beslissen over de volgende opvang en over mijn toekomst. Ik vind het belangrijk dat mijn begeleiders me hier ook in begeleiden

Ik vind het belangrijk dat er naar mijn mening geluisterd wordt. Als ik problemen heb in het centrum, is het belangrijk dat ik dat kan zeggen tegen mijn begeleider of mijn voogd

Ik vind het belangrijk dat de voorstellen en klachten die we hebben, serieus genomen worden en geprobeerd wordt om er iets mee te doen

Begeleiders

Dat de jongeren de kans moesten krijgen om te beslissen over de vervolgoptvang werd door alle begeleiders nagestreefd door de jongere op wachtlijsten te zetten in de stad die hij/zij verkiest. Dit moet in de eerste plaats met de voogd besproken worden, nadien volgt de begeleiding van het centrum dit verder op. Daarnaast is het ook van belang zich hierbij goed te informeren: nemen ze niet-begeleide buitenlandse minderjarigen aan? Vanaf welke leeftijd? Ook hier werd benadrukt dat dit in de praktijk vaak moeilijk verloopt omwille van plaatstekort. Daarom is het extra belangrijk dat de jongere hier goede communicatie en informatie over krijgt.

Dat de jongere zijn mening moet kunnen zeggen en dat hier rekening mee gehouden wordt, vormt een belangrijk basispunt binnen de begeleiding van de jongeren. De jongeren moeten echter ook leren hoe ze hun mening op een beleefde, niet arrogante, manier kunnen verwoorden. Anderzijds werd aangehaald dat dingen soms vergeten worden door de begeleiders en dat vooral de assertieve jongeren de meeste kans hebben om dit door te drijven. Ook het belang van wekelijkse bewonersvergaderingen en het kaderen van de reden waarom bepaalde dingen geen onmiddellijk gevolg krijgen, werd aangehaald.

Coördinatoren

In beide gesprekken werd met betrekking tot het beslissen over de volgende opvang onmiddellijk het probleem van de wachtlijsten aangekaart. De jongere kan vaak niet mee beslissen en dit zou voor jongeren binnen een Fedasil-centrum nog problematischer zijn omdat ze minder nauw begeleid worden binnen deze zoektocht. Daarentegen zouden binnen de gespecialiseerde opvang steeds meer jongeren hun trajecten uitlopen. De jongeren kunnen er van een categoriale leefgroep, eventueel via een categoriale zelfregulerende leefgroep, naar begeleid zelfstandig wonen doorstromen.

Een ander probleem doet zich voor wanneer de jongere asiel krijgt. Dan wordt verwacht dat deze zo snel mogelijk de collectieve opvang verlaat, ook wanneer hij/zij zich hier niet klaar voor voelt. Dat dit een enorme stress meebrengt voor de jongere in kwestie, werd aangegeven binnen beide gesprekken.

6.2.4 Samenwerking

Jongeren

Voor de samenwerking tussen de begeleiding van het centrum en de voogd of de leerkracht kwam bij deze stellingen ter sprake. Zo bleek het voor alle jongeren belangrijk dat ze op elk moment contact konden opnemen met hun voogd. Opvallend is dat het contact met de leerkracht niet altijd belangrijk blijkt te zijn: “*Centrum is centrum, school is school*” (Gesprek 5). Andere jongeren vonden de communicatie met de school dan weer wel van belang voor hun verdere begeleiding.

Begeleiders

Ook de begeleiders onderstreepten het belang van samenwerking tussen de verschillende hulpverleners rondom de jongere. Het belang van op één lijn te staan

Het is belangrijk dat alle mensen rondom mij samenwerken

Ik vind het belangrijk dat ik altijd contact kan opnemen met mijn voogd

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders goed samenwerken met mijn voogd en mijn leerkracht

met de voogd, alsook ervoor te zorgen dat de voogd voldoende contact onderhoudt met zijn of haar pupil, werd gezien als essentieel binnen de samenwerking met de voogd.

Coördinatoren

Het bleek, zowel binnen federale als gespecialiseerde centra, van belang dat de jongere ten alle tijden contact kan opnemen met zijn voogd. Zo is het, volgens de directeur van de gespecialiseerde opvang, noodzakelijk om de voogd zoveel mogelijk op de hoogte houden van de situatie van de jongere en hen zoveel mogelijk te motiveren om contact te hebben met hun voogd. Daarom werd binnen één van de leefgroepen skype geïnstalleerd om ondermeer het contact tussen voogd en jongere te vergemakkelijken. Niet enkel de band tussen de jongere en de voogd, maar ook tussen begeleiders en voogden, speelt een essentiële rol in de begeleiding van de jongere. Binnen de gespecialiseerde opvang groeide de idee om een kernreceptie te organiseren voor de voogden om op die manier het contact met de voogden te optimaliseren. Verder wordt benadrukt dat de begeleiders van de jongere hier flexibel mee moeten kunnen omgaan. Samenwerking met voogden houdt echter meer in dan enkel contact houden met de voogden...

“...maar ook dat je in dezelfde richting werkt. Bijvoorbeeld, als je op voorhand weet dat die situatie verblijfsrechtelijk tot niets gaat leiden, dat je daar in het centrum naar toe gaat werken (...), maar dat die voogd dan misschien zegt van ‘Maar nee, jij maakt wel kans op papieren, we gaan er alles aan doen, je gaat kunnen blijven’. Wat heel vaak gebeurt. Dan weet die gast ook niet van welk hout pijlen te maken.”
(Interview 1)

De coördinator van de federale opvang verwijst bij deze stellingen naar een taak die hij moet vervullen wanneer een task force georganiseerd wordt. Hierbij neemt zijn cel – de cel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen van Fedasil – het initiatief om alle actoren rondom een jongere samen te roepen om een bepaalde situatie uit te klaren. Dit gaat ondermeer om de maatschappelijk werker, voogd alsook soms de Dienst Vreemdelingenzaken. Opvallend werd in beide gesprekken benadrukt dat de advocaat en consulent echter vaak vergeten worden als belangrijke actoren voor de jongere.

6.2.5 Medische Hulp

Jongeren

Alle jongeren vonden het vanzelfsprekend dat ze naar de dokter konden gaan wanneer ze zich niet goed voelden. Dat jongeren met psychologische problemen bij een psycholoog moesten gaan, werd door verschillende jongeren niet bevestigd. Dit moet, volgens hen, immers geen psycholoog zijn, maar kan ook gewoon iemand zijn waar de jongere goed mee kan praten over bepaalde problemen. Eén jongere gaf bijvoorbeeld aan dat hij het best met zijn buur uit Afghanistan kon praten die momenteel in hetzelfde centrum woonde. Verder was de betekenis van het woord psycholoog niet voor alle jongeren duidelijk: sommige jongeren wisten niet wie hiermee bedoeld werd, hoewel ze er wel bij in therapie waren. Voor hen

Ik vind het belangrijk dat elke jongere naar de dokter kan gaan wanneer dat nodig is

Ik vind het belangrijk dat jongeren met veel psychologische problemen bij een psycholoog kunnen gaan

was de psycholoog ‘een dokter voor de stress’ of ‘een extra assistent met wie ze konden gaan praten’. Daarom zou het passender zijn om de tweede stelling om te vormen naar **‘Ik vind het belangrijk dat jongeren met psychologische problemen hierover kunnen praten en psychologische ondersteuning kunnen krijgen wanneer ze dit willen.’**

Begeleiders

Uit gesprekken met de begeleiders bleek dat de doorverwijzing naar een dokter meestal vlot verloopt. Een doorverwijzing naar de psycholoog, echter, bleek omwille van uiteenlopende redenen niet altijd evident. Zo gaf de begeleidster van het federale centrum aan dat binnen hun centrum slechts één psycholoog voor 500 mensen werkte en dat enkel de jongeren met de meeste problemen bij deze psycholoog terecht konden. In andere gevallen wordt een externe psycholoog aangeduid. Ook werd duidelijk dat – zowel binnen federale als gespecialiseerde centra – niet alle jongeren naar een psycholoog willen gaan aangezien ze zich er niet vertrouwd voelden. Een andere begeleider benadrukte dat niet alleen de psycholoog, maar ook alle begeleiders, toegankelijk moesten zijn om problemen van de jongere op te vangen. Wel is het belangrijk dat de jongeren op kennismakingsgesprek kunnen gaan bij de psycholoog van het centrum om op die manier te verkennen wat een psycholoog doet en waarover ze kunnen praten.

Coördinatoren

Het belang van een dokter die aandacht kan besteden aan de jongere, niet alleen aan het medische, maar ook aan het psychosomatische, werd benadrukt door de directeur van de gespecialiseerde opvang. Het luisterend oor van de dokter mag hierbij niet onderschat worden. De coördinator van de federale opvang wijst daarentegen op een duidelijke conceptualisering van ‘nodig hebben’:

“Een jongere kan van zichzelf vinden van ‘Ik heb een dokter nodig’ en een spel maken van ‘Ik heb nu een dokter nodig!’. Dat kan niet, dus er moet wel iemand zijn, en vaak is dat in de eerste plaats de maatschappelijk werker die kan inschatten van ‘ja hij heeft het inderdaad nodig’, dat is al een eerste filter om te zeggen van ‘nee, je hebt het niet nodig’. (Interview 2)

Dezelfde opvatting was merkbaar in verband met een bezoek aan de psycholoog, al werd hier ook verwezen naar een gebrek aan psychologen en werd aangegeven dat een halftijdse psycholoog in elk centrum een meerwaarde zou bieden. Om dit op te vangen, wordt met externe therapeuten, zoals bijvoorbeeld Solentra te Brussel of Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg samengewerkt.

De directeur van het gespecialiseerd centrum stelde zich de vraag of de aanwezigheid een interne psycholoog binnen een centrum altijd nodig is. Interne therapie kan rolverwarring en conflicten – met betrekking tot de rol van de psycholoog in het centrum – veroorzaken, wat voor de jongere niet gemakkelijk is. Daarom zouden de jongeren een keuze moeten kunnen maken tussen therapie bij een interne of een externe psycholoog. Ook de houding die een interne psycholoog verwacht wordt aan te nemen, is niet altijd even gemakkelijk te bepalen:

“Een afwachtende houding van ‘mijn deur staat open, je kan langskomen’ of een heel actieve houding van ‘we gaan achter de jongere aan, iedereen komt op gesprek’? Ik denk dat de jongere daar ook een belangrijke stem in moeten kunnen hebben.” (Interview 1)

6.2.6 Onderwijs

Jongeren

Alle jongeren gaven aan dat het belangrijk was dat ze weten welke richtingen ze uitkunnen op school. Hierbij werd ook hulp van de voogd verwacht. Ook de school zelf zouden jongeren willen kunnen kiezen. De meeste jongeren gaven aan dat ze bij de begeleiding terecht moesten kunnen wanneer ze problemen hadden met hun huiswerk. Met betrekking tot het bijwonen van oudercontacten waren verscheidene opvattingen merkbaar: enerzijds was het belangrijk dat begeleiders naar de oudercontacten gingen, anderzijds was het voor veel jongeren ook belangrijk dat ze er zelf mochten bijzijn zodat niet enkel ‘over’ hen gepraat wordt, maar dat hun werk- en pluspunten ook ‘met’ hen besproken worden.

Begeleiders

Uit de gesprekken werd aangehaald dat het van belang was om de jongere te informeren over welke richting deze uitkan na de OKAN-klas en dat deze ondersteuning krijgt bij het studeren. Binnen het federaal centrum valt deze verantwoordelijkheid op de schoolverantwoordelijke. De gespecialiseerde opvang ziet het informeren over studierichtingen eerder als een taak van de individuele begeleider. Hier wordt ook dagelijks een huiswerkuurtje georganiseerd. Ook werd beklemtoond dat de jongere niet automatisch naar het deeltijds onderwijs gebracht mocht worden *omdat dit nu eenmaal vanzelfsprekend is*. Er moet goed bekeken wat de jongere wil en aankan. Toch komen veel jongeren vaak uit noodzaak in het deeltijds onderwijs terecht:

“De realiteit zorgt ervoor dat er misschien begonnen wordt in een richting die beneden haar niveau is, deeltijds onderwijs, gewoon al alleen omdat ze in misschien op haar 18^e verjaardag in september niet de juiste documenten zal hebben. Dat is echt wel heel jammer. Tot voor ik hier kwam, wist ik eigenlijk niet waarom dat dat was. Ik dacht ‘ze steken die maar in deeltijds onderwijs, een gemakkelijke oplossing ofzo’. Maar soms is het echt noodzaak.” (Interview 3)

Bij oudercontacten wordt, net zoals door een andere begeleider benadrukt werd, de samenwerking en communicatie met de voogd centraal gesteld. In sommige centra is het van belang dat de jongere meekan naar het oudercontact.

Coördinatoren

Omdat de meeste federale centra contacten hebben met scholen in de buurt van het centrum, wordt verwacht dat de jongeren naar één van deze scholen gaan.

Ik vind het belangrijk dat ik zelf kan kiezen welke richting ik op school wil doen. Ik wil weten welke richtingen er bestaan. Het centrum moet me hierbij helpen

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders ons helpen met huiswerk

Ik vind het belangrijk dat mijn begeleider naar oudercontact gaat op school

De directeur van de gespecialiseerde opvang beklemtoonde de rol die het CLB kan spelen bij het maken van een keuze met betrekking tot de verdere schoolloopbaan. Ook moet, volgens hem, meer stilgestaan worden bij hoe deze jongeren naar hun toekomst kijken en in welke mate zij hier in het verleden bij stilgestaan hebben. Door met het CLB samen te werken daarentegen kan echt aangesloten worden bij wat de jongere écht wil. Dit vermijdt dat de jongere vanzelfsprekend in het deeltijds onderwijs terechtkomt. Ook hier komt de pragmatische denkwijze van veel voorged – die jongeren, omwille van een kleine kans op papieren, in een richting willen onderbrengen waar snel een stage of werk gevonden zal worden – als gespreksonderwerp naar voor.

Binnen federale centra worden telkens één of twee schoolverantwoordelijke(n) aangeduid die zorgen voor: *“alle inschrijvingen, alle contacten, maar ook alle schoolgerief, brandjesblussers, oudercontacten, afwezigheden, contacten met CLB’s.”* Wanneer de jongere hiernaar vraagt, moet het ook mogelijk zijn om de individuele begeleider naar het oudercontact te laten gaan, net zoals de voorged of de jongere zelf. Een goede communicatie tussen de begeleiders van de jongeren is van groot belang en wanneer de jongeren er niet bijzijn, moet alles zo zorgvuldig mogelijk teruggekoppeld worden naar de jongere.

6.2.7 Rust & Privacy

Jongeren

Het centrum moet de jongeren een plaats geven waar ze tot rust konden komen. Dit kreeg verschillende invullingen zoals ‘s nachts stilte hebben om goed te kunnen slapen, de mogelijkheid hebben om even alleen te kunnen zijn of, omgekeerd, zo weinig mogelijk alleen moeten zijn en bijvoorbeeld per twee op een kamer te slapen zodat ze hun gedachten kunnen verzetten.

Dat minderjarigen een plaats moesten krijgen apart van volwassenen, was ook een vanzelfsprekend gegeven voor de jongeren:

“Wij moeten naar school en kunnen niet tot 2u wakker blijven. Oudere mensen zitten tot 2u zitten een beetje te praten en thee, misschien soms alcohol, te drinken.”
(Gesprek 1)

Begeleiders

Ook alle begeleiders erkennen het belang van tot rust te kunnen komen in het centrum. De ruimte, bijvoorbeeld binnen een OOC, verleent zich hier echter vaak niet toe.

Toch werd aangehaald dat rust niet enkel met ruimte, maar ook met de situatie geassocieerd moet worden:

“Tot rust komen, dat wil zeggen dat ze zich hier op hun gemak kunnen voelen, dat ze hier zichzelf kunnen zijn, dat ze hier niet gepest worden, dat is iets dat de begeleiders die de groep hebben, dat zij dat in het oog kunnen houden en dat mee kunnen opvolgen.” (Interview 4)

**Ik vind het belangrijk dat
het centrum een plaats is
waar ik tot rust kan komen**

**Ik vind het belangrijk dat ik
in een centrum voor
minderjarigen begeleid
wordt, apart van
volwassenen**

**Broers en zussen moeten
altijd samen in een
opvangcentrum kunnen
wonen**

Verder werd ook benadrukt dat broers en zussen niet alleen samen opgevangen moesten worden, maar ook maximaal nagestreefd moet worden dat ze samen doorverwezen worden – al is dat in de praktijk niet altijd haalbaar omwille van plaatstekort.

Coördinatoren

De directeur van de gespecialiseerde opvang klaagde aan dat er binnen federale centra weinig ruimte is om tot rust te komen. Benadrukt wordt dat, om een jongere tot rust te laten komen, de opvang moet aansluiten bij zijn/haar noden. Door de opvangcrisis wordt dit echter in de weg gestaan:

“Het contrast tussen dat systeem (federale opvang) en ons systeem is heel groot. Het systeem zoals het nu werkt: een gast kan evengoed hier terecht komen, in een LOI terechtkomen, in een massaal Fedasil centrum terechtkomen, zelfs op hotel terechtkomen. Er wordt echt niet meer gekeken naar de noden van de jongeren. Ik zou echt met Bijzondere Jeugdzorg naar de echt kwetsbare willen gaan. En ik denk ook dat de regels die je hier hebt, ook veel logischer gaat blijken. Ik geloof er echt in dat er gasten zijn die beter af zijn in een Fedasil centrum en die daar zelfs beter in de gaan aarden dan in ons systeem. Ons systeem is gericht op Bijzondere Jeugdzorg en dat zegt het zelf: de bijzondere jeugdzorg is voor kwetsbare, iets jongere gasten, denk ik.” (Interview 1)

Dat er niet meer kan aangesloten worden bij de noden van de jongeren door de bijzondere jeugdzorg komt omdat...

“... nu die opvangcrisis het hele opvangsysteem blokkeert. De jongeren komen terecht waar er plaats is en er wordt nog amper naar de noden gekeken. En Fedasil zet voogden onder druk om door te stromen naar de Vlaamse Gemeenschap, maar die hebben geen plaatsen genoeg. Onze wachtlijsten zijn vol vol vol vol. Het zijn allemaal priors en wij zijn verplicht om de volgorde van die wachtlijst te respecteren dus je kan ook zelf niet meer bepalen wie wel en wie niet. Het opvangsysteem is goed bedoeld maar het werkt helemaal niet.” (Interview 1)

De coördinator van de federale opvang heeft het vooral over het gebrek aan ruimte binnen verscheidene centra. Zo blijkt het verzekeren van de privacy tussen jongens en meisjes, alsook het voorzien van een plaats om te bidden of om rustig te praten of bezoek te ontvangen, niet altijd evident.

6.2.8 Netwerk & hobby's

Jongeren

Verskillende redenen werden aan het belang van een hobby gekoppeld: het sportieve aspect, nieuwe mensen leren kennen, iets doen dat ze in hun eigen land ook graag deden of om muzikale interesse. Dit laatste – muziek leren spelen – bleek echter niet altijd mogelijk binnen het federale centrum omdat hier niet voldoende budget voor vrijgemaakt kon worden.

De jongeren hechtten ook veel belang aan het kunnen ontvangen van bezoek. De beperkte bezoektijden en het feit dat hun vrienden niet bij hen konden overnachten

Ik vind het belangrijk dat ik minstens 1 hobby kan doen

Ik vind het belangrijk dat ik bezoek kan ontvangen in het centrum en dat ik bij vrienden op bezoek kan gaan

bemoeilijkten een bezoek van hun netwerk echter.

Andere jongeren gaven aan dat ze dit begrepen omwille van het plaatsgebrek binnen de centra maar stelden als alternatief voor om een regeling op te stellen waarbij elke week één jongere een vriend mocht uitnodigen die kon blijven slapen.

Begeleiders

Hobby's blijken een belangrijk deel uit te maken in het leven van de jongeren, daarom wordt hier binnen federale en gespecialiseerde centra voldoende budget voor voorzien. Dit is vooral belangrijk omdat de jongeren op die manier een netwerk rondom zich kunnen bouwen. Binnen een federaal centrum doen zich vaker problemen voor bij het organiseren van bepaalde hobby's zoals bijvoorbeeld bij het regelen van vervoer. Verder werd beklemtoond dat het belangrijk is dat de jongeren bezoek kunnen ontvangen, al is blijven slapen praktisch onhaalbaar.

Coördinatoren

De directeur van de gespecialiseerde opvang gaf aan dat binnen grote federale centra niet altijd geïnvesteerd wordt in de hobby's van de jongeren en de extra kosten die erbij komen kijken. Dit wordt verklaard door het verschillend beheer van de financiën naargelang het centrum waar de jongere terecht komt. Er is binnen elk federaal centrum een budget voor vrije tijd maar iedere structuur heeft de vrijheid om dat te besteden. Zo zijn er opvangstructuren die de helft van het budget gebruiken om op kamp te gaan. Andere centra gaan niet op kamp en verdelen het hele budget onder de jongeren.

Ook bij het kiezen van een hobby is het noodzakelijk om de jongeren over zijn mogelijkheden te informeren. Het is tevens belangrijk om van de jongeren geen 'huismussen' te maken en hen te stimuleren om bij hun netwerk op bezoek gaan. Verder mogen alle jongeren in federale centra bezoek ontvangen en is iedereen welkom tot 22u op voorwaarde dat elke bezoeker zich eerst aanmeldt. Opmerkelijk is wel dat de directeur van de gespecialiseerde opvang hieraan toe voegde dat binnen federale centra enkel jongeren met papieren hun vrienden kunnen komen bezoeken omdat ze een identiteitsbewijs moeten voorleggen wanneer ze zich aanmelden. Op deze manier wordt het voor heel wat jongeren onmogelijk om vrienden in een centrum te gaan opzoeken.

6.2.9 Religieuze tradities

Jongeren

Alle jongeren vonden het zeer belangrijk om de mogelijkheid te hebben om hun religieuze tradities te kunnen behouden. Toch lijkt het niet altijd even gemakkelijk om voor hun geloof uit te komen. Zo gaven enkele jongeren aan bang te zijn voor de reactie van hun medebewoners. Omdat hier geen budget voor voorzien is in het centrum, is het voor jongeren die deze tradities niet in de stad van het centrum kunnen

Ik vind het belangrijk dat elk centrum ervoor zorgt dat ik mijn religie kan volgen en dat rekening gehouden wordt met mijn tradities

Als iemand iets niet mag eten omdat dat niet mag van zijn geloof, moet het hier rekening mee gehouden worden

uitvoeren, moeilijker om deze tradities te blijven volgen. Met het eten wordt binnen alle centra rekening gehouden.

Begeleiders

Ook bij de begeleiders heerste de mening dat binnen het centrum ruimte moet zijn voor de geloofstraditie van de jongere en ...

“... dat je dat moet kunnen aanbieden aan jongeren. Dat heeft ook iets te maken met respect. Je toont respect voor hun religie, om wie ze zijn, om hun tradities. Ja, hoe zou je zelf zijn, als je ergens gaat en je merkt van ok, ik mag hier niet doen wat ik thuis... begrijp je?” (Interview 4)

Verschillende religies zouden een plaats moeten kunnen krijgen en alle jongeren moeten hun geloof kunnen uiten op hun manier, zonder hier beschaamd over te zijn. Dit moet ook bewaakt worden door de begeleiders van het centrum.

Coördinatoren

Jongeren hebben het niet altijd gemakkelijk om hun religieuze tradities voort te zetten eens ze zich hier settelen:

“Ik heb ook heel veel gasten die zeggen van ‘Ik ben moslim maar eigenlijk die het dan wel supertof vinden om naar een jeugdruimte te gaan en een pint te drinken en meisjes te kussen. En die gaan dan ook wel in de war geraken van ‘wat ben ik nu, ben ik een slechte moslim of ben ik aan het integreren?’ Het roken ook, bij heel veel gasten is dat een thema. Heel veel psychologen waarschuwen voor identiteitsverwarring op dat moment.” (Interview 1)

Om dit op te vangen, kan het, volgens de directeur van de gespecialiseerde opvang, een meerwaarde zijn om iemand in de werking te hebben die eens langskomt om over dat thema te praten. Zo kan bijvoorbeeld een begeleider die zelf moslim is de toegankelijkheid naar de jongeren met vragen verhogen.

Aangezien er meer moskeeën zijn dan tempels, krijgen moslims binnen federale centra meer kans om te praktiseren dan Boeddhistische jongeren. Voor het uitoefenen van religieuze tradities wordt binnen dergelijke centra geen extra budget voorzien.

6.2.10 Het laatste woord

Jongeren

Veel jongeren benadrukten ‘respect’ als belangrijkste waarde binnen de hulpverlening. Voor hen was het belangrijk om een begeleider dingen toe te kunnen vertrouwen zonder dat deze dit meteen aan iedereen doorvertelt. Een begeleider mag niet enkel de regels van het centrum zien, maar moet ook oog hebben voor de noden van de jongere:

“Zij (de assistenten) moeten altijd luisteren naar het centrum, wij moeten ook altijd luisteren naar het centrum. Maar zij moeten ook luisteren naar de jongere of wat hij nodig heeft. Wat is zijn probleem in België? Of hoe gaat het met hem in België? Want hij

**Dit vind ik het
allerbelangrijkste in
mijn eigen
begeleiding!**

kent alleen jou, assistent, en niemand van buiten en hij woont misschien twee of drie maanden in België? Niemand anders kan uitleg geven of op de jongeren letten.” (Gesprek 2)

Ook voldoende aandacht bij aankomst van nieuwe jongeren in het centrum, vormde een belangrijk punt: de nieuwe jongere moet alles kunnen begrijpen, desnoods moet het uitgelegd worden in zijn eigen taal.

Opvallend was dat ook het eten een belangrijke rol speelt voor jongeren in het centrum: *“ Hier eten we altijd aardappelen, dat is niet goed elke dag.” (Gesprek 5)*

Begeleiders

Vertrouwen tonen naar de jongere toe is zeer belangrijk: de jongere moet het gevoel krijgen dat hij niet alleen staat en dat hij op de begeleiders kan terugvallen:

“Er zijn voor de gasten en dat de gast weet van ‘ok, je bent er voor hem’ en dat je aan zijn kant staat. Je hebt sommige gasten die zich soms heel alleen kunnen voelen he, en het gevoel hebben dat ze er alleen voor staan. En dan spreek ik niet alleen als begeleider maar ook als mens. En ik denk dat je dat, als begeleider, kan tonen aan de gasten, dat we er zijn voor hen en dat we aan zijn kant staan en dat we zorg bieden voor hen, dat dat iets doet met de gasten en dat hij dat ook apprecieert.” (Interview 4)

Ook dat de jongeren hun weg vinden in hun integratie in België, werd aangehaald:

“Dat ze zichzelf blijven, maar dat ze zich ook kunnen aanpassen aan het leven hier. Dit is iets waar de begeleiding de jongere in moet kunnen helpen.” (Interview 5)

Coördinatoren

De coördinator van de federale opvang gaf aan dat het belangrijk is om *“te doen wat je zegt en te zeggen wat je doet.”* : het is belangrijk dat wat je doet uitgelegd wordt aan de jongere en dat beloften gehouden worden zodat niet zomaar dingen gezegd worden zonder zich daartoe te engageren.

Ook de eenzaamheid van de minderjarigen mag niet onderschat worden:

“Ik heb soms de indruk dat jongeren nooit alleen zijn, want ze zitten daar constant in die leefgroep, maar ze zijn wel eenzaam. Ik bedoel daarmee (...) veel jongeren zijn gestuurd met een opdracht van thuis uit van (...) ‘Ik moet het alleen doen, ik ben daar alleen in maar ook eenzaam’, (...)” (Interview 2)

De directeur van de gespecialiseerde opvang schoof, net als vele jongeren, het respect voor de jongeren en voor de individuele eenheid van de jongeren naar voor. Hij merkte op dat binnen het opvangsysteem...

“... die niet-begeleide buitenlandse minderjarigen een groep – een nummer – worden. En dat we op heel veel plaatsen over hen spreken, overal: op conferenties, op debatten, in de politiek ook. Ik vind het belangrijk dat die gasten effectief ook wel stemmen kunnen krijgen en dat we ook eens luisteren naar gasten die niet-begeleide buitenlandse minderjarigen geweest zijn.” (Interview 1)

Verder is het van groot belang dat de jongeren absoluut niet afhankelijk worden van hulpverleners:

“Heel vaak is de context van NBM een professionele context: een voogd, een leerkracht, een begeleider, een individueel begeleider, een andere gast uit de leefgroep,... En over die gasten maak ik me het meeste zorgen over hoe het verder moet na 18.” (Interview 1)

De maatschappelijke verantwoordelijkheid tegenover de jongeren die momenteel niet begeleid of opgevangen werd binnen het gesprek met de directeur van de gespecialiseerde opvang aangehaald

omwille van het gegeven dat het niet opvangen van vele niet-begeleide buitenlandse minderjarigen erkend moet worden als een potentieel gevaar voor de minderjarigen, maar ook voor de samenleving.

Ten slotte werd aangehaald dat het debat over de opvangcrisis bij niet-begeleide buitenlandse minderjarigen meer gescheiden gevoerd moet worden van het debat rond de opvangcrisis bij volwassenen:

“Het gaat altijd over ‘de opvangcrisis’ en zij zijn daar een deeltje van. Terwijl je bij volwassenen systemen kan gaan invoeren om het af te perken zoals alleen opvang tijdens de eerste asielaanvraag of nog eens bij de tweede maar daarna niet meer. Maar bij niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, ongeacht het statuut en ongeacht wat je wil, je hebt de plicht (hen op te vangen) tot hun 18 jaar. Het is heel hard dat het systeem daar zo in achter blijft.” (Interview 1)

Hoofdstuk 7: Discussie en conclusie

Van kind in gevaar ... naar kind als gevaar?

“Ik kijk ontzettend uit naar een eigen plek, een oord waar ik echt kan thuiskomen, na wat onderhand een eeuwigheid lijkt” (Abdelhak, 17 jaar)

Abdelhak vertelt op 11 juni 2011 zijn verhaal in de media. Hij is de zoveelste jongere die na een lange tocht in België terechtkomt en – bij gebrek aan opvangplaatsen – in een hotelletje in de Brusselse Marollen slaapt. Zijn vlucht was lang en vermoeiend, net zoals zijn verblijf in België tot nu toe. Net zoals honderden andere niet-begeleide minderjarigen is ook hij op zoek naar een thuis ver weg van huis...

Net als Abdelhak voeren de jongeren in bovenstaand onderzoek dezelfde zoektocht: Ze zijn – net zoals hun Belgische leeftijdsgenoten – op zoek naar een eigen identiteit. Toch beleven zij hun pubertijd anders, klinkt het want *“...eigenlijk hebben ze alle risicofactoren mee. Het zijn minderjarigen, gasten die aan het puberen zijn. Het zijn vreemdelingen, dus ze moeten puberen in een context die hen eigenlijk niet gekend is en als derde zijn ze niet-begeleid. Het slecht doen zou me minder verbazen dan hoe goed ze het hier eigenlijk doen.”* (cfr. directeur gespecialiseerde opvang) Ook de ‘acculturatie’ – waarbij de jongeren de complexiteit van een andere samenleving en cultuur leren kennen alsook zichzelf een plaats, rol en positie proberen te geven – brengt veel stress met zich mee (Derluyn & Broekaert, 2007). Er werd in deze context gewezen op identiteitsconflicten waar veel van deze jongeren op botsen: velen onder hen willen een ideale moslim zijn maar kijken – net zoals veel Belgische pubers – ook graag naar de meisjes en drinken af en toe een pintje. Daarnaast worden ze bijna uitsluitend omgeven door een netwerk van hulpverleners waarin de weg naar een vertrouwensband lang en niet altijd gemakkelijk is. Wie kunnen ze vertrouwen? Aan wie kunnen ze hun verhaal vertellen? Wie kan een geheim bewaren? Doordat ze de omgeving waarin ze terechtkomen vaak niet goed kennen, worden de jongeren ten slotte ook vaak afhankelijk van deze verschillende instanties, diensten, voorzieningen en mensen (Derluyn & Broekaert, 2007). Zowel jongeren, begeleiders en coördinatoren gaven aan dat de onbekendheid met de taal, cultuur, gebruiken en gewoontes deze afhankelijkheid nog meer vergroot en bij veel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, na verloop van tijd, een ‘aangeleerde hulpeloosheid’ veroorzaakt.

Toch maakten de jongeren met de stellingen uit het tweede luik van dit onderzoek duidelijk dat zij vooral ‘gewone jongeren in ongewone situaties’ (Derluyn & Broekaert, 2005) zijn die – net zoals alle jongeren – een veilige en stabiele plaats zoeken waar ze zichzelf kunnen zijn en kunnen leven zonder verdere zorgen (Kohli, 2006). Het zijn jongeren die op zoek zijn naar iemand die hen steunt maar hen ook kan loslaten om dingen uit te proberen. Ze hebben nood aan veiligheid, aan structuur en regelmaat en vinden het belangrijk dat ook hun stem een plaats krijgt. Ze willen kunnen weggaan en kunnen terugkomen, kunnen plezier maken, maar ook rustig worden. Religieuze tradities blijven opvolgen, af en toe puberstreken uithalen, naar de dokter gaan wanneer zij dat willen en zelf kunnen kiezen hoe hun toekomst eruit ziet. Kortom, een goede hulpverlening voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen heeft veel gemeen met goede zorg in het algemeen (Newbigging & Thomas, 2011). Net zoals andere pubers hebben ook deze jongeren nood aan gepaste ondersteuning, al blijkt dit in België niet evident. In plaats van te erkennen dat deze kinderen zich in moeilijke omstandigheden bevinden, worden ze, zoals reeds in de inleiding aangegeven, vaak

wantrouwig bekeken. In wat volgt, wordt stilgestaan bij dergelijk spanningsveld tussen het zien van deze jongeren als ‘kind in gevaar’ en hun positie van ‘kind als gevaar’ in de samenleving.

Van kind in gevaar...

Over kwantiteit en kwaliteit

Volgens Lowyck en Vangenechten (2012) werden in 2011 door de Dienst Voogdij van het Ministerie van Justitie 3.258 minderjarigen geïdentificeerd, waarvan er – na een leeftijdstest – 2.553 werkelijk minderjarig bleken te zijn. Hiervan kregen 1.590 jongeren een voogd toegewezen (Ibid.).

“Die cijfers vertellen het verhaal van de opvangcrisis: volgens de wet moet een voogd aangeduid worden voor iedere niet-begeleide minderjarige die op het grondgebied wordt aangetroffen. Bijna 1.000 minderjarigen kregen geen voogd. Volgens de wet heeft iedere niet-begeleide minderjarige recht op opvang. Meer dan 1.000 minderjarigen kregen geen opvang. De situatie is kafkaïens. Dakloze jongeren wordt een adres gevraagd, zodat ze gecontacteerd kunnen worden zodra er een voogd beschikbaar is. Wie geen adres heeft, krijgt geen voogd. Wie geen voogd heeft, krijgt geen opvang. (Lowyck & Vangenechten, 2012)”

De reportage van Saskia van Nieuwenhoven (2011) waarbij ze enkele dagen met een aantal niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in de ‘Oostendse bossen’ doorbracht, vormt een illustratie van deze situatie. De jongeren droegen een document van de Dienst Voogdij bij zich waarop stond dat hen voorlopig geen voogd toegewezen kon worden alsook wanneer in Brussel wel een voogd beschikbaar was en ‘opgehaald’ kon worden (Ibid.). Een treinticket naar Brussel zat er echter niet bijgevoegd.

Naast een tekort aan voogden, wordt ook het gebrek aan een kwaliteitskader voor voogden bekritiseerd aangezien de kwaliteit van de voogd van de jongere vaak afhankelijk blijkt van de competentie en personaliteit van deze voogd (KRC, 2007; Europees Migratienetwerk, 2009; Fournier, 2011). Deze kwaliteit wordt ook beïnvloed door de variatie in het aantal voogdijen per voogd: sommige voogden ontfermen zich slechts over enkele niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, terwijl anderen er tientallen begeleiden (Ibid.). Daarom trachtte Service Droits des Jeunes, samen met niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, enkele standaarden te ontwikkelen met focus op de kwalificaties van voogden en gebaseerd op visies van NBM in relatie met hun rechten van het IVRK en de EU-richtlijnen (Fournier, 2011).

Deze lacunes lijken echter niet enkel met betrekking tot de voogdijwet te bestaan: ook binnen de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen is er – naast een tekort aan opvangplaatsen – ook een groot verschil in kwaliteit merkbaar. Net zoals in andere studies (Unicef, 2004; Europees Migratienetwerk, 2009; Cloet, 2007), merken de niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in dit onderzoek verschillen op tussen de diverse opvangsettings in België. De mogelijkheid tot psychologische bijstand, het aantal begeleiders in het centrum, een rustig of een druk eetmoment, de mate van inspraak, de kans om een hobby uit te oefenen en een netwerk te ontwikkelen buiten het centrum, nauwe opvolging van huistaken of een goede voorbereiding op een leven na het opvangcentrum blijkt afhankelijk van de mogelijkheden binnen het centrum waarin de jongeren terechtkomen. Vaste minimumcriteria met betrekking tot een goede pedagogische omkadering blijken afwezig. De stellingen die de jongeren benadrukten binnen het tweede luik van dit onderzoek kunnen echter een mogelijke opstap bieden voor dergelijke minimumcriteria.

Kinderrechten in gevaar

“Ons land heeft het Verdrag voor de Rechten van het Kind en de Conventie van Genève geratificeerd. Pacta sunt servanda, we worden geacht ons daaraan te houden. De opvangwet en de wet op de voogdij over buitenlandse niet-begeleide minderjarigen zijn een uitwerking van die regels in het Belgisch recht. Die wetten kunnen niet straffeloos genegeerd worden. In de voorbije maanden zijn er bij verschillende instanties klachten ingediend. Nationaal en internationaal. Veroordelingen zullen volgen.”(Lowyck & Vangenechten, 2012)

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen worden ondermeer beschermd door de ratificatie van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (IVRK) waar “het non-discriminatie principe”, “het belang van het kind”, “het recht op leven en ontwikkeling” en “het recht op inspraak” centraal staan (ARC, 2002). Toch toont dit onderzoek dat deze basisprincipes niet vanzelfsprekend gegarandeerd worden.

Terwijl de kwaliteit van hun begeleiding afhankelijk is van de opvangsetting waarin de jongeren terecht komen, wordt hun verblijfplaats bepaald door hun vluchtelingenstatus. Dit bevestigt dat het opvang-, beschermings- en begeleidingssysteem in België voornamelijk vorm krijgt vanuit het centrale aspect ‘vluchteling’ en niet vanuit het aspect ‘minderjarige’ (Derluyn, 2007). Op die manier worden deze jongeren als anders dan ‘onze’ Belgische jongeren gezien – waarvoor wel een kwaliteitskader voorhanden is. Het Kinderrechtencommissariaat (2007) hekelt deze interpretatieve benadering die België geeft aan het non-discriminatie principe aangezien verschillen in de behandeling van minderjarigen niet uitgesloten zijn en het mogelijk is om aan vreemdelingen – inclusief minderjarigen – niet noodzakelijk dezelfde rechten toe te kennen als aan Belgische kinderen. Een kind – en dus ook een kind op de vlucht – is eerst en vooral een kind en mag niet gediscrimineerd worden op basis van zijn/haar status.

Volgens het IVRK komt het belang van het kind aldus voor het belang van de staat. De begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in het belang van het kind wordt gedefinieerd als:

“part of a continuous process in which the best interests of the child are pursued continuously as the overall goal of any interventions made on behalf of an unaccompanied or separated child throughout the displacement cycle” (UNHCR, 2006)

De verschillende individuele contexten moeten hierbij in rekening worden gebracht zodat elk kind gezien kan worden als een uniek individu (Committee on Migration, Refugees and Population, 2011). Toch bleek uit de resultaten dat het voor begeleiders vaak niet evident is om aan te sluiten bij de noden van elke jongere. Vaak werd verwezen naar de opvangcrisis die dergelijke geïndividualiseerde begeleiding in de weg staat: zo zorgt het grote aantal jongeren in een federaal centrum ervoor dat minder ‘één-op-één-relaties’ gevormd kunnen worden, kunnen jongeren niet zelf beslissen waar ze zullen gaan wonen omwille van de lange wachtlijsten, hebben veel jongeren geen toegang tot psychologische bijstand en blijkt het niet altijd gemakkelijk om een eigen rustig plekje te installeren waar ieders privacy gegarandeerd is. De enige bekommernis lijkt op dit moment voornamelijk dat elke niet-begeleide buitenlandse minderjarige wordt opgevangen waar en onder welke omstandigheden ook (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). Dit wordt bijvoorbeeld ook geïllustreerd door de directeur van de gespecialiseerde opvang wanneer hij aangeeft dat de Bijzondere Jeugdzorg in de eerste plaats bedoeld is voor de meest kwetsbare kinderen maar dat de opvangcrisis ervoor zorgt dat veel jongeren een plaats toegestopt wordt eens er eentje vrijkomt – ongeacht de noden van de jongere.

Zowel bij beslissingen over het soort opvang waarin ze terechtkomen of omtrent de verblijfsmogelijkheden in België, wordt de stem van de jongeren vaak niet gehoord. Dat ook zij recht op inspraak hebben in het verloop van hun verblijf in België, wordt zelden in acht genomen: “*Ze worden een nummer. Op heel veel plaatsen wordt over hen gesproken: op conferenties, op debatten, in de politiek ook.*” (cfr. directeur gespecialiseerde opvang) En hoewel binnen de verschillende centra getracht wordt om – ondermeer via het houden van bewonersvergaderingen of gesprekken tussen individuele begeleiders en jongeren – rekening te houden met hun mening, gaven verschillende jongeren aan ook hier weinig gehoor in te vinden. Al zijn ook hier verschillen op te merken aangezien de jongere binnen de gespecialiseerde opvang meer keuzevrijheid zou hebben: waar hij naar school wil, welk eten er op tafel komt en welke hobby’s hij/zij wil uitoefenen. Dezelfde mogelijkheden blijken vaak afwezig binnen de collectieve federale opvang.

Ten slotte staat in het IVRK het belang van een maximale ontplooiing van het kind – en dus het recht op leven en ontwikkeling – centraal. Dit houdt ondermeer de fysieke, mentale, spirituele, morele en sociale ontwikkeling van het kind in (UNHCR, 2006). Alweer blijken de kansen verdeeld: kom je in de gespecialiseerde opvang terecht dan staat er een arts klaar die elke jongere kent en 24u op 24u beschikbaar is, kunnen jongeren kiezen tussen een interne of een externe psycholoog en worden hobby’s en religie hoog in het vaandel gedragen. Verblijf je als niet-begeleide buitenlandse minderjarig daarentegen in een federaal centrum blijkt dit veel moeilijker en is het *enkel wanneer andere hulpverleners vinden dat je een arts nodig hebt* mogelijk om een arts te zien, kan er zelden een grondige psychologische ondersteuning geboden worden aangezien één psycholoog 500 mensen moet opvangen, heb je pech wanneer jouw geloofskerk te ver van het opvangcentrum verwijderd is en hangt ook het vrije-tijdsbudget af van het soort federaal centrum waarin je terechtkomt. Hoewel begeleiders en coördinatoren dit graag anders zouden zien, kampt men hier met een gebrek aan middelen. Bed, bad en brood moeten volstaan.

Derluyn (2011) omschrijft deze positie van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in ons land als een kansspel: de kans om in het migratietraject te belanden, om aan te landen in België of een ander land, om opgevangen te worden, de kans uitgekozen te worden voor een bepaald type opvang, de kans dat ze een voogd toegewezen krijgen, dat ze hun talenten kunnen ontplooien, dat ze kunnen studeren wat ze zelf willen of de kans dat ze een maximale bescherming en een individuele begeleiding krijgen. Zoals bovenstaande resultaten aangeven, sluiten de vier basisprincipes van het kinderrechtenverdrag vaak niet aan bij de realiteit voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Net zoals verschillende begeleiders en coördinatoren kunnen we ons de vraag stellen of het niet dringend tijd is dat wij – als samenleving – onze verantwoordelijkheid opnemen door de zorg om deze jongeren niet van hun kansen maar van hun noden te laten afhangen. Is het – na het ratificeren van het IVRK – niet te verwachten dat elk kind en elke jongere – ongeacht zijn nationaliteit of land van herkomst – de ondersteuning kan genieten die hij of zij nodig heeft (Ibid.)?

Provisie, protectie én participatie!

Bovenstaand kansspel gooit de jongeren in een volledig passieve positie waarbij het lijkt dat ze hun leven in België enkel kunnen ondergaan. Toch staan binnen het IVRK – naast provisie – zowel protectie als participatie centraal: een kind heeft niet alleen recht op bescherming en humanitaire bijstand, maar heeft tevens het recht om zijn mening te geven (Dalrymple, 2006; Bhabha, 2001). Dit zorgt voor uitdagingen en implicaties voor de begeleiders: van hen wordt verwacht te balanceren tussen het belang van het kind –

bekeken op een beschermende manier – en het kijken naar het kind als actor met rechten en een stem in de beslissingen die hem aangaan. Child Focus (in Senaat, 2010) stelt zich hierbij de vraag hoe naar het kind gekeken moet worden: als mens met recht op zelfbeschikking, participatie en privacy of als mens in wording, met nood aan protectie en provisie? Uit de stellingen binnen bovenstaand onderzoek blijkt echter dat dit binnen de begeleiding geen of-of-kwestie betreft maar én protectie én participatie een plaats moeten krijgen in het bijstaan van de minderjarige. Enerzijds willen de jongeren terug controle over hun leven door voorbereid te worden op het volwassen leven, door erbij te kunnen zijn bij oudercontacten of door zelf over hun toekomst en studierichting te beslissen. Anderzijds zoeken ze een veilig onderkomen waar ze een vertrouwensband kunnen opbouwen met hulpverleners en medebewoners, waar ze veilig zijn en terug structuur vinden. Ze willen betrokken worden in hun eigen leven en zoeken naar duidelijkheid in de onzekere situaties waarin ze terechtkomen.

Ook komen deze jongeren tijdens hun jeugd in confrontatie met verschillende manieren waarop naar hen gekeken wordt. Een jongere gaf een mooi voorbeeld van de tegenstelling tussen zijn gevoelens tijdens de vlucht en bij zijn aankomst in België “ *Ik ben vier maanden onderweg geweest naar België, ik heb vier maanden voor mezelf kunnen zorgen. Waarom doen de begeleiders hier dan altijd alsof ik niets kan? Ik weet wel hoe ik voor mezelf kan zorgen.* ” In het OOC blijkt dat – eens de jongeren aangekomen zijn in de Belgische hulpverlening – alles uit handen genomen wordt en dat ze enkel moeten volgen en zelf weinig nadenken. Deze jongeren zijn echter vaak lange tijd onderweg geweest en namen tal van initiatieven. Toch worden ze hier teruggeworpen op een afhankelijke positie waarin *wij* paradoxaal genoeg jongeren die maanden lang alleen overleefden, willen aanleren hoe ze zelfstandig in het leven kunnen staan. Desondanks vinden de jongeren het noodzakelijk om geholpen te worden om te overleven in deze samenleving. Belangrijk voor hen is dat begeleiders in hen geloven en hen ondersteunen, maar ook dat ze weten dat deze hen vertrouwt in wat ze kunnen en niet benadrukt wat ze niet kunnen. Ondersteunen, begeleiden en niet overnemen of ‘hulp-verlenen’ staan voorop om steen per steen te komen tot een veerkracht-thuis (Cloet, 2007; Derluyn & Broekaert, 2005).

Gedwongen realiteit

Hoewel de begeleiders binnen opvangcentra voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen wel tegemoet willen komen aan de noden van de jongeren, kunnen ze dit vaak niet omwille van de ‘gedwongen realiteit’ waarin ze zich bevinden. De focus op zelfstandigheid is bijvoorbeeld vaak een soort van ‘gedwongen zelfstandigheid’ aangezien deze minderjarigen – eens 18 jaar of wanneer ze erkend zijn als vluchteling – op hun eigen benen *moeten* staan ongeacht of ze hier klaar voor zijn of niet (zie ook Derluyn, 2010). Ook de richting die de jongeren willen studeren blijkt niet enkel afhankelijk van de mogelijkheden die het centrum hen biedt: vaak blijkt het deeltijds onderwijs de laatste hoop op een toekomst. Een begeleider zuchtte: “*De realiteit zorgt ervoor dat er misschien begonnen wordt in een richting die beneden haar niveau is, deeltijds onderwijs, gewoon al alleen omdat ze in misschien op haar 18^e verjaardag in september niet de juiste documenten zal hebben. Soms is dat echt noodzaak.*” Daarbovenop dragen ook de begeleiders de onzekerheid over de toekomst van de jongeren met zich mee. Ze worden verplicht samen te werken met andere actoren alsook transparante en eenduidige informatie te voorzien om de jongere wat duidelijkheid in de onzekerheid te brengen. Deze gedwongen realiteit zorgt voor stresserende situaties en brengt ook de hulpverleners in een machteloze positie (Ibid.).

...naar kind als gevaar?

Hoewel elke niet-begeleide buitenlandse minderjarige zich in een problematische opvoedingssituatie bevindt, wordt slechts enkelen onder hen een plaats toegewezen in de bijzondere jeugdzorg . De meerderheid van deze jongeren blijkt echter enkel recht te hebben op “een bed, een bad en brood”. Veel zaken die voor ‘onze’ pubers vanzelfsprekend zijn, zijn voor hen vaak *praktisch onmogelijk* omwille van verschillende zaken: door een opvangtekort of een te groot aantal jongeren en een te klein aantal begeleiders alsook omwille van de afwezige mogelijkheden om zich tot volwassene te ontplooiën. Door een separaat opvangsysteem voor deze kinderen en jongeren – zoals tevens in bovenstaand onderzoek geïllustreerd werd – te voorzien, wordt niet alleen benadrukt dat ze vooral vluchteling – en bijgevolg minder kind – blijken te zijn, maar wordt ook bij ons een soort “*normalized state of exception*” (Agamben, 1998 in Bhabha, 2009) gecreëerd waarbij het vanzelfsprekend gevonden wordt dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen buiten de maatschappij geplaatst worden. Dit kenmerkt de visie binnen de maatschappelijke context waarin deze jongeren leven (Derluyn, 2010). Zowel de definities, opvangstructuren, en verblijfsprocedures vertrekken vanuit een homogene visie op niet-begeleide buitenlandse minderjarigen waarbij in de eerste plaats de vreemdeling in hen benadrukt wordt. Dat zij vooral kinderen en jongeren zijn die nood hebben aan specifieke ondersteuning en begeleiding vanuit hun ‘kind’-zijn, hun ‘niet-begeleid’-zijn en hun ‘nieuwkomer’-zijn blijkt minder relevant (Ibid.).

Op deze manier wordt benadrukt dat ze anders zijn dan ‘wij’ en vooral een groep vreemdelingen vormen binnen deze samenleving. Door een homogene benadering van deze minderjarigen voorop te stellen wordt het vaak onmogelijk om de gevluchte jongeren als persoon – en dus als kind – te zien, en worden ze apart van ons geplaatst (Johnson et al., 2004; Grove & Zwi, 2006). Zoals in de inleiding aangegeven zorgt de focus op het ‘anders’ en ‘vreemd’ zijn voor een wantrouwige houding vanuit de samenleving (De Cock, 2007). In plaats van hen te zien als kinderen *in gevaar*, vormen ze voor velen een groep *gevaarlijke* kinderen en jongeren.

Ondanks het bestaan van een – zij het gescheiden – opvangsysteem voor deze jongeren, vinden minstens duizend jongeren die hier toekomen zelfs geen toegang tot de opvangcentra (Lowyck & Vangenechten, 2012) en vertoeven op hotel of – bijvoorbeeld – in de Oostendse bossen in afwachting van opvang of een voogd (Van Nieuwenhoven, 2011). Laat hun aanwezigheid nu net de reden zijn waarom de Oostendse inwoners zich onveilig voelen en bijgevolg hun stad omdopen tot ‘onveiligste stad van België’ (De Standaard, 2011). Alleen aanwezig zijn zonder opvangplaats of voogd vormt een reden om hen op te sluiten en te zien als ‘illegale criminelen’. Ondanks de erbarmelijke situaties waarin deze jongeren zich bevinden, maken mensen zich voornamelijk zorgen over hun eigen welzijn en worden deze jongeren met wantrouwen en vijandigheid bekeken als delinquente straatkinderen of bendeleden (zoals in Dalrymple, 2006). Nogmaals vormen kinderen in gevaarlijke situaties een gevaar in verschillende Vlaamse steden en voor ‘ons’ onveiligheidsgevoel.

De maatschappelijke verantwoordelijkheid tegenover de jongeren die momenteel niet begeleid of opgevangen worden, werd door verschillende participanten in dit onderzoek aangehaald aangezien het niet opvangen van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen erkend moet worden als een potentieel gevaar voor de minderjarigen, maar ook als gevaar voor de samenleving. Een chronisch plaatsgebrek in de centra en het schrijnend gebrek aan materiële en menselijke middelen betekent vaak een ernstige verstoring van

het evenwicht van de meest kwetsbare jongeren wat tot weglopen, delinquent gedrag, druggebruik en schoolverzuim kan leiden (Delrue in Senaat, 2010). Zowel hun status als vluchteling als hun minderjarigheid verhinderen een volle participatie in de samenleving en bevorderen hun kwetsbaarheid (Montgomery, 2002). Een groter besef van de levenssituaties en grenzen waar deze jongeren op botsen daarentegen zou de capaciteiten om zich telkens opnieuw aan te passen alsook de veerkracht waar deze jongeren steeds op terugvallen benadrukken. Kunnen we uit bovenstaande realiteit dan niet concluderen dat niet de kinderen zelf – maar eerder de barrières waar ze mee te kampen krijgen – een gevaar vormen voor de samenleving?

Beperkingen en aanbevelingen

Hoewel de stem van de jongeren centraal stond, bleef het aantal jongeren in dit onderzoek beperkt. Ook het aantal centra bleef klein en het onderzoek spitste zich enkel toe op de tweede opvangfase waarin de jongeren terechtkomen. Het zou echter zeer boeiend zijn om dit alles uitgebreider te bekijken door bovenstaande stellingen met *meer* jongeren – aangevuld met *meer* visies van *meer* begeleiders en coördinatoren binnen *meer* opvangcentra en met *meer* diversiteit in opvangsettings – te overlopen en op die manier de noden van de jongeren en de tekortkomingen binnen de Belgische opvangsettings nog meer in kaart te brengen. Zo kunnen verschillen tussen de diverse omstandigheden waarin de jongeren terechtkomen duidelijker zichtbaar worden en kan dit onderzoek een mogelijke opstap vormen voor vervolgonderzoek en eventueel een pedagogisch begeleidingskader bieden voor de begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen.

Binnen dit onderzoek kwamen vooral jongens tussen 15 en 17 jaar aan het woord. Hoe de jongere niet-begeleide minderjarigen zich in pleeggezinnen en opvangcentra voelen en welke verwachtingen zij hebben met betrekking tot hun begeleiding werd niet aangehaald en vraagt om verder onderzoek. Ook onderzoek naar hoe niet-begeleide minderjarige meisjes zich voelen in de opvangsettings kan een grote meerwaarde bieden aangezien slechts een minderheid in opvangsettings meisjes zijn.

Er werd geluisterd naar de visies van begeleiders en coördinatoren in de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Het zou echter interessant zijn om ook de visie van verschillende voogden inzake de kwaliteit van de opvang van deze jongeren te bekijken en de knelpunten te bekijken waarmee zij te kampen krijgen.

In deze studie kwamen verschillende aspecten aan bod die verdere aandacht verdienen – zoals bijvoorbeeld de samenwerking tussen verschillende instanties die de jongeren omringen, de knelpunten waar jongeren mee te kampen krijgen op vlak van onderwijs en huisvesting of de mogelijkheden inzake privacy binnen collectieve opvangcentra. Hier werd niet verder op ingegaan aangezien dit het onderzoek te ver van zijn focus zou afleiden. Toch zou het zeer boeiend zijn om deze zaken wat meer uit te spitten in verder onderzoek.

Hoewel in het eerste hoofdstuk de internationale positie van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen kort geschetst werd, bleef een verdere bespreking van de opvangregeling voor deze jongeren in andere landen afwezig. Ook hieraan mag ten slotte niet voorbijgegaan worden en is verder onderzoek naar een goede begeleiding en opvang voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen voorbij de Belgische grenzen noodzakelijk.

Bibliografie

Akasereh, N. (2011). Voice of Unaccompanied Minor Asylum Seekers on Guardianship: A study on guardians of unaccompanied minor asylum seekers in Cyprus. *Hope for Children - UNCRC Policy Center* .

ARC (2002). *International legal standards*.

Barrie, L., & Mendes, P. (2011). The experiences of unaccompanied asylum-seeking children in and leaving the out-of-home care system in the UK and Australia: A critical review of the literature. *International Social Work* , 485-503.

Bhabha, J. (2009). Arendt's Children: Do Today's Migrant Children Have a Right to Have Rights? *Human Rights Quarterly* , 410-451.

Bhabha, J. (1999). Belonging in Europe: citizenship and post-national rights. *Unesco* , 11-23.

Bhabha, J. (2002). Internationalist gatekeepers?: The tension between asylum advocacy and human rights. *President and fellows of Harvard College* , 156-180.

Bhabha, J. (2001). Minors or Aliens? Inconsistent State Intervention and Separated Child Asylum-Seekers. *European Journal of Migration and Law* , 283-314.

Bhabha, J. (2004). Seeking asylum alone: treatment of separated and trafficked children in need of refugee protection. *International Migration* , 141-148.

Bhabha, J. (2003). The citizenship deficit: on being a citizen child. *Development* , 53-59.

CD&V. (2010). *30 jaar oude vreemdelingenwet moderniseren*. Opgeroepen op April 7, 2012, van <http://verkiezingen.cdenv.be/thema/veiligheid-en-justitie/30-jaar-oude-vreemdelingenwet-moderniseren>

Clint. (2012, Maart 12). *Mensenrechtenorganisaties naar grondwettelijk hof tegen wet op gezinshereniging*. Opgeroepen op April 16, 2012, van Clint: <http://www.clint.be/actua/binnenland/mensenrechtenorganisaties-naar-grondwettelijk-hof-tegen-wet-op-gezinshereniging>

Cloet, M. (2007). *Voldongen feit. Opvang en begeleiding van buitenlandse, niet-begeleide minderjarige vluchtelingen*. Garant.

Committee on migration, Refugees and Population. (2011). *Undocumented migrant children in an irregular situation: a real cause for concern*. Strasbourg.

Council of Europe. (2011). *Undocumented migrant children in an irregular situation: a real cause for concern*. Strasbourg.

Council of the European Union. (1997). *Council Resolution of 26 June 1997 on unaccompanied minors who are nationals of third countries (97/C 221/03)*. Official Journal C 221.

Dalrymple, J. K. (2006). Seeking Asylum Alone: Using the best interests of the child principle to protect unaccompanied minors. *B.C. Third World L.J.* , 131-168.

De Block, M. (2011, December 20). *Beleidsnota Asiel en Migratie*. Opgeroepen op April 7, 2012, van <http://www.maggiedeblock.be/wp-content/uploads/2012/01/53K1964009-Asiel-Migratie3.pdf>

De Cock, D. (2007). *Omgaan met samenlevingsproblemen in de openbare ruimte*. Opgeroepen op April 13, 2012, van Kruispunt Migratie: <http://www.kruispuntmi.be/uploadedfiles/VMC/Thema/Samenleven/Conflicten/Omgaan%20met%20samenlevingsproblemen%20in%20de%20openbare%20ruimte.pdf>

De Morgen. (2012, Maart 13). *Een op vijf 'minderjarige' vreemdelingen is meerderjarig*. Opgeroepen op April 16, 2012, van De Standaard: <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/1408153/2012/03/13/Een-op-vijf-minderjarige-vreemdelingen-is-meerderjarig.dhtml>

De Morgen (2011, September 7). *Oostende gaat elke dag 20 illegalen 12 uur lang opsluiten*. Opgeroepen op April 13, 2012, van De Morgen: <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/1315374/2011/09/07/Oostende-gaat-elk-dag-20-illegalen-twaalf-uur-lang-opsluiten.dhtml>

De Standaard. (2012, Maart 15). België kan golf jonge vluchtelingen niet slikken . *De Standaard* .

De Standaard. (2011, December 11). *Binnen voor het donker is: nergens is onveiligheidsgevoel zo groot als in Oostende*. Opgeroepen op April 13, 2012, van De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=4H3JB9OU>

De Standaard. (2012, Maart 13). *Een op vijf minderjarigen is eigenlijk meerderjarig*. Opgeroepen op April 12, 2012, van De Standaard: http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120313_170

De Standaard. (2012, Maart 12). *Ngo's naar Grondwettelijk Hof tegen wet op gezinshereniging*. Opgeroepen op April 16, 2012, van De Standaard Deluxe: http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120312_191

De Standaard. (2012, Maart 14). *Ngo's dagvaarden Fedasil en Belgische staat rond opvang minderjarigen*. Opgeroepen op April 2012, 2012, van De Standaard: http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120314_188

De Standaard. (2011, September 22). *Strengere regels rond gezinshereniging van kracht*. Opgeroepen op April 16, 2012, van De Standaard: http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20110922_125

De Winter, F. (2012). Nieuwjaarstoespraak . Antwerpen: <http://www.vlaamsbelangantwerpen.be/4/373>.

Degans, T. (2010, December 6). *Minderjarige vluchtelingen uit Afghanistan*. Opgeroepen op April 7, 2012, van De Wereld Morgen: <http://www.dewereldmorgen.be/video/2010/12/06/minderjarige-vluchtelingen-uit-afghanistan>

Delrue, A., & Reynders, W. (2011). Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België: getuigenis van een voogd. *TJK* , 276-280.

Derluyn, I. (2011). Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in een confrontatie met (onze) grenzen. *TJK* , 220-223.

Derluyn, I. (2010). Ondersteuning van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen als spiegel uit de marge. *Welzijnsgids – Welzijnszorg Integratie van minderheden* , 105-120.

Derluyn, I., & Broeckaert, E. (2007). Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen: onoplosbare paradoxen. *De orde van de dag* , 29-34.

Derluyn, I., & Broeckaert, E. (2005). On a way to a better future: trafficking and smuggling of unaccompanied minors. *International Migration* , 31-56.

Derluyn, I., & Broeckaert, E. (2008). Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective. *International Journal of Law and Psychiatry* , 319–330.

Derluyn, I., Mels, C., & Broeckaert, E. (2009). Mental health problems in separated refugee adolescents. *Journal of adolescent health* , 291-297.

Derluyn, I., Wille, B., De Smet, T., & Broeckaert, E. (2005). *Op weg: psychosociale en therapeutische begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen*. Garant.

Engebrigtsen, A. (2003). The child's - or the state's - best interests? An examination of the ways immigration officials work with unaccompanied asylum seeking minors in Norway. *Child and Family Social Work* , 191-200.

Europees Migratienetwerk. (2009). Niet begeleide minderjarigen in België: onthaal, terugkeer en integratie., (pp. 1-88).

EVASP. (2010). *Enhancing Vulnerable Asylum Seekers Protection*. Nederland.

- Fazel, M., & Stein, A. (2002). The mental health of refugee children. *Arch Dis Child* , 366-370.
- Fedasil. (2012). *Het traject van een niet-begeleide buitenlandse minderjarige*. Opgeroepen op April 6, 2012, van <http://www.fedasil.be/home/nbbmtour>
- Fournier, K. (2011). *Closing a protection gap 'you need to earn the title of guardian', National report Belgium*. Service droits des jeunes.
- Groen! (2010). *Diversiteit en immigratie*. Opgeroepen op April 7, 2012, van http://www.groen.be/uploads/programma/10/10_Diversiteit-immigratie.pdf
- Grove, N. J., & Zwi, A. (2006). Our health and theirs: Forced migration, othering, and public health. *Social Science & Medicine* , 1931-1942.
- Hjern, A., Brendler-Lindqvist, M., & Norredam, M. (2011). Age assessment of young asylum seekers. *Acta Paediatrica* , 4-7.
- Johnson, J., Bottorff, J., Browne, A., Grewal, S., Hilton, B., & Clarke, H. (2004). Othering and being othered in the context of health care services. *Health communication* , 255-271.
- Kruispunt Migratie [KM] (2012). Opgeroepen op April 5, 2012, van <http://www.kruispuntmi.be>
- Knack. (2012, Januari 11). Opgeroepen op April 5, 2012, van <http://www.knack.be/belga-politiek/aantal-niet-begeleide-minderjarige-vreemdelingen-op-jaar-tijd-verdubbeld/article-4000029135695.htm>
- Kohli, R. (2006). The comfort of strangers: social work practice with unaccompanied asylum-seeking children and young people in the UK. *Child and family social work* , 1-10.
- Kohli, R. (2006). The sound of silence: listening to what unaccompanied asylum-seeking children say and do not say. *British Journal of Social Work* , 707-721.
- Kohli, R. (2011). Working to ensure safety, belonging and succes for unaccompanied asylum-seeking children. *Child Abuse Review* , 311-323.
- Kinderrechtencommissariaat [KRC] (2010). *Binnenste Buiten: rechtswaARBorgen voor minderjarigen in detentie doorgelicht*.
- Kinderrechtencommissariaat [KRC] (2007). *Heen en Retour. Kinderrechten op de vlucht*.
- LLeshi, B. (2011, April 27). *Hekkenmentaliteit*. Opgeroepen op April 12, 2012, van [blerilleshi: http://blerilleshi.wordpress.com/2011/04/27/hekkenmentaliteit/](http://blerilleshi.wordpress.com/2011/04/27/hekkenmentaliteit/).

Lowyck, D., & Vangenechten, J. (2012, Maart 20). *Misbruik én vreemdelingen, dat doet het altijd!* Opgeroepen op April 12, 2012, van De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=PP3NOD29>

Mels, C. (2010). *Psychosocial wellbeing in war-affected Eastern Congolese adolescents*. Universiteit Gent.

Mels, C., Derluyn, I., & Broekaert, E. (2008). Social support in unaccompanied asylum-seeking boys: a case study. *Child: care, health and development* , 757-762.

Montgomery, C. (2002). The "Brown Paper Syndrome": Unaccompanied minors and questions of status. *Refugee Refuge* , 56-67.

Newbigging, & Thomas. (2011). Good practice in social care for refugee and asylumseeking children. *Child Abuse Review* , 374-390.

Nugent, C. (2006). Whose children are these? Towards ensuring the best interests and empowerment of unaccompanied alien children. *Public interest law journal* , 220-235.

NVA. (2011, December 8). *Actieplan stadsbestuur Oostende tegen illegalen onvoldoende*. Opgeroepen op April 13, 2012, van NVA: <http://www.n-va.be/nieuws/persberichten/actieplan-stadsbestuur-oostende-tegen-illegalen-onvoldoende>

ODiCe. (2012). Vorming 'Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen',. Gent.

Pearce, J. (2011). Working with trafficked children and young people: complexities in practice. *British journal of social work* , 1424-1441.

Raghallaigh & Gilligan (2010). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child & Family Social Work* , 226-237.

Ryngaert, J., Derluyn, I., & Vandenhole, W. (2011). Ondersteuning van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen als spiegel uit de marge. In C. Timmerman, *MInteGRATIE : over nieuwe vormen van migratie en integratie* (pp. 247-282). Brussel: UPA.

Senaat. (2010, Januari 12). *Voorstel van resolutie over de bescherming van de niet-begeleide minderjarige vreemdeling*. Opgeroepen op April 7, 2012, van <http://www.senate.be/www/?MIval=/publications/viewPubDoc&TID=67115773&LANG=nl>

Senaat. (2010, Januari 12). *Voorstel van resolutie over de bescherming van de niet-begeleide minderjarige vreemdeling*. Opgeroepen op April 17, 2012, van Senaat: <http://www.senaat.be/www/?MIval=/publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=4&NR=875&VOLGnr=3&LANG=nl>

Sociale Dienst voor Vreemdelingen. (2011, September). *Dagelijkse arrestaties van 20 illegalen in Oostende*. Opgeroepen op April 13, 2012, van sdv: <http://www.sdv.be/sites/default/files/doc/nieuwsbrief%20september.pdf>

Standaard, D. (2011, December 13). *Mensenrechtenhof veroordeelt België voor opsluiting asielzoekers*. Opgeroepen op April 16, 2012, van De Standaard Deluxe: http://destandaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20111213_221&word=opsluiting+kinderen+127 bis

UNHCR. (2011). *Kinderen maken bijna de helft van de bevolking uit waarvoor UNHCR bevoegd is*. Opgeroepen op April 10, 2012, van <http://www.unhcr.be/nl/over-unhcr/wie-helpen-we/kinderen.html>

UNHCR. (2006). *UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child*.

Unicef. (2008). *De bescherming van NBM slachtoffer mensenhandel en –smokkel*.

Unicef. (2011, Mei 6). *Geen kinderen in gesloten centra*. Opgeroepen op April 16, 2012, van Unicef België: <http://www.unicef.be/nl/project-blog/migrantenkinderen-zijn-geen-criminelen-unicef-belgie-zegt-neen-tegen-het-opsluiten-van-kinderen-gesloten-centra>

Unicef. (2012, Maart 21). *Kinderen horen niet thuis in gesloten centra*. Opgeroepen op April 16, 2012, van Unicef: <http://www.unicef.be/nl/press-release/kinderen-horen-niet-thuis-gesloten-centra>

Unicef. (2004). *What do you think? Wat denken de niet-begelede minderjarige vreemdelingen ervan?*

Van Nieuwenhoven, S. (2011, Juli 11). *Eén week leven in straathel! België schendt in het tienvoud het kinderrechtenverdrag*. Opgeroepen op April 13, 2012, van De wereld morgen: <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2011/07/11/e-n-week-leven-in-de-straathel-belgie-schendt-in-veelvoud-het-kinderrechtenverdra>

Verstraete, G. (1999). Cultuur is geen kalkei. Naar een interculturalisering van het welzijnswerk. . *Alert* , 66-77.

Vuylsteke, C. (2011). *Vroeger is een ander land*. Antwerpen: De Bezige Bij.

VVSG. (2011, december 2). *Wat heeft Di Rupo I in petto voor asiel en migratie?* Opgeroepen op April 7, 2012, van Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten: www.vvsg.be

Wiese, & Burhorst. (2007). The mental health of asylum-seeking and refugee children and adolescents attending a clinic in the Netherlands. *Transcultural psychiatry* , 596-613.

Bijlagen

Thema's aangehaald in het eerste luik van het onderzoek

- Het Observatie- en Oriëntatie Centrum
- Administratie
 - Onthaal
 - Dossier en Register
- Infrastructuur en faciliteiten
 - Vormgeving
 - Organisatie en faciliteiten
 - Lokalisatie
 - Slaapvertrekken
 - Kleren en Sanitair
- Omkadering en tijdsbesteding
 - Overgang naar de volgende opvang
 - Pedagogische omkadering binnen de opvang
 - Werk- en beroepsopleiding
- Bezoekrecht en contact
 - Contact
 - Bezoekrecht
 - Verlof
- Rechtsbijstand
 - Bijstand van een vertrouwenspersoon
- Inspraak- en klachtrecht
- Bescherming van de privacy
- Omgang in de groep
- Ordemaatregelen
- Gezondheid
 - Voeding en drank
 - Medisch onderzoek
 - Geneeskundige hulp en gezondheidsonderricht
- Religie
- Bijzondere aandacht voor verschillende categorieën
 - Broers en zussen
 - Jongens en meisjes
 - Minder- en meerderjarigen

Stellingen die in het tweede luik overlopen werden met de geïnterviewden

Aankomst

Ik vind het belangrijk dat ik me welkom voel in het centrum.

Ik vind het belangrijk dat er regels in het centrum zijn.

Ik weet dat ik bij iemand terecht kan als ik vragen heb.

Begeleiding

Individuele begeleider

Ik vind het belangrijk dat ik een persoonlijke begeleider heb.

Ik vind het belangrijk dat mijn persoonlijke begeleider weet hoe ik me voel op school en in het centrum. Hij praat ook regelmatig met mijn voogd.

Ik vind het belangrijk dat mijn begeleider ook tijd vrijmaakt om even met mij alleen samen te zijn, en naar mijn verhaal luistert.

Ik vind het belangrijk dat ik mijn begeleider kan vertrouwen en dat hij niet alles verder vertelt van wat ik hem of haar zeg.

Ik vind het belangrijk dat er een dossier over mij bestaat zodat alles goed opgevolgd wordt.

Dit dossier mag enkel ingekeken worden door mij en door de mensen die belangrijk zijn voor mijn begeleiding.

Alle begeleiders

Ik vind het belangrijk dat ik alle begeleiders kan vertrouwen en ook hulp van hen kan vragen.

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders mij vertrouwen en respecteren en dat ze luisteren naar wat ik nodig heb.

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders de regels van het centrum volgen

Zelfstandigheid

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders leren om zelf te kunnen leven als ik ouder word.

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders geloven in wat ik zelf kan. Ik weet ook dat ik hen om hulp kan vragen wanneer ik iets niet alleen kan.

Inspraak en participatie

Ik vind het belangrijk dat ik zelf mee kan beslissen over de volgende opvang en over mijn toekomst.

Ik vind het belangrijk dat mijn begeleiders me hier ook in begeleiden.

Ik vind het belangrijk dat er naar mijn mening geluisterd wordt.

Als ik problemen heb in het centrum, is het belangrijk dat ik dat kan zeggen tegen mijn begeleider of mijn voogd.

Ik vind het belangrijk dat de voorstellen en klachten die we hebben, serieus genomen worden en geprobeerd wordt van er iets mee te doen.

Ik wil weten waar ik naartoe kan met vragen en klachten

Samenwerking

Het is belangrijk dat alle mensen rondom mij samenwerken.

Ik vind het belangrijk dat ik altijd contact kan opnemen met mijn voogd.

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders goed samenwerken met mijn voogd en mijn leerkracht.

Ruimte en Privacy

Ik vind het belangrijk dat het centrum een plaats is waar ik tot rust kan komen.

Ik vind het belangrijk dat ik in een centrum voor minderjarigen begeleid wordt, apart van volwassenen.

Broers en zussen moeten altijd samen in een opvangcentrum kunnen wonen.

Netwerk & hobby's

Ik vind het belangrijk dat ik minstens 1 hobby kan doen.

Ik vind het belangrijk dat ik bezoek kan ontvangen in het centrum en dat ik bij vrienden op bezoek kan gaan.

Medische Hulp

Ik vind het belangrijk dat elke jongere naar de dokter kan gaan wanneer dat nodig is.

Ik vind het belangrijk dat jongeren met veel psychologische problemen bij een psycholoog kunnen gaan.

Onderwijs

Ik vind het belangrijk dat ik zelf kan kiezen welke richting ik op school wil doen. Ik wil weten welke richtingen er bestaan. Het centrum moet me hierbij helpen.

Ik vind het belangrijk dat de begeleiders ons helpen met huiswerk.

Ik vind het belangrijk dat mijn begeleider naar oudercontact gaat op school.

Religie

Ik vind het belangrijk dat elk centrum ervoor zorgt dat ik mijn religie kan volgen en dat rekening gehouden wordt met mijn tradities.

Als iemand iets niet mag eten omdat dat niet mag van zijn geloof, moet het hier rekening mee gehouden worden.

Informed consent

Ik,, wil graag meewerken aan de masterproef van Catherine De Bock. Ik weet dat ik niet op alle stellingen moet antwoorden en dat ik het samenwerken kan stopzetten wanneer ik dit zelf wil.

Geïnterviewde

Catherine

Ik,, wil graag meewerken aan de masterproef van Catherine De Bock. Ik weet dat ik niet op alle stellingen moet antwoorden en dat ik het samenwerken kan stopzetten wanneer ik dit zelf wil.

Geïnterviewde

Catherine